MEŞTERUL MANOLE

ANUL I Nr. 7-10 ◆ SEPTEMVRIE-DECEMVRIE 1939

MEŞTERUL MANOLE

REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ ŞI ARTĂ

REDACTORI: Ovid Caledoniu, Vintilă Horia, Miron Suru.

Grupul Revistei: V. Beneş, Mihai Beniuc, Emil Botta, Ovid Caledoniu, M. Camilucci, Virgil Carianopol, Mihail Chirnoagă, Paul Consantinescu, Emil Giurgiuca, Vintilă Horia, Ion Aurel Manolescu, Aurel Marin, Pericle Martinescu, Horia Niţulescu, Grigore Popa, Axente Sever Popovici, Rudd. Rybiczka, Teodor Scarlat, Ştefan Stănescu, Mircea Streinul, Miron Suru, Ion Şiugariu, Octav Şuluţiu.

ANUL I Nr. 7-10—SEPTEMVRIE-DECEMVRIE 1939

CUPRINSUL:

VINTILĂ HORIA: Giovanni Papini şi sensul unei generaţii (cu 5 clişee)

OVID CALEDONIU: Cântece de miazăzi: Poemul miezului de noapte; Început; Ies zorile, Să tragem zăvoarele grele, Lângă arbori tristeţea.

OCTAV ŞULUŢIU: Un om caută mântuire, fragment de roman.

MEDELEINE ANDRONESCU: Poeme: Fereastra; Năduf; Gemăt.

GRIGORE POPA, GEORGE MENIUC: Puterile cuvântului, esseu.

MIHAIL CHIRNOAGĂ: Poeme: Acestui April; Unde eşti?; Şerpii.

ION FRUNZETTI: Bolidul, nuvelă.

CONSTANTIN MICU: Arthur Rimbaud: Căsnicie tânără; Mihai şi Christina, poeme traduse.

Caracterul specific al spiritualităţii româneşti.

ORIZONTURI

CORIOLAN GHEŢIE: Scandalul lui Ernest Psichari.

CRONICA LITERARĂ

VINTILĂ HORIA: Cronica literară (Mircea Streinul: Viaţa în pădure; Lucian Blaga: Artă şi valoare; Ştefan Baciu: Căutătorul de comori).

ION ŞIUGARIU: Poesia tânără (Ion Moldoveanu: Sbor peste ape; Nichita Tomescu: Genuni; Aurel Marin: Însemnări din vacanţă).

MIRON SURU: Însemnări pe fila cărţilor.

CUVINTELE VREMII

VINTILĂ HORIA: După un an; Profesorul şi criticul nostru; Ultimul război; Păcatul domnului Maurice Betz; Notă la Giovanni Papini; Petre Iorgulescu-Yor; „Termini".

ION ŞIUGARIU: Poesie, voce, mers, dans; Dumitru Isac; Siluete creştine.

Coperta de Claudia Cobizeva.
Desene în interior de Coca Farago, Rudd. Rybizcka, Silvan.
Cărţi şi reviste primite la redacţie.
Cuprinsul anului I (1939).

Redacţia şi Administraţia: Librăria PAVEL SURU — Bucureşti, I Calea Victoriei, 108. — Telefon 3.43.56; 4.67.13.

EXEMPLARUL 20 LEI
ABONAMENTUL PE AN 160 LEI
PENTRU INSTITUŢII 1000 LEI

Redactor responsabil: VIRGIL CARIANOPOL
Inscrisă cu nr. 39.1939 din 11 Ianuarie 1939 la Trib. Ilfov Secţia I Comercială, Dosar nr. 939.

GIOVANNI PAPINI ŞI SENSUL UNEI GENERAŢII

DE

VINTILĂ HORIA

FUNDAŢIA REGELE CAROL I

Când am fost ispitit să scriu despre autorul „Unui om sfârşit", mi-am pus o întrebare foarte firească: Cum aş putea să-l privesc astăzi pe Papini? Ca pe o figură a istoriei literare, ca pe o activitate închegată şi demnă de măsurat în spaţiul unei monografii? Sau ca pe un spirit care se agită alături de noi, îmbătat de aerul tare al acelei tinereţi fără bătrâneţe, care se chiamă *creaţia?*. Privind în urmă, peste lista zecilor de volume publicate şi răsfoind cartea pe care i-a închinat-o vieţii şi operei sale Alberto Viviani, eram atât de impresionat, încât m'am apucat să caut de câteva ori mormântul lui Giovanni Papini. pe undeva prin Florenţa, alături de Capela medicee sau pe prometeicele înălţimi dela Bulciano. Opera era atât pe impunătoare privită în întregime, încât acorda omului calitatea de a nu mai fi.

Mi-am amintit însă că Papini totuşi trăieşte şi am recitit câteva pagini din acea Evanghelie a umbrelor care se numeşte „I testimoni della Passione" Apoi am regăsit în sertarele memoriei „Istoria literaturii italiene", la care Papini lucrează încă, precum şi acel „Michelangelo" care va fi, ca şi „Storia di Cristo", cartea unei pasionate adorări. Şi am avut atunci în faţă adevăratul chip al acestui mare Florentin. *Giovanni Papini e omul care se construeşte încă.* Imbătat de experienţe şi şovăiri, încărcat de trăznetele unui subiectivism care garantează tinereţea şi-i împrospătează elanurile, ducând prin lume povara unei căutări care nu-şi va găsi sfârşit nici în moarte, „Gianfalco" e tipul pe care fiecare dintre noi l-a reeditat oarecum. Mă gândesc la aceia dintre noi cari cresc fără voe din acelaş lut aprig, scăpat printre degetele Creatorului în ziua a şasea a facerii lumii şi întruchipat prin propriile sale puteri. Căci Papini nu e un model care se poate imita, ci i te poţi asemăna întâmplător, după cum poţi fi sfânt nu plagiind experien-

Emblema lui Papini

ţele mistice ale fratelui sărman din Assisi, ci fiind aşezat dela început sub cupola aceluiaş har.

Iată dece voi scrie despre Giovanni Papini ca despre unul din prietenii mei.

DE-A-LUNGUL UNUI MIT.

Il iubesc pe Papini pentrucă e prevestitorul spiritual al generaţiei mele. Deşi s'a născut şi a trăit în Italia, deşi a luptat pentru refacerea spirituală a Italiei, deşi revista pe care a scos-o la Florenţa a încercat să dea unei generaţii de creatori aspectul unei falange conştiente de marile ei destine, Papini a rămas un singuratec. Critica italiană l-a negat sau l-a ignorat, iar generaţia sa i-a rămas în urmă, speriată de viziunea unui viitor care o depăşea. Au trebuit să treacă mai mult de trei decenii pentruca misionarismul sublim al lui „Gianfalco" să aprindă în România făclia pe care a visat-o pentru ţara lui. Spuneam mai sus că Papini nu poate fi imitat. Aş vrea să fie bine înţeleasă afirmaţia aceasta categorică, deoarece noi nu-l jefuim pe acela ce s'a ostenit în van pentru ai săi, ci îi acordăm cu orgoliu titlul de înaintaş. Şi suntem recunoscători pentru drumul pe care ni l-a deschis, însă ne pare nespus de rău că îl vom străbate fără el. Ne despart prea multe hotare de timp şi de spaţiu pentru a-l avea tovarăş, sau cel puţin călăuză.

Totuş mitul unei tinereţi în disperată căutare ne uneşte, ca un curcubeu, pe de-asupra tuturor deosebirilor. Profesorul şi academicianul Giovanni Papini e poate la fel cu posesorii aceloraşi titluri. Tânărul „Gianfalco" însă, înflăcăratul conducător al lui „Leonardo" şi chinuitul ascet din „Un om sfârşit", ne emoţionează şi ne îmbie încă. Şi cred totuş, că dincolo de catedra profesorului şi de titlul aurit al academicianului, se ascunde tânărul de odinioară, spiritul acela de nestăpânită curiozitate, care voia să comenteze toate paragrafele Bibliei şi să scrie o nouă enciclopedie. Iar în afara acestei tinereţi simbolice cred că nici nu e valabil conceptul de creaţie. „Vroiam să înceapă prin mine şi prin opera mea, o nouă epocă în istoria omenirii" scria Papini, mărturisind beţia sacră a acestui unic apostolat care e tinereţea, pentruca în cele din urmă să cedeze orgolios: „Am renunţat de a ajunge Dumnezeu pentru a fi scriitor". Mărturisească fiecare dintre noi că l-a îmbătat măcar pentru o clipă această sublimă nebunie şi că niciodată misiunea scriitorului n'a fost mai adânc definită!

Viaţa lui Papini începe cu adevărat atunci când învaţă să citească. Pătrunderea în misterul cărţii rămâne pentru orice intelectual data exactă a intrării în viaţă. Baudelaire începe astfel biografia romanţată a tuturor scriitorilor:

„Mon berceau s'adossait à la bibliothèque,
Babel sombre, où roman, science, fabliau,
Tout, la cendre latine et la poussière grecque,
Se mêlaient. J'étais haut comme un in-folio!"

Adolescenţa lui Papini e o tragică peregrinare în jurul cărţii. Toate eforturile sale tindeau să satisfacă setea nepotolită a lecturii şi banii puţini pe cari-i primea de acasă nu-i ajungeau nici măcar pentru volumaşele de câteva centime ale colecţiilor populare. Descoperirea bibliotecii publice a fost un mare eveniment în viaţa acestui obsedat al literei tipărite, pentru obţinerea căreea nicio aventură şi niciun efort nu erau prea mult. În biografia simplistă a lui Alberto Viviani e reprodusă scena emoţionantă a intrării într'o astfel de bibliotecă din preajma Galeriei Oficiilor, unde adolescentul firav şi miop călca pentru prima dată, cu sufletul la gură, refuzând să creadă în posibilitatea terestră a unui asemenea miracol. Cartea lui Viviani, în afară de câteva date şi de o orânduire sistematizată a vieţii lui Papini, constitue un act de imoralitate. Pe lângă faptul că e o grosolană interpretare a unei vieţi care atinge uneori sfinţenia, biografia aceasta e inutilă şi banală ca un prost roman italienesc, (de pildă ca „Lemmonio Boreo" a lui Ardengo Soffici cu care încearcă să semene ca structură şi compoziţie a eroului titular). Şi e imorală pentrucă a scrie viaţa unui scriitor care trăieşte încă, înseamnă a ascunde esenţialul, adică părţile care ar dăuna bunului renume sau rangului social, sau relaţiilor familiare ale personagiului principal. Ori, viaţa unui scriitor e interesantă tocmai prin ceea ce nu o face asemănătoare cu a celorlalţi muritori. Că uneori morala a fost ignorată, ca o prejudecată, (vezi Byron, Rimbaud, Rousseau şi alţii) sau că societatea a fost dispreţuită şi chiar ameninţată în existenţa ei organizată, acestea sunt tocmai caracteristicile esenţiale ale unor existenţe cari ne încântă ca nişte romane palpitante. Că Giovanni Papini a iubit mult şi că i-au trecut prin viaţă femei interesante şi demne de

Papini pe vremea lui „Leonardo"

schiţat măcar fugar, asta nu putea să o scrie domnul Viviani, căci ar fi zdruncinat cu siguranţă bunele raporturi ale menajului Papini. Biograful a fost silit deci să treacă peste unul din episoadele cele mai interesante ale acestei vieţi (gândiţi-vă ce ar fi biografia unor Flaubert, Goethe, Eminescu, Wagner sau Musset, fără celebrele lor aventuri sentimentale,) şi să treacă în grabă peste o tinereţe care n'a fost numai o căutare monahală a eului. Şi mai e imorală biografia cu pretenţii monografice a lui Viviani pentrucă încearcă să romanţeze stupid unele fragmente din copilărie şi adolescenţă, cari sunt atât de impresionante prin simplitatea lor naturală. Toate zorzoanele acestea baroce au fost aşezate cu intenţia vădită de a măguli pe Papini, care n'are altă vină, bietul, decât că trăieşte încă. Unui scriitor mort nu-i eşti dator nicio reverenţă estetică şi nicio umbră de *captatio bonevolentiae*.

O dezolantă înfăţişare are Italia dela începutul veacului nostru. O ţară abia unificată de geniul lui Cavour şi de inteligenţa lui Victor Emanuel al II-lea, e gata să cadă din nou pradă desmembrării, datorită activităţii meschine a partidelor politice. Ieşită înfrântă din campania din Abisinia, trecută pe al doilea plan al vieţii internaţionale, Italia se pregătea din nou parcă pentru somnul muzeelor şi al ruinelor ei, cari aminteau gloria unui îndepărtat şi ireversibil trecut. Literatura şi arta încercau să depăşească limitele peninsulei, însă în afară de geniul uriaş al lui Carducci şi de promiţătoarea tinereţe a lui D'Annunzio, nimeni nu izbutise să se afirme. Istoria literaturii italiene, remarca un modest scriitor francez, e un cult al personalităţii. Şcoalele literare sunt necunoscute acolo pentrucă personalităţile creatoare au fost atât de covârşitoare, încât simpla lor imitare te izola în ridicul. Dela Dante şi până la Carducci conceptul de *generaţie,* înţeles ca o afirmare şi un ritm creator unitar, este necunoscut. Papini e cel dintâi Italian care încearcă o solidarizare şi un efort comun, menite să împrăştie peste hotare noua producţie a literelor italice. Că încercarea sa nu a izbutit, e un semn în plus al individualismului italian care caracterizează un întreg ciclu istoric.

Apariţia lui „Leonardo“ care avea înscris în program “dorul de universalitate“, era consecinţa unor împrejurări cu dublu înţeles. Primele se datorau tendinţei celor tineri de a sparge cadrele şi tradiţia, iar celelalte unui fapt cu totul nou în literatura italiană şi pe care Papini l-a înţeles şi l-a stimulat cel dintâi. Faptul acesta inedit este *prietenia*. Grupul dela „Leonardo“, care concentra în jurul aceleeaşi idei, scriitori, pictori, filosofi şi muzicanţi, a trăit tot timpul existenţei sale sub semnul prieteniei. Celebra amiciţie dintre Papini şi Prezzolini, peregrinată în nesfârşite discuţii pe întortochiatele străzi ale Florenţei şi în jurul meselor dela cafeneaua „Giubbe rosse“, a întemeiat pur şi simplu, o mişcare literară. „Leonardo“ s'a născut dintr'un elan prietenesc, din bucuria unei comuniuni sufleteşti pe care numai cei dela „Cahiers de la quinzaine“ o cunoscuseră.

Revista apare la 1 Ianuarie 1903 şi în seara aceea sumbră şi rece redacţia din palatul Davanzatti devenise pentru tinerii adunaţi acolo, centrul spiritual al Universului. Iată un fragment din programul apărut pe prima pagină a revistei:

„Un grup de *tineri,* dornici de eliberare şi de universalitate, tinzând către o superioară viaţă intelectuală, s'au adunat la Florenţa sub simbolicul nume prevestitor de „Leonardo“, pentru a-şi intensifica propria lor existenţă, pentru a înnălţa propria lor gândire, pentru a exalta propria lor artă“. Sunt rânduri admirabile de sinceritate şi don-chihotesc orgoliu, pe cari le-a scris cu siguranţă Papini însuş, şeful necontestat al mişcării, deşi în vârstă numai de douăzeci şi doi de ani. Vorbeşte în rândurile acestui manifest tinereţea care ne apropie peste decenii de tăcere.

Două evenimente urmează apariţiei lui „Leonardo“, evenimente cari se confundă cu afirmarea definitivă a personalităţii lui Papini şi cari ne lasă să bănuim atât pe creştinul de mai târziu cât şi pe scriitorul şi pseudo-filosoful, care va urî dogmele, va dispreţui raţiunea şi va călca în picioare apelereci-ale logicei. Un an după apariţia lui „Leonardo“, Corradini întemeiază „Il Regno“, revistă de pronunţată atitudine naţionalistă, în paginile căreea Papini e chemat să joace rolul de redactor-şef. În articolele pe cari le publică aici el rupe spadele spiritului său neliniştit pe spinarea democraţiei, a socialismului şi a masoneriei, denunţând pericolul invaziei germane în cultură şi proclamând valoarea naţională a acelui expansionism imperialist care constitue temelia ideologică a „Programului naţionalist“ pe care-l redactează mai târziu.

„En-tête“-ul lui „Leonardo“

„Trebue să redăm un sens mai adânc vieţii noastre şi un mare sens vieţii naţionale. Această Italie, lipsită de unitatea unei viziuni proprii şi de programul unei acţiuni, are nevoe să fie bătută de cineva ca să se trezească şi să fie silită să reacţioneze“.

Violenţa aceasta e caracteristică perioadei de timp petrecută pe baricadele dela „Il Regno“ şi e deosebit de interesantă deoarece explică atitudinea filosofică ce îi urmează. Intr'adevăr pragmatismul la care aderă cu acelaş entuziasm caracteristic, are pentru el un sens psihologic şi magic opus pragmatismului ordonat şi logic reprezentat în Italia de Calderoni şi

Vailati. Papini şi Prezzolini scriu nenumărate esseuri despre noua şcoală a americanului William James care proclama umanitatea filosofului, întoarcerea la particular, la individ şi la acţiune şi ajustarea adevărului teoretic la nevoile practice. Reprezentanţii acestei noi filosofii, al cărei întemeietor poate fi socotit William James, avea ca reprezentanţi pe Schiller şi Peirce în Anglia, pe Simmel, Sigwart şi Eucken în Germania, pe Brunetière în Franţa, pe Papini, Prezzolini, Calderoni şi Vailati în Italia, cu variaţii şi antagonisme interne cari nu aveau alt rost decât să fixeze într'o matcă definitivă noul curent filosofic. „Leonardo", care între timp suferise tăcerea unei pauze şi se zbătuse în explicabile greutăţi financiare, devine o tribună pragmatistă, scrisă aproape în întregime numai de Papini şi Prezzolini. Noile idei însă se scufundă încetul cu încetul în uitare, la care contribue în egală măsură moartea lui James în 1908, dispariţia lui „Leonardo" în 1907 şi trecerea lui Prezzolini la crocianism.

Totuş în 1906, anul de glorie al lui „Leonardo", o carte, extrem de interesantă pentru cunoaşterea autorului, apare în colecţia revistei. Autorul e, bine înţeles, Papini, iar cartea se numeşte „Il crepuscolo dei filosofi". Viviani crede că poate închide în „cinism intelectual" secretul acestei cărţi. Definiţia e exagerată şi neadevărată. Papini nu a scris „Amurgul filosofilor" din cinism, ci din sinceritate faţă de sine însuş. Furia patetică cu care biciueşte pe Kant, Hegel, Schopenhauer, Comte, Spencer şi Nietzsche, nu e o exhibiţie gratuită aşa cum o vede domnul Viviani, ci consecinţa structurii afilosofice a lui Papini. Antinaţionalismul său, conversiunea la pragmatism şi pasagiile crude şi ironice din prima sa carte, nu sunt jocurile dialectice ale unui cinic, ci punctele de vedere ale unui poet care n'a putut fi niciodată filosof, deşi a vrut-o uneori.

Atitudinea sa împotriva ateismului furibund al lui Nietzsche şi apariţia „Unui om sfârşit" (1912) sunt pietre de vad către ţărmul creştin care se apropie. Nu se poate spune că până atunci Papini fusese un necredincios, căci crezuse în sine însuş ca într'un Dumnezeu, fusese el însuş un apostol şi fusese convins, ca şi Nietzsche de altfel, care e mai puţin anti-creştin decât se spune, în misiunea profetică a operei sale. Nietzsche l-a iubit pe Iisus, însă nu a devenit creştin pentrucă socotea biserica şi dogma ca nişte false interpretări ale ideilor lui Christos. Papini, dimpotrivă, s'a convertit la catolicism pentrucă Dumnezeul pe care-l purta în el avea nevoe de un templu. Nietzsche a fost un desrădăcinat, un suflet mediteranean şi clasic, într'un trup de teuton, încărcat de insincte desordonate şi răzvrătite. Papini e un Toscan, născut în Florenţa aceea care a fost leagănul Renaşterii, când oamenii se certau cu Papa şi cu biserica, însă pictau sfinţi şi madone pe pereţi şi ciopleau în marmoră chipul lui Iisus Nazarineanul.

PE CALEA DAMASCULUI ROMAN

Înainte de izbucnirea marelui războiu Papini străbate alte câteva etape importante. După ce ia parte cu Prezzolini la conducerea revistei „La Voce", întemeiază cu Ardengo Soffici „Lacerba", în paginile căreea se duce o luptă necruţătoare împotriva futurismului care triumfa la Roma şi la Milano. Apoi, după moartea acestei ultime reviste ante-belice, Papini începe în ziarul „Popolo d'Italia", pe care Mussolini îl întemeiase de curând la Milano, campania pentru intrarea Italiei în războiu alături de Franţa. El reia şi desvoltă vechile sale teme împotriva culturii germane, în special împotriva filosofiei hegeliene pe care o consideră nici mai mult nici mai puţin decât o *excrocherie*. Pretutindeni acolo unde lupta, risipeşte aceeaş pasiune tinerească pe care o poartă de-a-lungul vieţii ca pe o insignă sufletească.

Papini desenat de Ardengo Soffici

Planurile sale de expansionism cultural, încercate odinioară în paginile lui „Leonardo", îl îmbie după războiu să redacteze în limba franceză o revistă care să constitue o linie de legătură intelectuală între ţările ostenitei Europe şi care apare în 1919 la Florenţa sub titlul, destul de semnificativ pentru epoca aceea turbure, de „La vraie Italie".

Atâtea lupte şi atâtea căutări în spaţiul îngust al unei tinereţi care se apropia de sfârşit... Şi totuş, de nicăieri, nu se ivea spinarea calmă şi odihnitoare a unui adevăr absolut pe a cărui culme sigură să se statornicească acest „Jidov rătăcitor al tuturor paradoxelor", cum îl numea modestul său biograf.

„Din nicio parte niciun adevăr, scria el în „Un om sfârşit". Un adevăr, vreau să spun, din acelea cari te fac să cazi cu faţa la pământ ca înaintea strălucirilor divine şi luminează cu lumină nestinsă ce e în afară şi ce e înăuntru: omul şi chipul său. Din nicio parte nicio siguranţă.

Eu sceptic ? Nu — din păcate. Nici măcar sceptic· Scepticul e fericit: o credinţă îi mai rămâne, credinţa în imposibilitatea certitudinii...

Vreau o siguranţă sigură — chiar una singură ! — vreau o credinţă nestrămutată — chiar una singură. Vreau un adevăr adevărat, chiar mic, chiar meschin — unul singur ! Dar un adevăr care să mă facă să pipăi substanţa cea mai din lăuntru a lumii, sprijinul ultim şi cel mai solid; un adevăr care să se înfigă dela sine în cap şi să nu mai îngădue conceperea a ceeace îl contrazice; un adevăr, într'un cuvânt care să fie o cunoaştere, o cunoaştere adevărată, desăvârşită, definitivă, autentică, indiscutabilă.

Fără acest adevăr, nu mai pot trăi şi dacă nimeni n'are milă de mine, dacă nimeni nu-mi poate răspunde, voi căuta în moarte fericirea luminii depline sau liniştea eternului nimic".

Ce strigăt disperat ! Ce răscolitoare căutare în sufletul acesta care a peregrinat prin atâtea false adevăruri. *Adevărul adevărat* n'avea să-l găsească în moarte, ci în credinţă. La capătul Golgotei îl aştepta crucea pe care îşi va răstigni toate nedumeririle.

În 1919 Papini scria „Storia di Cristo". De unde venea această adeziune subită ? Din simpla lectură a Evangheliilor şi din adânca meditare a vieţii şi a doctrinei lui Iisus. „Creştinismul îmi apare, scrie noul convertit, ca un leac pentru relele umanităţii, dar urmând singuratecele şi încordatele mele meditaţiuni am ajuns să mă conving că Iisus, fundator al unei morale atât de opuse naturii omeneşti, nu se poate să fi fost om, ci Dumnezeu".

Şi iată, într'o frază celebră, explicaţia aderării sale la catolicism în special :

„Şi dintre nenumăratele biserici am ales, nu fără sbuciumări interne şi oarecare silă, depăşită acum, pe cea catolică, poate pentrucă ea reprezintă într'adevăr trunchiul major al copacului sădit de Iisus, dar mai ales pentrucă, împotriva slăbiciunilor şi a erorilor umane ale atâtora dintre fiii săi, ea e aceea care, după părerea mea, a oferit omului condiţiile cele mai perfecte pentru o sublimare integrală a întregii sale fiinţe şi pentrucă numai în ea mi se pare că înfloreşte, bogat şi splendid, tipul de erou pe care-l socotesc cel mai înalt: Sfântul".

E interesant de reţinut faptul că toţi marii scriitori ai epocii noastre cari s'au regăsit în creştinism, au ales catolicismul ca matcă expiatoare a sbuciumului lor. Fie că s'au născut pe pământ catolic, ca Francezii Maritain şi Rivière, fie că au pătimit printre anglicani ca Maurice Barring şi G. K. Chesterton, fie că au crescut printre formulele seci ale protestantismului, ca germanul Peter Wust, spiritele acestea cari privesc lumea prin perspectiva înălţimii lor creatoare, s'au creştinat în sânul bisericii catolice,

nu după puţine ezitări şi căutări. Şi aceasta de carece catolicismul satisface, cred, mai mult decât celelalte ramuri ale creştinismului; setea de puritate a unui intelectual. El împlineşte nu numai cerinţele religioase ale unui om de cultură, dar atrage prin istoria sa încărcată de răsunătoare evenimente culturale şi prin cadrul artistic în care îşi primeşte şi astăzi credincioşii. Chiar dorinţa unei vieţi ascetice nu o poţi visa satisfăcută decât într'una din mânăstirile acelor ordine călugăreşti în cari altarul şi biblioteca sunt la fel de somptuoase. Căci ascetismul, cred, nu e o anexă a mizeriei şi a traiului în pustiu, ci o simplă condiţie sufletească. Beduinul care rătăceşte luni de zile prin Sahara nu e un ascet pentru simplul fapt că nu vede oameni şi nu are ce mânca. După cum nu e un ascet călugărul nespălat care duce la păscut porcii sau gâştele unei sfinte chinovii. Dar e un ascet intelectualul care caută în sihăstria unei biblioteci adevărurile ultime ale vieţii şi care le află în creştinism nu din plictiseala de a căuta în zadar mai departe, ci din convingerea că biserica e într'adevăr un sfârşit şi un început. Un asemenea ascet este Giovanni Papini. Conversiunea sa trebue privită deci prin prisma intelectuală a bisericii catolice. Cine n'a mers la Assisi şi n'a simţit îmbiindu-l ca o pasiune definitivă, dorul de a rămâne acolo, în umbra vastelor bolţi colorate de Giotto, Cimabue şi Lorenzetti şi între rafturile uriaşe în liniştea cărora Joergensen a scris viaţa Sfântului Francisc, nu poate înţelege îngenuncherea calmă a răzvrătitului Giovanni Papini. Când bat clopotele înserării peste colinele Umbriei, o pace albastră coboară de sus, mângâietoare ca o amintire, senină ca o frunte de sfânt. Şi în mijlocul văii deschise la picioare ca un măreţ potir, străluceşte Santa Maria degli Angeli, între zidurile căreea trandafirii şi-au lepădat spinii sub mângâierea fratelui sărman.

POPAS FLORENTIN

În vara anului 1938 mă aflam în cetatea crinului roşu. acolo unde riul Arno trece pe sub arcadele de piatră ale Podului Vechiu. Oraşele italiene sunt cu atât mai interesante şi mai atrăgătoare cu cât păstrează mai bine amprenta cenuşie a veacurilor Renaşterii. Iată dece Perugia şi Florenţa, Veneţia şi Ferrara, opresc mai îndelung pasul călătorului şi-i lasă în amintire neuitate ziduri şi răscruci. Florenţa în special păstrează în alcătuirea ei urmele vieţii din trecut, fie că o priveşti depe înălţimea pieţii Michelangelo, ca pe o gravură din alt veac, fie că te afli în mijlocul ei, lângă baptisteriul cu porţile săpate de dalta neomenească a lui Lorenzo Ghiberti, fie că urci turnul din Palazzo Vecchio unde dai de chilia care a adăpostit ultimele clipe ale fanaticului Savonarolla, sau că mângâi marmora întunecată din sumbra Capelă medicee. Pe Ponte Vecchio mai ales, când coboară amurgul înroşind apele şi întunecând giuvaerurile din vitrine, poţi urmări tragica şi somptuoasa curgere a timpului. Bustul lui Benvenuto Cellini stă mărturie lângă tine de libertatea sălbatecă şi superbă a vremii lui şi te face să priveşti Florenţa cu ochii unui muritor de atunci. Aştepţi să apară, în

lumina de rubine care vine dinspre rîu, silueta elegantă a lui Cesare Borgia, drapată într'o mantie de sub care să răsară promisiunea ascuţită a unei spade de Toledo. Şi poate că din partea cealaltă, îmbrăcat în catifea neagră, cu un pumnal de argint pe şoldul stâng, va veni către tine Michelangelo însuş, cu fruntea chinuită şi largă, cu mâini noduroase şi străbătute de fioruri tainice, cu ochii tăiaţi în miez de noapte, ca în auto-portretul din Galeria Oficiilor. Şi în urma lui, ca un admirator ce i-a fost, messer Benvenuto, purtând o cupă cizelată pentru banchetele lui Lorenzo dei Medici şi sub veşmânt, cu siguranţă, un pumnal muiat în multe trupuri de rivali şi de duşmani întâmplători. Soarele va cădea în apă, împroşcând cu sânge arcadele podurilor, cari se înşiră de vale ca nişte arcuri de triumf, şi zidurile palatelor mângâiate de valuri ca într'un fragment veneţian. In turnul dela Santa Croce va bate ceasul de opt ori şi regatul umbrelor se va deschide, ca un paradis întunecat, tuturor acelora cari caută în Florenţa alt ceva decât prezentul.

Şi pânzele acestui amurg fantastic te urmăresc îndelung pe străzi, până în piaţa partidului Guelf, în mijlocul oraşului, acolo unde via Porta Rossa adăposteşte atâtea fragmente de viaţă apusă. Iată, nu departe, palatul Davanzatti, unde a fost redacţia lui „Leonardo", iar mai încoace silueta masivă a palatului în care Papini conduce o altă revistă, „La Rinascita", publicaţia trimestrială a institutului de cercetări asupra Renaşterii italiene. Nu e greu să îndrăgeşti epoca aceasta încărcată de patimi puternice şi de oameni liberi, însă nu e uşor să o cunoşti dincolo de anumite prejudecăţi istorice, perpetuate de-a-lungul veacurilor ca nişte prototipuri de subiectivism şi de rea credinţă. Papini o iubeşte pentrucă o cunoaşte încă din apriga sa tinereţe şi pentrucă valurile înnoitoare ale acelei perioade, creatoare de supra-oameni, rimează cu năzuinţele acestui titan modern. Cred că e cu neputinţă să fii Florentin şi să nu ai pasiunea Renaşterii, după cum a te fi născut la Roma îţi impune măcar curiozitatea şi respectul antichităţii. Giovanni Papini e Florentin ca structură spirituală, ca atitudine în viaţă şi în scris. Opera lui, ca şi a lui Michelangelo de pildă, e frământată şi aspră, durată într'o pastă virilă ca o marmoră. Alegoriile sculptate de creatorul lui David în capela medicee, seamănă cu multe pagini din „Un uomo finito". În domul din Florenţa se află o statue neterminată a maestrului, despre care se spune că şi-ar fi vrut-o pentru mormântul său. E o statue cioplită la optzeci de ani, însă plină de vigoarea tinerească a daltei michelangeleşti. Când am văzut-o m'am gândit, nu ştiu de ce, la convertirea lui Papini. Marmora înfăţişează coborîrea depe cruce. Trupul lui Iisus cuprins în mâinile prieteneşti cari-l susţin, stă parcă pregătit pentru o aşteptată odihnă, venită în sfârşit după chinurile crucificării. Sub pleoapele întredeschise se zbate însă sufletul nepieritor al Mântuitorului de oameni, al creatorului neobosit care nu-şi face din fiecare ţintă decât un prag pentru alte lupte.

Admiţând că doctrina lui Christos a însemnat începutul unei ere noi, că a fost în fond o renaştere spirituală, dar şi una politică şi culturală, putem lega firul dintre creştinismul catolic, Florenţa Renaşterii şi opera lui Papini. Viaţa sa e ilustrarea acestui triptic. Că uneori omul Renaşterii a fost mai tare, răzvrătind în urma lui câte un suflet încins de aceleaşi flacări, aici stă farmecul acestei ciudate şi fermecătoare personalităţi. Iată cuvintele Florentinului pe care am încercat să-l surprind în paginile acestei fugare monografii spirituale.

„Eu merg pe alte drumuri, spre cucerirea propriei mele divinităţi".

Se poate spune, cred, că acesta e sensul tinereţii noastre.

Emblema revistei „Leonardo"

CÂNTECE DE MIAZĂ-ZI

DE

OVID CALEDONIU

POEMUL MIEZULUI DE NOAPTE.

Tu eşti frunza, Doamne, ce-mi cade pe umăr
Galbenă şi tristă, tu eşti azi aproapele.
Stau în vreme, acum, peste culmi şi număr
Rănile ce-ţi sângeră. Dar închide-mi pleoapele.

Truda unei zile, azi, ce ne frământă,
Îngerul uitat ce vine chinuit şi pleacă,
Ochii ce visează, cerul care'ncântă
Dar, acum, paharul lasă-l ca să treacă.

Noaptea, amândoi, ne-am aşteptat pe rând
Cu flori în mână, cu zâmbete pierdute.
Era o toamnă, calmă, mă văd şi-acuma stând
Şoptindu-ţi la ureche: ies zorile, du-te.

Tu eşti fructul meu, îţi sunt doar grădină,
De cazi greu pe iarbă, te cuprind, tot, oare?
Aştept, totuşi, singur pe cărarea plină
Îngerul tristeţii, din vânturi, să coboare.

ÎNCEPUT.

Aceste daruri, azi, de nimeni ştiute,
Cheamă-le, Doamne, spre soare apune,
Clipele, orele, triste, tăcute
Se'nghesue'n colţuri gata să sune.

Şi singur sunt iar, pe a vremii câmpie,
O zare mă'ndeamnă să fiu cel dintâi.
Pe-o piatră aştept ca noaptea să-mi fie
Mireasă de neguri, cu fruntea de lămâi.

Voi treceţi, mereu, nimic nu vă pasă
De oamenii, singuri, ce'n lume s'au dus.
Vânturile stau în cale să ne iasă
Când batem, cu luna, în poarta de sus.

IES ZORILE, SĂ TRAGEM ZĂVOARELE GRELE

Ies zorile, să tragem zăvoarele grele,
Veniţi, acum, prieteni, că nimeni nu aude,
Vremea e 'n frunze, liniştea culcată spre stele
Frunţile calme, pleoapele triste şi ude.

În câmpul unei pagini umili să 'ngenuchem
— Cuvintele's arate, tăcerea le păzeşte —
Prin vântul de Octombre mă strecor şi te chem
Să vezi cum dimineaţa în jurul nostru creşte.

Tot singuri ne găsim în vis în faţa porţii
Cu roadele vrăjite şi roşii de 'ntomnări
Şi n'am uitat viaţa, nici vânturile morţii
Cum gem spre negre ţărmuri pe 'ntinsele mări.

Ies zorile îndată, nimic nu ne-amintim.
De limpezile ore şi gata să sune,
Cu mâna pe zăvoare îngălbenite zăbovim
In dreapta unei stele ce nu mai apune.

LÂNGĂ ARBORI TRISTEȚEA...

Lângă arbori tristețea pe toți ne adună,
Nu-i teama de cer, nici dorul de albe rădăcini.
În ceasul veghei să 'ngenuchem împreună
Spre fruntea unei stele, spre verzile lumini.

Și telegarii vremii în hamuri de tăceri
Trec nevăzuți spre noapte și pierdem urma lor.
Târziu ne cheamă 'n vis o dragoste de ieri
Cu tâmpla 'ncărunțită, stea scumpă tuturor.

Întinde mâna fată spre orișice zare
Când vântul bate 'n noi ca 'nspre grădini de moarte
Neștiuți de aurore, c'un zâmbet de pierzare
Să trecem totdeauna cu cerul mai departe.

UN OM CAUTĂ MÂNTUIRE...

DE

OCTAV ȘULUȚIU

Aventură înseamnă ieșirea din normal, depășirea vieții prin viața însăși, săritura mortală în tine însuți, desprinderea de tot ce ai fost și ești, de tot ce ai avut și ai, de viața ta și a altora, de cursul obișnuit și firesc al lucrurilor, însemnează frângerea ritmului cotidian, uciderea banalului, dispretul ordinei și al repetiției, asvârlirea in brațele neprevăzutului, în ghiarele noutății care te poate ridica sau distruge, e încredințarea ființei tale jocului capricios al întâmplării, e într'un cuvânt oroarea de platitudine și de burghezie și o explozie în supraviață!...

Genunchiul alb al Emei se legăna lent, rotund și strălucitor. Întinsă pe pat, învelită numai în fumul țigării, femeia asculta monologul lui Leontin care ședea la masă, aruncând și el fumul albăstrui în semiumbră și vorbea privind înainte, fără să o vadă. Nu'ndrăznea să-l întrerupă, îi plăcea ce spunea el și în orice caz se simțea măgulită că un domn bine, un intelectual, îi poate vorbi astfel, încredințându-i gânduri frământate în intimitatea creerului și nu numai mângâieri convenționale.

— Să fii în stare de aventură! Să te cotorosești de tot, să lași să cadă de pe tine viața de până acum, ca o haină jerpelită și jegoasă și să te avânți, nud și eroic, în necunoscut!

Leontin monologa între două fumuri trase în piept adânc, ținute acolo o vreme, să încălzească tot sângele, până la amețire și țâșnite apoi printre buze în fascicole lungi. Pentru vorbitor prezența femeii se vedea a fi doar un pretext pentru a-și conlungi. Pentru vorbitor prezența femeii se vedea a fi doar un pretext pentru a-și cretiza în cuvinte gândurile al căror fir mai lung îl depăna în continuare... Putea fi altcineva, că el ar fi vorbit acelaș lucru...

— Dar se poate oare? Sunt oameni blestemați să trăiască întreaga-le viață ca niște cârtițe blege... Omenirea se împarte în două tabere: e una, cea mai mare, a celor care vegetează trăind și e alta, mai mică, a aventurierilor. O parte din omenire e născută numai pentru a trăi în normal, în banal, viața, pentru a-și perinda zilele în ritmul placid al obișnuitului. E cea mai mare parte... Și mai sunt și oameni născuți în zodia hazardului. Ei au în sângele și oasele lor dorul nefirescului, al nestatornicului. . Din când în când câte unul din marea masă a oamenilor mediocri, evadează în tagma celorlalți... Dar rar!... Pentru oamenii obișnuiți nici cea mai grozavă aventură nu e aventură ci tot viață obișnuită. Ei trec prin război fără să fi înțeles ce-au trăit, parcă ar continua să-și lege în fiecare zi șireturile de la bocanci stând pe marginea patului. Aventura are un sens al ei, pentru care îți trebue un simț special. Să

te naşti cu el în tine... Dacă eşti predestinat pentru aventură, atunci nimic nu te poate împiedeca să o trăeşti! Poţi s'o aştepţi şi zece ani şi douăzeci şi treizeci: ea tot va veni!... Sunt oameni care trăesc în permanentă aventură. Dacă pentru unii nici războiul nu e o aventură, apoi pentru alţii e o aventură şi deplasarea dintr'un oraş într'altul, cucerirea unei femei, o prietenie sau o carte!.. Aventura e în noi şi numai în noi. Ea e numai dezlănţuită de către eveminentele exterioare... Aventura nu o are decât cine o merită!...

Leontin îşi frecă tâmplele şi fruntea cu degetele. Gândurile i se risipeau peste creer ca apa unui pârâiaş prin iarbă... Erau prea multe, incoherente şi nu le putea prinde în matca unei legături logice. Piciorul Emei se întinsese, lung şi poleit peste celălalt, încet, cu teamă, ca să nu turbure vorba şi gândul omului. Femeia clipea cu ochii micşoraţi, supăraţi de lumina lămpii de pe noptieră, neîndrăznind însă să facă o mişcare prea gălăgioasă, ca de exemplu să-şi schimbe poziţia în pat, acesta să scârţâie şi să-l întrerupă pe Leontin. Prefera să o usture ochii şi de lumină şi de fumul gros de tutun care umplea odaia cu ceaţa lui împuţitită. El continua:

— Ce-i până la urmă aventura dacă nu tot viaţă? Viaţă e totul, chiar şi moartea. Dar e o altfel de viaţă. Nu se poate spune că omul care intră în aventură iese din viaţă. El iese numai din viaţa aşa cum a organizat-o societatea, din viaţa îngrădită de reguli, de legi, de tradiţii, de constrângeri şi intră într'o viaţă ale cărei reguli şi legi i le impune el. Aventura este eliberarea omului din social, e individualizarea lui absolută, e libertatea desăvârşită.. Există şi aventuri colective? Nu! Războiul, revoluţia, catastrofa... Toate sunt trăite individual. Dacă individul nu le trăeşte ca aventură, ele nu există ca atare, nu depăşesc viaţa socială obişnuită. Aventura e tot viaţă. O viaţă trăită mai din plin. Parcă cealaltă viaţă nu e trăită din plin?... Totul e să ai simţul vieţii pe care o trăeşti, să-i găseşti un sens. Dacă nu i-l găseşti eşti un nenorocit. Dacă găseşti sens vieţii celei mai stupide poţi fi fericit oricum. Dar aventura! Aventura! Câţi o pot trăi?!

Leontin a uitat de mult de prezenţa Emei care s'a întors binişor, fără sgomot, pe o parte, cu spatele la lumină, cu faţa spre Leontin, întinsă ca'ntr'un tablou din şcoala veneţiană..

— E o sete de necunoscut, un dor de descoperire, e o poftă nebună de a'nfrunta primejdia! Din acestea au ieşit marile descoperiri. Ce sentimente puternice au încercat oamenii aceia care porneau pe ape noi, spre ţărmuri noi şi mai ales când le găseau aevea după luni de zile de speranţe desnădăjduite, de renunţări interioare, de încercări de abdicare, de lupte cu demonul aventurii care-i rodea şi-i împingea mai departe! Asemenea sentimente încearcă aceia care înfruntă înălţimile ameţitoare şi prăpăstioase ale munţilor, care se caţără pe stânci fioroase ori pe margini de abisuri, care se aburcă pe marginile crăpăturilor de gheţari şi pe zăpezile eterne ale vârfurilor alpine, sau prin pustiurile himalaiene! Ce înălţime sufletească trebue să fi cunoscut omul acela care a străbătut oceane singur, singur pe corăbioara lui, bolnav uneori şi totdeauna numai el cu cerul, apa şi sculele lui de marinar! Sau avântarea în stratosferă cu riscul de a reveni în praf sau cenuşă jos! Dar nu e o aventură trăită zi de zi viaţa aviatorului, cu riscul ei perpetuu? La fel e viaţa soldatului din colonii, a soldatului din pustiu, a condamnatului din Legiunea străină... Sunt, observ

acum bine, mult mai mulţi oameni decât s'ar crede, care au îmbrăţişat aventura şi trăesc cu ea cum ai trăi cu femeia pe care ai luat-o de nevastă. Trăesc în neîncetată aventură. Să trăeşti încontinuu în aventură, la un grad de tensiune înaltă, mereu! Oare nu oboseşti? Sau nu intri în monotonie, sau în plictiseală, ca şi atunci când duci o viaţă mediocră? Nu! Poate înebuneşti? Nici asta! Adevărata aventură e aventura unică, aceea în care te avânţi odată, te cuprinde şi te distruge, sau o domini!... Mai este şi aventura criminală. Oameni care preferă să înfrunte societatea şi să comită aceea ce ea a calificat nepermis, oameni urmăriţi şi vânaţi la colţ de stradă, duşmani publici. Oare nu sunt şi ei aventurieri? Aventurierii Satanei! Oare un criminal ucide numai când caută bani? Dar nu i-ar putea câştiga? Sau nu i-ar putea face fără să ucidă? Oare impulsul spre crimă nu isbucneşte tot din nevoia turbată de acţiune, de aventură? Un mare criminal nu este el până la urmă un mare aventurier? Există o aventură folositoare societăţii, dar există şi una care provoacă răul. Sunt aventurieri ai Paradisului, dar sunt şi aventurierii Iadului, Cavalerii Apocalipsei! Oare nu poate ucide omul din plictiseală sau din dorinţa dornică de a înfăptui acţiuni îngrozitoare, să uluiască, să sperie, să semene teroare printre oameni?

Leontin are în minte pe *L.* De ce ucide *L?* Aici a ajuns deci, la întrebarea de toate zilele. De unde instinctul acela bestial? E o nevoe organică de crimă, sau e o nevoe de aventură? Poate că în crimă a găsit *L.* aventura! În ea se găseşte pe sine şi se realizează. El caută poate o faptă uriaşă, inumană, absurdă şi copleşitoare. Simţul lui de aventură asta cere! Crima este pentru *L.* singura posibilitate de a se realiza pe sine, unica aventură posibilă.

— Ucide din nevoia de a depăşi normalul, din nevoia de a ieşi din viaţa obişnuită. Dar e îngrozitor! De ce să iasă din banal tocmai în acest mod? De ce nu printr'o aventură mai puţin inofensivă?! De ce tocmai o aventură care să semene nenorocire şi spaimă?!

În ochii Emei, care-l urmăreşte atent, pluteşte o spaimă care-i măreşte. Pielea întreagă de pe corp se face de găină, un frig o trece prin spate. Ce o fi început să vorbească acolo Leontin? Ar vrea să-l întrerupă şi nu o poate face. El e departe şi nu o vede de atâta timp. Trupul ei stă acolo, uitat şi disprețuit...

— Aventura malefică... Există aventură binefăcătoare şi alta răufăcătoare, după cum există şi una inofensivă, indiferentă societăţii, aventura individului singuratec şi care nu poate produce nici binele nici răul, ci cel mult satisfacţie aceluia care o trăeşte... Aventura solitară, aventura misterioasă... Există asemenea aventuri ascunse, de care nimeni nu ştie şi nu va şti niciodată nimic. Ea e cea mai fructuoasă. Ea îl îmbogăţeşte sufleteşte pe acela care o trăeşte... În definitiv trebue ca aventura să se etaleze în afară, să o afle toată lumea, să ştie toţi ce ai făcut, ce trăeşti? Nu se poate să trăeşti o aventură în tovărăşia căreia să te afli tu însuţi şi în intimitatea căreia să nu ajungă nimeni altul, niciodată? O! Aventura sfinţilor, aventura acelor oameni care au întâlnit pe Dumnezeu — şi alteori pe Satan! — care s'au sbătut în credinţa lor, au urcat piscuri şi s'au prăvălit în prăpastii, au străbătut deşerturi aride sau au poposit în grădini feerice, au însetat şi s'au răcorit şi toate acestea în ei înşişi, în sufletul lor, neştiuţi de nimeni, bănuiţi doar. Oare viaţa pustnicilor, a mucenicilor, a sfinţilor, nu este o aventură? Este o aventură divină, o aventură mistică, o aventură

a spiritului!... Acuma văd: aventura e un argus cu o mie de ochi, e balaur cu o mie de capete, e zeitate indică cu mii de braţe şi picioare! Nu există *aventură*, c numai *aventuri!* Există mii şi mii de aventuri, există nenumărate posibilităţi de aveni tură; e aventura spiritului, aventura credinţii, aventura savantului, aventura omului de acţiune, a exploratorului, a criminalului, a soldatului şi aşa mai departe... Aventura este fervoare. Aventura e ardere interioară. Aventura este trăire pură individuală!...

Trezit ca dintr'o tranşă hipnotică, Leontin reveni, se regăsi în cameră, se văzu deodată în pijama, la masă. Se uită în pat unde Ema sta ca o leoaică întinsă felin, cu şoldurile îndrăzneţ cambrate. Şi îşi apăru deodată ridicol şi vrednic de dispreţ. Şi surâzând, spre a încheia cu sine însuşi, zise:

— Dar nu există oare şi o perpetuă aventură a stupidităţii? Banalul nu este el o aventură cotidiană?

Se sculă gândind că parcă ar trăi o scenă de roman de Camil Petrescu, unde eroii stau în pat alături de femei goale şi fac teorii. I se păru că e livresc şi totuşi nu putea să se convingă că gândurile lui nu sunt autentice! Ceeace gândea simţea şi era sigur de asta! Acum i se părea că-l înţelege pe *L.* Crimele lui nu sunt decât manifestările demonului aventurii, dorinţa de faptă nefirească, inumană. Dar până când va dura asta? Până-l vor descoperi? Distrat din nou, se apropie de femeia care-aştepta recunoscătoare şi vibrândă. Îl vor prinde însă. Aici este problema. Apăsă pe butonul electric. În întuneric Ema şopti, făcându-i loc:

— Ce frumoase lucruri ai spus!

El însă tăcea, preţuind femeia doar ca o ultimă şansă de uitare şi despărţire de sine pe care o mai încerca.

— FRAGMENT DIN ROMANUL CU ACELAŞ TITLU —

POEME

DE

MADELEINE ANDRONESCU

FEREASTRA

Nici o carte nu e mai frumoasă
Şi nici o poveste mai cu taină
Nici o muzică mai cu adânc
Nici o zare nu e mai cu veste
Decât o fereastră, înspre seară
Cu lumina stinsă 'ntr'un oraş

Unde-i viaţa cea de toate zilele,
Unde-i somnul cel de toate nopţile,
Unde au murit în pod poveştile,
Ca şi lucrurile tinereţelor bunicelor,
Unde au rămas în biblioteci baladele,
Unde nu mai ard în noapte focurile,
Unde-i doar o amintire busuiocul
Verde scump nării haiducului,
Unde inimele-s mai uscate decât veacurile.

Cu lumina stinsă într'un oraş
Stă fereastra, cu o faţă nouă.
Lună veche'n ceruri, călţ de iarnă.
Lună, fulgi: păienjeniş al podului.
Toate's cu vechimi, cu molii şi paltoane,
Cu şoşoni, cu tusă şi tramvaie.
Dar o fată stă la o fereastră,
Stă în locul lămpii şi al florilor
Şi începe iar în ea culoarea zorilor.

Vine? Sau nu vine? Cine vine?
Uneori întinereşte-a floare.
I-un Crăciun în inimă, cu stele
Şi-s flori dalbe. Creşte-o primăvară
Cad ninsori şi clipele's mioare
Şi Scufiţe Roşii care pleacă
Şi piticii celei Albă ca zăpada.

Şi-i o adorabilă harababură
De clipiri, de prospeţimi, de tumbe
Şi de spaime. Inima-i un scrânciob
Într'un iarmaroc al tinereţii
Unde-s curcubee şi mărgăritare,
Unde'n loc de minutare, timpul
Are toporaşi, tilinici şi căprioare.

Cine vine? Cine vine? Cine?
Ia un om. Om bun? Om rău?
Ce'nseamnă!... Cine e? Cum e?
Ce-ţi pasă!... E un om.
Sunt miliarde. Dar acela
Vine spre fereastra unde-o fată
Stă cu inima la o fereastră stinsă.

Stă cu inima, ca un Crăciun cu Steaua
Şi cu florile ce-s dălbioare'n glasuri
De copii care-au venit prin geruri
Să vestească tuturor că'n iesle
Pe pământ, la Bethleem, Copilul
Frate-al tuturor copiilor, săracii,
S'a născut într'un a fost odată.

Nici o carte nu e mai frumoasă
Şi nici o poveste mai cu taină
Nici o muzică mai cu adânc
Nici o zare nu e mai cu veste
Decât o fereastră înspre seară
Cu lumina stinsă 'ntr'un oraş
Unde-o fată stă cu inima în taină,
Grea de rouă, la 'nceputul lumii.

NĂDUF

Ingeri albi şi nerozi,
Hai şi ne-om juca de-a prinselea
Ca nişte plozi.

Viaţa mi-ar fi dragă
Dar nu m'a potrivit
Mai bine mă tălmăcea zmeură sau fragă.

Să mă adune oacheşele'n cofe
Să mă adulmece şi mânce urşii.
Asta m'ar fi scăpat de multe subiective catastrofe.

Dar m'a făcut mama fată
Cumsecade, la cinstiţi părinţi.
Nu-s nici prea lălâe, nici prea deşuchiată.

M'a încondeiat mama cu ochi mari
Impung cu genele oglinzile
Dar ei se duc pe sus cu nourii hoinari.

Şi mi-a mai dat mama gură ca miezul căpşunii
O fi dulce la dragoste, nu zic!
Dar umbră pe inimă 'mi fac doar gorunii.

Sunt albă'n obraz şi la trup ca'n miez de noapte luna.
Lumină, dau umbră şi plopilor când trec.
Ce folos! moartă, am să fiu vânătă ca pruna.

Când vin în vizită mamele cu băeţii
Mă gătesc: să le răsar cu farmec şi graţie.
Dar mie-mi vine să zgârii pereţii.

Zâmbesc, cânt la pian, şi spun versuri consacrate.
Că doar sunt fată cu Paris şi pension.
Lua-le-ar naiba pe toate!

Că-s şi plină de toane
Pe care ci-că nu mi le-ar fi dat nici bunica, nici mama,
Dar atunci cine să mi le fi dat Sfinte Gură-de-Aur Ioane?

Şi trebue musai să mă mărit
Să le iau părinţilor piatra din casă.
Doamne, să nu mori de urât?

Să cad peste un suav sau perfid nătărău
Care să-mi scrie de Romeo, Julieta şi subsemnata.
Glumesc eu aşa, dar tare mi-i rău!

Şi să mă ia buluc, cu tot cu zestre
Spunându-mi la ureche: floare cu polen,
Făgăduindu-mi pure ascensiuni alpestre.

Să-mi pun pentru fracul dumnealui rochie de mireasă
Şi să-i foşnesc lui albă la biserică şi în etac.
Dar mai bine-mi iau lumea'n cap, şi mă fac fată'n casă!

N'am decât să 'mbătrânesc fecioară şi preacuvioasă
Să m'arate paianjenii cu degetul
Şi moartea să-mi facă din ochi, scărpinându-se pe coasă.

Zău că-mi vine să spun vorbe de acele
Şi să mă las de oftări delicate.
Păcatele mele cele grele!

Dar tac chitic
Să nu-mi compromit neamul şi cinul.
Şi alt nimic.

Îngeri albi şi cuminţi,
Hai şi ne-om juca de-a prinselea,
Nu mai fiţi sfinţi.

Om mai cădea, iac' aşa,
Mi-oi zgâria genunchii, vi-ţi feşteli aripele
Şi ne-om juca!

Eu după voi, voi după mine
C'aşa poate-oi ajunge şi eu în cer
Fără ruşine.

Că de nu, mă duc dracului
De dragul jocului.
Şi nu-i păcat să mă bocească părinţii
De mama focului?

GEMĂT

Doamne, rugăciunea lui Iisus
Cea cu „Tatăl nostru carele"
Îmi străluce-a rouă. Şi izvoarele
Poate că şi ele o au spus.

Dară eu femee sunt. Barbar
Harfa mea de sânge, a gemut,
Rotunjit-am piersică din lut.
Fost-am şi mireasmă şi ciubar.

Am urît, minţit, muşcat, hulit.
În biserici capul n'am plecat
Dat-am amforă pentru păcat.
Jarul meu a dogorît cumplit.

Nici m'am tors în rugăciuni şi nici
Rosu-mi-am genunchii la altar.
Mie însămi statu-mi-am hotar
Fostu-mi-am cadelniţă şi bici.

Pribegit-am ca un alt haiduc
Urmărit de poteri prin păduri,
Dar învins'acum de anii duri
Zdrenţuită 'n toamne, mă tot duc.

Fără rugăciune, fără har,
Fără milostenie în jur,
Fără îngeri: stranjă în azur
Singură; în nucul meu amar.

Tat'al tuturor, mă vezi de sus?
Ai auz şi pentru chinul meu?
Tot mai dăinuieşte-un Dumnezeu
Mort şi 'nviat întru Iisus?

Rea am fost, dar tu fii bun şi 'nalt.
Mândr'am fost, dar iată-mă 'n genunchi
Ca o creangă dincolo de trunchi.
Eşti acela care? Sau eşti alt?

Vezi-mă, pogoară şi mă ia,
Iartă-mă şi dă-mi ce n'am crezut,
Toarnă vin în vasul meu scăzut
Înfrunzeşte stearpa mea nuia.

Că sunt numai dor şi mucegai
Aripi n'am, dar pasăre sunt toată
Zloată 'n clipă şi deapururi zloată,
Frate iad, din tine-i vorba rai?

PUTERILE CUVÂNTULUI

DE

GRIGORE POPA

Meditaţia filosofică actuală, mai ales subt aspectul ei existenţial şi dialectic, inspirându-se din fântânile de apă pururea vie ale învăţăturii creştine, acordă o atenţie deosebită puterii revelatoare a cuvântului. Ea insistă cu predilecţie asupra relaţiei concrete dintre cuvânt şi faptă, subliniind necesitatea unui acord riguros. Densitatea existenţială a acestui acord sporeşte semnificaţiile ambilor termeni ai relaţiei. Dacă cel dintâi este oglinda inimii, deschizându-ne drumul iluminărilor interioare, fapta, care-i legitimează autoritatea suverană, este urmarea necesară a cuvântului. Mai mult chiar: cuvântul nu e revelator şi nu este mărturia unei intimităţi robuste decât în momentul când presupune şi pretinde, în mod imperios, fapta. Fiind încoronarea cuvântului, fapta este în acelaş timp şi suprema lui legitimare.

Această relaţie fundamentală pentru realizarea omului de stil nou, privită în deosebi la lumina meditaţiei existenţiale, se încarcă de semnificaţii ispititoare. De astădată vom stărui asupra implicatelor de ordin metafizic ale cuvântului; vom încerca să-i desvăluim latenţele edificatoare şi să-i urmărim rezonanţele de ordin comunitar. În alţi termeni, vom căuta să arătăm cum cuvântul, mulţumită puterilor sale metafizice şi transfiguratoare, luminează existenţa, întreţine ethosul personalităţii şi promovează elanurile comunitare.

Înainte însă, ceva despre libertatea cuvântului. Extensiunea acestei libertăţi atârnă de acoperirea în aur pe care i-o acordă puritatea inimii. Dar ce însemnează aceasta?

În primul rând, o desăvârşită transparenţă interioară. Aceasta însă nu se poate realiza fără conştiinţa limpede a nobleţei existenţiale, care nu este decât urmarea firească a consimţirii necondiţionate la crucea proriului nostru destin. A-ţi trăi destinul tău personal, înseamnă a recunoaşte rosturile pentru care eşti făcut, într'un cuvânt, a creşte sub steaua tutelară a vocaţiei. Dar a împlini ceeace înţelegem noi prin puritatea inimii, care este în acelaş timp sfinţenie şi copilărie, în sensul evanghelic al termenilor, însemnează a nu voi decât un singur lucru: realizarea misiunii ce-o porţi pe umeri. Această linie de sens unic a vieţii dă şi transparenţă, şi nobleţe,

și densitate interioară existenței. Ea, printr'o profundă conștiință a răspunderii și a datoriei, fixează și confiniile libertății. Deși s'ar părea paradoxală, afirmația noastră nu conține nimic echivoc. Nu poate trăi în mod concret libertatea decât insul cu o robustă conștiință a responsabilității personale. Căci cea mai mare libertate izvorăște din cea mai mare constrângere. Constrângere, izvorîtă, la rândul ei, din consimțirea totală la misiunea ce-o purtăm în vinul sângelui. E vorba, prin urmare, de o constrângere voluntară, acceptată spontan și fără drept de apel. În acest sens, truda noastră întru edificare și desăvârșire, care ne cere eforturi și privațiuni, este însăși libertatea noastră. Ori aspectul fundamental, am zice ontologic, al libertății acesta este. Căci libertatea în fața semenilor noștri și a transcendenței nu este decât reverberațiile libertății personale. Și ca să revenim la ceeace ne interesează în mod deosebit acuma, libertatea cuvântului nu poate fi nici mai mare, nici mai mică decât libertatea personală.

Așa fiind, prea puțini din turma cuvântătoarelor se pot numi liberi. Fiindcă nici desfrânații, cari nu cunosc nicio limită, iresponsabilii nu se pot numi liberi. Ei, neavând un centru de gravitațiune existențială, n'au nici densitatea interioară, care este însăși măsura libertății noastre. Ca atare, înțărcați oarecum de privilegiile libertății, ei rămân sclavii capriciilor, robii poftelor și reprezentanții superfluității. Purtând în ei semințele ratării, lor le sunt închise porțile comunicării libere și deschise cu semenii. Retranșați în mutismul lor demonic, rup în mod arbitrar și silnic relațiile cu lumea. Aceasta însă, ca și neputința lor de a trăi bucuria de a fi în toată plenitudinea ei, își are rădăcina într'o ruptură mai adâncă produsă în propria lor interioritate, pe urmele căreia răul, în toată dramatica lui desfășurare concretă, paralizează inițiativele binelui. Dacă se poate vorbi totuș în acest caz de libertatea cuvântului, aceasta nu e decât o libertate priponită, un fel de monolog fără ecouri și rezonanțe.

Cu totul altfel se petrec lucrurile la persoanele libere și deschise elanurilor comunitare. Ajunge un semn, o clipire a ochiului, o tresărire a conștiinței, ca să intre în comunicare sporitoare unele cu altele. Comunicarea însă nu revelează decât un aspect al puterii cuvântului, cel social, întemeiat pe asemănare, număr și coexistență. Nici *Eul,* nici *Tu-ul,* nici *Noi,* categoriile fundamentale ale schimbului sufletesc, nu ajung la plenitudine existențială în comunicare. Pentru aceasta trebue ca participarea să fie mai intimă, întrepătrunderea să meargă până la identificarea aspirațiilor, familiaritatea cu oamenii și lumea să cuprindă maximum de vecinătate. În acest caz, comunicarca devine prin transfigurare, comuniune. Natural, comuniunea presupune afinități comunitare, care duc la fraternitate spirituală, ceeace societatea, în înțelesul curent al termenului, nu poate creia. Cu alte cuvinte, în timp ce comunicarea se realizează și realizează societatea, comuniunea, revelatoare de esențe metafizice între persoane, este expresia luminoasă a comunității. La lumina acestor considerații, apar deosebit de semnificative următoarele cuvinte ale lui N. Berdiaeff:

„Nostalgia comuniunii, a „familiarității", nostalgia unui suflet apropiat, a unei inimi surori, a unei adevărate răsfrângeri a Eului într'alt Eu, n'o poate potoli nici o societate. Orice societate este împărăția Cesarului: comuniunea este împărăția lui Dumnezeu. Nostalgia inerentă singurătății este o nostalgie a sufletului. Ieșirea din singurătate este ieșirea întru spirit. Ceeace face așa de dureroasă realizarea comuniunii este faptul că persoanele prezintă lumi diferite și misterioase, care nu se ating și nu se întredeschid decât parțial. Dar când intră în lumea spiritului, se scaldă în aceeași atmosferă fraternă, care este împărăția lui Dumnezeu".

Din această consimțire comunitară, ce deschide larg porțile comunii, nasc puterile dialogului, care nu sunt decât puterile cuvântului în acțiune creatoare. Cu cât frățietatea spirituală este mai densă și mai intimă, cu atâta puterile dialogului sunt mai eficace. Binefăcătoarea lui acțiune devine edificatoare, ziditoare de inimă și cuget, numai când izvorește din libertate pioasă. În acest caz, persoanele, prin esențialitatea permanentă a Eului lor, se deschid dialogului ca bobocii trandafirilor la lumina soarelui. Și prin acest soiu de dialog comuniunea își începe lucrările ei ziditoare.

Istoria spiritului omenesc ne servește câteva exemple de asemenea dialoguri. Să dăm ascultare lui Martin Buher.

„Dar cât de legitim și de frumos este Eul așa de viu și de energic al lui Socrate! Este Eul dialogului infinit și atmosfera dialogului îl împrejmuia în suflul ei oriunde ar fi mers, chiar și înaintea judecătorilor, chiar și în ultimul ceas al închisorii. Acest Eu trăia în relație cu oamenii, relație întrupată în dialog. El credea în realitatea oamenilor și mergea spre ei. El trăia cu oamenii în plină realitate și această realitate nu-l părăsește niciodată. Nici chiar singurătatea sa nu poate fi numită abandonare; când oamenii tăceau în jurul lui, el auzea Demonul său spunându-i Tu.

„Ce sunet legal și frumos rostește Eul așa de bogat al lui Goethe! Este Eul unei intimități curate cu natura; ea i se predă și el îi vorbește fără încetare, ea îi descopere secretele, fără să-și trădeze misterul. El credea în ea, și spunând trandafirului: tu ești! el se întovărășește cu el în aceeași realitate. Iată de ce, când acest Eu reflectează asupra lui însuși, spiritul realului îi rămâne credincios, vederea soarelui rămâne ochiului fericit care-și amintește de propria lui natură solară și prietenia elementelor însoțește omul până în liniștea morții și a devenirii.

„Și dacă voim să împrumutăm de mai înainte o imagine imperiului relației absolute, ce putere copleșitoare are Eul pronunțat de Iisus și ce legitimitate care atinge evidența! Căci este Eul relației absolute, în care omul dă Tu-lui său numele de Tată, în așa măsură că el însuși nu mai este decât fiu și nimic mai mult. Dacă mai zice încă Eu, el nu poate să spună mai mult decât Eul cuvântului fundamental-sacru, înălțat până la absolut. Dacă vreodată atinge totuș izolarea, legătura este mai forte, și din sânul acestei legături se adresează celorlalți oameni. Zadarnic veți căuta să reduceți acest Eu la o putere care să acționeze numai asupra ei înșiși, să

reduceți acest Tu la o realitate interioară, zadarnic veți căuta să păgubiți realul de realitatea lui, relația prezentă: Eu-Tu subsistă, și fiecare poate zice Tu, și el e atunci Eu; fiecare poate spune Tată, și el e atunci Fiu; realitatea lor dublă rămâne".

Avem dreptul să ne întrebăm acuma, după ce am văzut factorii constitutivi ai dialogului, — care nu este decât expresia pură a puterilor cuvântului, — ce anume condiții se cer pentru a începe un dialog.

Hotărît, în primul rând trebuește creiată și întreținută, ca un strat de aer cald, atmosfera unei intimități aproximative. Odată dialogul început, desvoltarea lui până la comuniune înlocuește intimitatea aproximativă cu o intimitate consubstanțială, care susține plenitudinea relației. Dar pentru ca relația să se stabilească, promovând cercurile existențiale *eu-tu, noi*, trebue să aibă loc lansarea unei inițiative. Inițiativa, ca să fie roditoare, nu poate fi oricum, adică atârna de cine o lansează și către cine o lansează. Căci numai când lansarea ei este ontologic justificată trezește în cel căruia i-a fost adresată rezonanțele cuvenite. În mod implicit, rezonanțele pe care o adevărată inițiativă este în stare să le pricinuiască sunt date în însuși actul, revelator de mari spontaneități comunitare, al lansării ei. Prin urmare, între actul lansării și actul primirii unei inițiative există o presimțită concordanță. Potrivirea despre care vorbim ține mai mult de harul intuițiilor revelatoare decât de determinismul unor cauze inventate de rațiune. Preludiul unui dialog de esență forte presupune totdeauna o situație fundamentală, situație care angajează profund de tot destinul nostru personal. Ori criteriul unor asemenea situații este sentimentul unei robuste certitudini interioare, care nu trebue confundat cu frenezia euforică, dar este vecin bun cu ceeace noi numim plenitudine spirituală. Când certitudinea interioară este relativă sau lipsește, lansarea inițiativei este riscată, în sensul ratării sau al refuzului. Credem că această afirmație este valabilă pentru toate situațiile fundamentale ale condiției umane, vrem să zicem a situațiilor care angajează profund destinul personal: iubire, moarte, mântuire, creație, vocație.

Natural, nu ne vom opri acuma asupra tuturor gamelor existențiale, din care se hrănesc tot atâtea drame, pe care le deslănțuesc numitele situații. Menționăm doar faptul, și asta pentru a rămâne în cadrul strict al intențiilor noastre prezente că dialogul, încărcat de cifruri metafizice și semne transcendente, nu se deschide decât în atmosfera învăluitoare a alianței presimțite despre care pomeneam adineaori. Ratarea sau refuzul inițiativei, cum e foarte ușor de înțeles, însemnează moartea dialogului. Dimpotrivă, când înțelegerea presimțită ne inspiră sentimentul certitudinii interioare, dialogul înflorește în toată splendoarea lui; devine comuniune, punte de legătură între bucuriile pământului și revelațiile cerului.

În acest caz, inițiativa ia înfățișarea unui apel. Și apelul pretinde un răspuns. Răspunsul, la rândul lui, înseamnă prezență. Potrivirea consubstanțială între apel și răspuns este garantată de concordanța presimțită,

care întreține raporturile de alianță și vecinătate intimă între purtătorii dialogului, între *eu-tu-noi*.

În plus, răspuns însemnează participare, înfăptuire, realizare prin consimțire. Toate acestea duc în mod firesc la acțiuni concrete, la fapte. Concluzie: încoronarea dialogului este fapta, care izvorește din relația autentică dintre apel și răspuns. Numai aceste fapte, care nu sunt decât confirmarea *in concreto* a gândului, strălumnează existențe, întreține ethosul personalității și promovează elanurile comunitare prin puterile zicitoare ale cuvântului.

POEME

DE

GEORGE MENIUC

ACESTUI APRIL

Acestui April răvâşit luciferic
Mărturisesc entuziaste vijelii de Inceput
Şi lângă pacea florilor, pe întuneric,
Tăcerea mea ciudată şi singură, a apărut.

Cer voevodal de-asupra Mării Negre,
Corăbiile Trecutului cu stea la proră,
Ca nişte sălcii sau poate obsesii negre,
Le strig de pe ţărm şi le pierd în aurora.

Imaginaţia deliră. Incotro? Cine eşti?
Cu larma lăuntrică a materiei vorbeşti.
Numai Vega şi roua şi iarba şi mirişti
Umblă prin atâtea văzduhuri şi nelinişti.

Murmur pelagic răsbate de sus, vertical.
Şi scoici şi transparenţe şi 'n veci intinerar.
Hai caravană de vâslaşi, cu haine de var,
Hai viaţă de abur şi somn, neştiută pe mal.

UNDE EŞTI?

Cremenea în praştie se cumpăni...
A cui o fi?
...Şi-a căzut un cintezoi,
Dintre palidele foi.

Vin painjeni de pe grinzi
Şi 'mpletesc din raze oglinzi.
Unde eşti, pasăre moartă, în ce cămară?
Cine să te strige, din oglinzi, afară?

ŞERPII

Băiatule care mâi boii pe toloacă
Asvârle băţul. E un şarpe! Tu nu vezi?
Aleargă acasă şi vorbeşte părinţilor
Că pe coarnele vitelor se svârcolesc şerpii.

Tot pământul a înoptat de privirea lor.
Toată pădurea e plină de şerpi,
Crengile se sbat, şoptesc, înţapă şi râd ca şerpii
Şi părul e şarpe. Şi vântul e şarpe.

Şi luna atârnă ca un şarpe fermecat.
Şi valea e plină de şerpi şi drumurile,
Şi o stea a căzut ca o coadă de şarpe
Şi lanurile se prefac în şuerat de şerpi.

Ii aud. Ii aud. Se apropie. Foşnesc.
Voi paltini, tu noapte, ascundeţi-mă.
Zvonul acesta subţire, zvonul acesta tiptil
E e al şerpilor care mă caută.

BOLIDUL

DE

MIHAIL CHIRNOAGĂ

Dela ultima veste pe care ţi-am dat-o lucrurile s'au complicat, iar în vremea din urmă au luat o întorsătură sensaţională, de aşa manieră încât parcă se produce o alunecare neaşteptată de straturi...

Dacă ţi-a rămas ceva necunoscut din vila mea, vreun colţ, vreun locuşor care cine ştie cum mi-a scăpat, completează cu imaginaţia. Sunt scuzat dealtfel că, dându-ţi toate detaliile, să-mi fi scăpat câteva. Nu ştiu ce interes ciudat, ce fel de pasiune, m'a făcut să pretez vieţii din mica noastră vilă o atenţie atât de mare. Dar o casă în care trăesc oameni mai mulţi şi mai diferiţi, e ca o mică aşezare socială, ca un ţinut aparte, condus de legile locului şi-ale colaborării în comun. Tu eşti scriitor şi poate vei înţelege mai bine rostul intim al interesului ce-mi scapă mie, sau, dacă nu-mi scapă, nu-mi apare prea clar. Şi poate vei utiliza elementele de-aici pentru vreo nuvelă sau vreun roman. Nu sunt deloc lipsite de interes. Lucrurile mărunte, tu singur o spui, constitue farmecul particular al vieţii şi dau dreptul unei opere la viaţă, îi acordă semnificaţie, o introduce printre lucrurile vii...

Despre fiecare din locatarii vilei ai luat cunoştinţă la timp. Jos, la parter, locueşte o familie de italieni care se compune (sic) din Giovanna. Enric şi doi copii, băeţi, unul de unsprezece ani şi celălalt de opt. La etaj stau proprietarii: domnişoara Ilse şi domnul Carol, nemţi de prin Ardeal, veniţi în orăşelul moldovean în urma războiului mondial. Ei locuesc două camere alăturate care dau într'un mic coridor. La un capăt al coridorului stă avocatul şi prietenul meu Armand, un băiat vesel şi cult, iubitor mare de cărţi, cinematograf şi... box, iar la celălalt capăt al coridoraşului nostru lung de cinci paşi, e camera mea.

După ce am trăit în mijlocul lor aproape un an şi-am luat cunoştinţă de viaţa pe care o duc, de obiceiurile fiecăruia şi-am asistat zi de zi la scurgerea timpului, felurit întrebuinţat, între pereţii vilei mele, dar cu amprenta specială ce-o lasă faptul că toţi suntem obligaţi a ne conforma structurei ei speciale, aranjamentului de camere, care prilejueşte o anume ciocnire a locatarilor, anumite raporturi, după ce m'am întâlnit în fiecare zi de cel puţin câteva ori cu fieştecare dintre ei, împletindu-ne uneori, alteori ducându-ne traiul monoton, unii sus şi alţii jos, deodată, peste viaţa aceasta liniştită se abate un suflu puternic şi luminos, aş spune un bolid, care pune vila în mişcare, scormoneşte interioarele, deşteaptă spiritele amorţite, declanşează o viaţă nouă şi ceiace zăcea tăinuit se ridică la suprafaţă, dar nu numai atât, creşte tumultuos. N'am auzit până acum, în viaţa celor doi italieni, de vreo ceartă sau de vreo nemulţumire. În rare ocazii, copiii întârziind prin vecini, prilejuiau părinţilor câteva observaţii drastice. Amicul Armand îşi petrece timpul prin oraş de unde se întoarce către miezul nopţii. Eu? În lenea şi visătoria mea nu intră decât rareori amintirea Danei. Câteodată amintirea ta şi-a dispărutului Alexandru... Încolo? A! da! Gazdele. Eram să le trec cu vederea. Domnişoara Ilse, profesoară particulară de germană, predă în trei zile pe săptămână şi-atunci se 'ntoarce la o oră târzie, fiind invitată să ia masa în familiile unde face lecţiile. Când n'are ore rămâne acasă şi brodează sau cântă la pian. Atunci, surprins în odihna camerei mele, las cartea din mână să ascult muzica ce creşte graţioasă de sub degetele-i slăbite de vârstă, căci domnişoara Ilse are peste 50 de ani, o muzică melancolică, imposibilă de identificat. Poate vreun autor neamţ, obscur, descoperit de pasiunea muzicală a domnişoarei Ilse, în adâncul căreia se turbură uneori inconştientele depozite nesleite, poate, cine ştie? propriile-i tristeţi alunecate pe clape la ora amurgului... Domnul Carol, mai tânăr cu puţini ani, e funcţionar la o bancă particulară. Serviciul îl ocupă şi dimineaţa şi după amiaza cam între orele mele. Ne întâlnim uneori în poartă. Amabil, mă lasă să trec înainte. De regulă, până la uşile noastre, la care ne despărţim, vorbim despre războiu. Îi e teamă de un nou măcel... O curiozitate a domnului Carol, o fobie! Odată mi-a explicat: un frate mort, averea distrusă şi tot de-atunci blazonul de conte părăsit. „La ce-ar mai folosi?" întreabă domnul Carol cu o adâncă tristeţe în voce şi cu o descurajată ridicare din umeri. Dar, ca toate poveştile cu blazoane părăsite pe-aiurea şi-aceasta, al domnului Carol, ar putea să mai aibă o faţă... El nu-şi mai părăseşte camera până a doua zi, la ora biroului, eu mă retrag într'a mea, unde mă aşteaptă liniştea, odihna şi melancoliile mele literare... După cum vezi, ce ni se poate reproşa? În vila aceasta niciodată nu s'a întâmplat nimic extraordinar, n'a murit nimeni, nu s'a certat nimeni, uşile s'au închis totdeauna cu binişorul, scările au fost urcate în vârful picioarelor. Cel puţin decând locuim noi, adică Armand şi cu mine, întrinsa. Dar şi-atunci, la sosire, interiorul era copleşit de-aceiaşi atmosferă egală şi monotonă, semn al unei vieţi fără trudă şi fără sbuciumări.

Şi deodată...

Dar mai înainte este bine să te pregătesc oarecum. Printr'un consens tacit, ca şi cum am fi înţeles amândoi, în aceiaşi vreme, farmecul acestei linişti neturburate din vila noastră, nici Armand şi nici eu, n'am adus femei în vilă, aşa cum obişnuesc burlacii. Parcă plutea în casă o castitate ciudată a bătrâneţii ce trebuie ferită de sacrilegii şi-a unei ordine sociale pe care nu se făcea s'o tulburăm. Sus cei doi fraţi, jos copiii şi armonia casnică a Giovannei cu Enric ce nu trebuia pusă faţă în faţă cu desfrâul şi provocată. Totuşi înţelegerea a fost călcată şi din seara aceia, când Armand şi-a permis să vină acasă însoţit, vila noastră nu mai este aceiaşi, ceva (poate mai mult chiar!) s'a schimbat, s'a tulburat. O frământare uşoară, un fel de stare nervoasă imperceptibilă, a pus stăpânire pe noi, un fel de inconştientă frenezie... Copiii urcă şi coboară scările în goană, uşile se trântesc, Giovanna strigă la copii şi chiar domnul Carol, meticulosul şi ordonatul şi-a greşit orele de întoarcere, ca şi cum ar fi căutat o altă întâlnire, decât cea a noastră, în poarta casei.

Dar să iau povestea dela capăt şi să încep cu mine. Eri noapte mă întorceam din oraş pe la ora două, după o şedinţă prelungită de spiritism la doamna G. (Despre pasiunea aceasta altă dată: e nouă şi nu lipsită de farmecul ei!) Vila dormea într'o tăcere — ştii tu! — mormântală. La fel împrejurimile şi numai corul broaştelor, din regiunea mlăştinoasă a cartierului răsuna triumfător în noaptea umezită de-o scurtă ploicică, căzută puţin mai înainte. Am urcat scările cu infinite precauţii, pe vârful picioarelor... Ajuns pe culoar a trebuit să fac lumină. Lângă uşa lui Armand lipite de perete, stăteau două perechi de pantofi: una bărbătească şi una femeiască. Nici azi nu-mi pot explica motivul pentru care Armand şi-a scos pantofii afară. După această primă întrebare la o chestiune ce mi s'a părut curioasă, m'am simţit atât de puternic şi violent sguduit în adâncul meu, încât mi se părea că inima mea care ca un clopot agitat se sbătea să se rupă, îmi va sări din coşul pieptului şi deaceia m'am sprijinit de zid apăsând-o cu amândouă mâinile. M'am uitat îndelung la cele două perechi de pantofi cu gândul să-mi explic cuţitele ce m'au sfârtecat. Ai lui stăteau pe boturi, lătăreţi, prăfuiţi, cu şireturile înodate (graba! — şi clătinau capul! —) ceilalţi înalţi în tocuri, supli şi eleganţi. Şi 'n timp ce priveam acea împerechere stranie, am avut revelaţia motivului pentru care am avut acel şoc. Acei pantofi conţineau în ei, chiar bărbăţia viguroasă, supusă, umilă şi feminătatea suplă, elastică, jucăuşă acei pantofi rezumau o lume, o dualitate care deştepta o unică imagine, imagina violentă a dragostei de-alături... O curiozitate puternică mă stăpâni în minuiul acela de a şti cine era femeia dinăuntru şi, mai ales, de a-i vedea chipul. Dela o vreme numai atât rămase interesant: să-i văd chipul. Restul s'a şters uşor, ca un fum... Restul, adică acele imagini de care, te asigur, nu eu pot fi făcut responsabil...

Poate-ţi aminteşti, tu, care-mi scriai cândva cuvinte entuziaste despre Wassermann, acest fapt se află semnalat într'una din cărţile lui. Unul din marii eroi doctorul Kerkhoven, însurat cu Maria, este înşelat de casta şi inegalabila Maria, cu Etzel Andergast, acel tânăr (devenit aşa în cartea doua!) tulburător. În faţa faptului consumat, o singură dorinţă a avut Kerkhoven: să vadă figura lui Etzel, după consumarea mişeliei! El n'a ţipat, el nu s'a sbătut. A fost dorinţa ca să-l vadă umilit în ochii lui, el, profesorul? Nu! Ci a fost posedat de-o alta, mai arzătoare şi nespus de adâncă, legată de fundurile noastre, aceia de a-i vedea ochii, părul, fruntea şi gura, figura care s'a oglindit atât de profund în ochii femeiei iubite în momentul când i se dăruia.

Atunci, în faţa celor două perechi de pantofi, am fost şi eu posedat de-o asemenea dorinţă: să-i văd chipul, chipul acelei femei neruşinate!... Dar n'am putut să nu meditez şi-asupra însemnatului rol al feţei omeneşti, partea din trup cu-o prepondere psihologică imensă, covârşitoare! Putem pătrunde în spiritul cuiva prin chip, în anumite clipe favorabile, ca lumina ce sare pragul unui comutator deschis.

Aş fi fost poate în stare să intru în camera lui Armand, să-i explic — ai observat cum toate devin acceptabile, umane, demne de înţelegere şi crezare, când lucrurile se explică şi se limpezesc?—să mă lase să-i văd faţa spre a-mi potoli strania curiozitate, care, neputându-mi îndeplini gândul, m'a frământat până în zori. Am adormit spre ziuă, ca să mă scol două ore mai târziu şi să petrec o zi turburată, frământată de felurite nemulţumiri ce plecau din spiritul meu. Întorcându-mă la amiază dela

biurou, m'am întâlnit cu cei doi copii ai Giovannei, care, cu nişte figuri de conspiratori, şi-au ascuns nişte sfredele la spate.

Nu mi-am explicat pentruce s'au ferit, atunci, ei care-mi ţineau adesea calea, ca să discutăm despre şcoală, despre smeul agăţat de un uluc şi mai ales despre cei doi epuraşi de casă pe care Giovanna îi creşte într'o cuşcă, în fundul curţii. Până seara am dormit neîntors. — Seara se făcea o vreme minunată. Un cer pufos şi profund, un apus fastuos şi briza care venea dinspre munte, toate la un loc, au transmis sufletului împrospătat de odihnă o bucurie gingaşă şi o stare de beatitudine... multicoloră! M'am îmbrăcat spre a coborî în parc să mă plimb, ca să-mi trec, hoinărind, cele câteva ore până la masă.

La intrarea din spatele clădirii, singura de altfel, Giovanna, în prag, într'un capot vişiniu, cochet, cu braţele încrucişate, contempla orizontul înfiăcărat. Am mai stat şi alte ori de vorbă cu nevasta lui Enric. Câteodată am luat chiar şi-o cafea, la masa de sub cireş, dar niciodată femeia nu şi-a părăsit tonul egal, n'a manifestat vreun interes deosebit în afară de acela al strictei politeţi. De astă dată Giovanna era schimbată; figura lătăreaţă şi albă, cu ochii negri şi gura strânsă uşor, şi chiar pieptul ce-i tresălta, arătau un gând ascuns, o preocupare ce a neliniştit-o.

Mi-ar place şi mie să pot face câte o plimbare din când în când; să vrei numai şi să poţi face, asta nu se 'ntâmplă cu noi, zise ea cu vocea plină de un regret amar şi neprefăcut. Dacă părăsesc acuma casa cu cine rămân copiii şi cine-i va pune masa lui Enric când se va întoarce? Să nu crezi că n'am un chef grozav să fac măcar un kilometru prin parc singură şi liberă, fără griji...

Am privit-o cu atenţie. De unde un asemenea gând la Giovanna, din ce rădăcină? În colţul gurii îi flutura un zâmbet dispreţuitor, ce arunca, parcă, peste toată viaţa-i de până azi, o pânză întunecată, un desgust negru... În ochii ce priveau vârfurile copacilor din întinsul parc, plutea acelaş dispreţ, acelaş întunecat desgust...

— Nimic nu te împiedică, totuşi, să ieşi. Un kilometru se face într'un sfert de oră, în care, ce lucru grav se poate întâmpla cu băieţii sau cât ar aştepta Enric, dacă socotim c'ar veni între timp!

— Da, dacă ar fi vorba, într'adevăr, numai de un kilometru, răspunse Giovanna, dar te prind, apoi, alte melancolii, alte doruri... Şi zâmbetul din acea clipă coborî peste chipul ei o ciudată nostalgie...

Apoi, deodată, cu altă voce şi alte priviri:

— Oare să fie adevărat? Mi-a spus domnişoara Ilse...

Tăceam, neînţelegând întorsătura, prea scurtă, prea violentă. Astfel atrăgeam femeia în cursă, fără să-mi dau seama, şi ea se lăsa prinsă mai mult în mrejele gândului ei. Am înţeles apoi că toate se raportau la întâmplarea trecută care scormonise şi-aici depozite ce zăceau ascunse şi neştiute.

— Domnul Armand... Nu ştii? A adus o femeie astă-noapte, lucru care nu s'a mai petrecut pe-aici... Nu e vorbă, totdeauna au stat la noi oameni însuraţi şi când domnişoara a hotărît să închirieze şi camerele izolate am avut grijă să-i spun, însă n'a vrut să creadă... Astea-s lucruri tinereşti pe care ea nu poate să le înţeleagă... Rar sunt oamenii, care...

Giovanna se opri, după ce coborâse mult glasul. Era tristă şi devenise timidă manipulând lucruri pretenţioase..

Pe urmă, chiar dacă-ţi vine cineva, n'o arăta lumii... Copiii văd, se 'ntreabă, se deşteaptă prea repede, nu e frumos!..

Apoi, după o tăcere nedumerită, din partea mea, melancolică dintr'a ei:

— La opt a eşit cu ea la braţ; râdeau în gura mare, ea veselă şi peste măsură de elegantă.

— Cum era?

În întrebarea, ce mai mult mi-a scăpat, zăceau ascunse cuţitele ce mi-au străpuns inima în noaptea precedentă.

— Ele sunt totdeauna frumoase şi elegante. Aceasta era blondă, înnaltă, foarte frumoasă. N'are gust rău domnul Armand..

Tu ştii ce impresie au făcut totdeauna femeile blonde asupra mea. Este, în faptul că-s blonde, o anumită fragilitate şi gingăşie care te duce cu gândul la organizarea lăuntrică a fiinţei lor...

Şi-acum când Giovanna îmi povestea, cunoscuta nelinişte puse din nou stăpânire pe mine, acea nelinişte nervoasă, frenetică...

— Poate că lucrurile n'ar fi aşa de grave, dacă le-am şti numai noi. Suntem oameni tineri... Şi Enric povesteşte câteodată... Dar aude şi vede domnişoara, o femeie atât de respectabilă, atât de aşezată. Aproape că plângea povestind ce sgomot au făcut şi seara şi dimineaţa şi ce consum de apă la baie!

Mă gândeam, în timp ce Giovanna povestea, că şi 'n camera domnişoarei Ilse s'a ridicat o antenă în vânt. În acel vânt misterios, abătut prin surprindere asupra clădirii"...

Obosit, cel care scria, puse tocul jos, se 'ntinse peste scaun să-şi pocnească oasele, aprinse o ţigară. Se făcea seară. Lumina apusului inundă camera, poleii şifonierul, aprinse un foc uriaş în oglindă. Prin geamul deschis trecu un vânt uşor, desprinse foile depe masă, le 'nvălmăşi. Tânărul aşează peste ele presse-papier-ul de bronz, apoi merse la fereastră unde stătu minute şi minute. Când reveni completă pe fugă scrisoarea, închise foile într'un plic albastru şi mare, puse mărcile apoi il introduse în buzunarul interior al hainei.

Rămase atent la treptata alunecare a amurgului ce se infiltra pe nesimţite în cameră, printre haine şi lucruri. Însfârşit, cu braţele pe masă şi cu capul sprijinit pe ele, închise ochii, lăsându-se mângâiat de mâna subţire care trecea prin văzduh.

„N'am răbdarea să-ţi aştept răspunsul şi-apoi, dela spate, evenimentele precipitându-se, dau ele năvală peste mine şi mă obligă să-ţi scriu, înainte ca să fi primit răspunsul tău. Să recapitulez, dar mai cu seamă să continuu, numai aceasta îmi rămâne să fac, pentru a putea înţelege limpede cele ce s'au petrecut în vila noastră odată cu apariţia Feliciei — aşa o cheamă pe fata blondă. — Sfârşisem zilele trecute scrisoarea către tine şi mă odihneam în urma efortului de aproape două ore, cu capul sprijinit pe braţe, cu ochii închişi, într'o plăcută stare de somnolenţă. M'a deşteptat din reverie o fugă nebunească pe scări, dar a unei femei, apoi o alta, mai

greoaie, de bărbat cu paşi mai rari şi apăsaţi. După câteva minute de tăcere, cineva bătu în uşa mea. Armand mă invita la o „mică petrecere familiară" cu ceva mâncare rece, lichioruri, vin în onoarea Feliciei („Felicia? o fată minunată, o fată straşnică, trebuie să vii să o cunoşti şi tu!"), care împlinea în seara aceia 19 ani. Felicia era, într'adevăr, blondă, înnaltă, subţire, cu o glesnă fină, o pereche de ochi albaştri şi neastâmpăraţi; deşi cu un aer mai mult copilăresc, figura-i păstra nu ştiu ce gravitate ascunsă. La cele câteva vorbe agreabile pe care i le-am adresat, răspunse cu volubilitate şi graţie, apoi ciocnirăm toţi trei, într'o prietenie desgheţată, primul pahar de vin. O jumătate de oră mai târziu, încălziţi şi ameţiţi de vin, ne-am scos hainele, iar Felicia şi-a descheiat rapid, cu un fel de grabă febrilă, bluza, aruncând-o pe un pat şi rămase într'un combinezon subţire, roz, de mătase. Noi am strigat „ura" şi-am băut alte pahare de vin, salutând, astfel, apariţia umerilor fetei. Pielea îi era brună, arsă de soare, dar netedă. Am mâncat cei doi pui cu mâinile, mânjindu-ne pe obraji şi gură de grăsime, în timp ce Felicia trecea din braţele unuia în ale celuilalt, sărutând — mai mult murdărind — unde se nemerea, fără să observe cum Armand devenea din ce în ce mai indispus şi parcă mai stingherit. Felicia poseda multă energie „cu zorzoane", femenină, uşoară şi colorată, care se desfăşura fără să înceteze sau să slăbească. Ea antrena întreaga încăpere, ce devenea animată, nu numai pe noi doi. Când se întâmplă să rămânem singuri, pentru puţine clipe, Armand mă apucă de braţ cu un gest nehotărît să-mi şoptească:

— Să nu crezi, să nu crezi! Nu's gelos câtuşi de puţin! Văd bine, văd dela o poştă că mă suspectezi. Mai bine ar fi fost să nu-ţi fi trecut una ca asta prin cap. Dacă vrei, fă orice, în fond e o oarecare, o fată ca atâtea altele...

Dar vorbele dela urmă produseră alt efect asupra-mi. Adevărat, uitasem de asta. Felicia, fata aceasta frumoasă, blondă şi fragilă era în fond o oarecare. Şi pe când gândeam astfel, cineva din adânc mă avertiza, totuşi: păzeşte-te, umblă încetişor... Armand continua să mă privească fix, cu zâmbetul său schingiuit de sforţarea interioară, oribil de fals.

— Tu eşti la urma urmei un bun prieten. Eu vreau să experimentez ce simt atunci.., înţelegi? Când ea cu un altul.... înţelegi? Un soi de experienţă... O lună de zile am umblat după ea şi m'am prins cu încetişorul cu labele, ca o muscă, de mierea ei şi-acuma aş vrea să văd... ştii?

Lăsând fraza neisprăvită, Armand se balansa pe picioare ca şi cum şi-ar fi continuat-o în interior. El însuşi nu părea convins de cele ce rostise. Mai târziu depuse paharul pe masă şi se 'ntinse pe pat. Felicia nu-i mai acorda nici o atenţie. Felicia jongla acum cu paharele, făcându-le piramidă pe masă. Când reuşea, dădea mici chiote de bucurie, plecate din plină sinceritate copilărească. În fond Felicia mi se părea naivă şi bună, cinstită şi neformată. De unde o acăţase Armand, aşa mă întrebam contemplând-o. Momentele treceau greu între somnolenţa lui Armand, veselia fetei şi expectativa mea. După câteva scuze vagi am prins momentul s'o şterg. Felicia ţinuse morţiş să nu-i stricăm petrecerea. La eşire îmi suflă, impertinentă şi totuşi gingaşă, în nas, că nu-mi va ierta niciodată fuga. Cu-atât mai bine în fond, gândeam, în timp ce coboram pe scări. Şi-acuma repede, în parc, să-mi răcoresc fruntea, să-mi aerisesc capul.

În curte, Giovanna care se întorcea din oraş: „buona sera, signora, — în glumă, aprins cum eram — şi ea răspunzând amical, apoi oprindu-mă cu mâna:

— Nu-i aşa că a venit din nou?

— A venit, am răspuns simţind o ciudată poftă s'o maltratez cu detalii, cu povestiri lungi, languroase. Am petrecut şi eu cu ei, acolo, sus. E o femeie, adevărat, tânără şi foarte frumoasă! O femeie fainâ! Sunt foarte mulţumit c'am cunoscut-o.

Apoi repede, depărtându-mă către poartă cu interiorul sguduit de un râs fericit.

— Ce face domnul Enric, mai întrebai din fugă...

— E plecat în nordul ţării, delegat de fabrică...

Dar răspunsul Giovannei nu era un oarecare, o veste indiferentă. Ea ţipase, ţipase să aud bine că Enric nu-i acasă, ea m'a provocat... Surprins mi-am oprit fuga să privesc umbra ei nemişcată răsucită cu faţa către mine...

— La revedere, doamnă, rostii intimidat, deschizând poarta.

— A rividerci, răspunse şi umbra, cu glasul moale, fără să se clintească.

... Acum când îţi scriu e ora patru dinspre ziuă. Aceste toate s'au petrecut alaltăseară. Astăzi, spre seară, pregătindu-mă pentru o lungă solitudine în cameră, curăţindu-mi masa şi cărţile de praf, aranjând hainele în dulap cu obiceiul ce nu ştiu când s'a ivit în viaţa mea de a nu putea gândi, sau scrie, sau întocmi jurnalul, până când cel mai neînsemnat obiect nu e în ordine, obiceiu ce prevesteşte de pe acum mania, astăzi Felicia m'a vizitat în camera mea. Trecea prin parc. Un domn în vârstă, elegant şi monoclat a urmărit-o încercând s'o acosteze. Ea s'a refugiat la mine să scape de bătrânul satir. După ce şi-a scos mănuşile şi pălăria, a început să privească tablourile şi fotografiile: a ta şi-a lui Alexandru.

— Dar ştii? Ai o cameră minunată, plină de gust. Cine sunt aceşti doi tineri? E mai frumos cel din dreapta. Cel din stânga e interesant. Un intelectual?

(Îţi imaginezi? O asemenea întrebare în gura Feliciei face multe parale!)

— Un scriitor.

— Cum îl cheamă?

Nu cunoaşte numele tău. (Oare o fi cetit ceva în viaţa ei?) Alexandru o privea din cadră cu ochii lui liniştiţi, înţelegători. Ştii ce gând mi-a trecut în acea clipă prin cap? Cum ar fi reacţionat Alexandru faţă de întâmplările care se angajaseră într'o cădere à pic? El avea altă concepţie despre viaţă, despre iubire.

Felicia a admirat mult tabloul lui Matei. Spectacolul era simplu şi emoţionant! Ce fel de emoţie? Un şuvoi cald şi lin... Îi priveam trupul, alcătuirea lui suplă sub rochie. Aceasta era emoţia!... Între timp sosi Armand. Se întorsese abătut după ce-a căutat-o pe Felicia, inutil, o oră şi jumătate. A venit drept în camera mea, unde copiii Giovannei îl informaseră de existenţa unei străine.

Nu mai era vreme să ia masa în oraş. De altfel Felicia ţinea morţiş să mănânce la mine. Liberarăm îndată biuroul de cărţi, am întins o faţă de masă şi cu tacâmurile şi farfuriile amândorura s'au înjghebat cele necesare. Armand alergase între timp după cumpărături. Felicia se descheie la gât. De data asta purta o altă bluză şi-abia acum mi-am putut da seama ce piele fină avea, ce gropiţe seducătoare făcea frumosul ei gât plin şi rotund.

— Într'o astfel de cameră aş vrea să locuesc şi eu, rosti într'un timp Felicia,

instalată pe un scaun, rotind privirile peste tablouri. Armand s'a reîntors cu braţul plin; a plecat a doua oară după băuturi, şi 'n tot răstimpul cât el a fost plecat, nici o altă vorbă n'a mai fost rostită între Felicia şi mine. — Singurul lucru care tulbura o linişte ce devenise şi interioară era faptul că, poate cu bună ştiinţă, poate nu, genunchii fetei stăteau sub privirile mele ameţite, amicali şi îmbietori.

După ce-am terminat cu masa fata avu gust de dans. Neputându-ne împotrivi am dat biuroul la o parte şi-am pus patefonul să ne cânte. Am asistat la trecerea orelor, bătute de biserica din apropiere, una după alta şi le-am simţit umbrele ştergându-se fantomatec sub sticla ferestrelor în afara cărora se blocaseră, interzise, noaptea şi toamna. Astfel, lăsându-mă furat de vise, devenii trist, cuprins de o anumită stare sufletească prin care luam cunoştinţă, neasemuit de clar şi precis, cu trecutul şi cât mai aveam de săvârşit pentru punerea în ordine a spiritului meu mereu însetat de-o iluzie, fugărit de-o voluptate a solitudinii... Îmi spuneam, uite, au rămas atâtea neisprăvite, am părăsit cărţile, caetele şi toate preocupările (— îmi săvârşisem un vis din lenea solitară a acestei seri —) ca să-mi consum timpul cu-o întâmplare atât de banală. Deodată începu să plouă. M'am tras repede din cadrul ferestrei să privesc aşchiile de apă ce se isbeau în pervaz şi 'n sticlă, venind din întuneric, misterioase, un roi neprevăzut de insecte grele, besmetice, care crăpau cu sgomot. Când am întors privirile din noapte Armand o ţinea pe Felicia de talie, căutând s'o convingă, cu-o voce rugătoare, să meargă de-acuma la culcare. E-atâta de târziu!... Şi-apoi biuroul meu de mâine!... Dar fata nu vroia; ea ţinea să mai danseze şi dacă şi din partea mea va afla refuz la dorinţa ei, va dansa singură, nu are câtuşi de puţin nevoie de noi. Obosit, prietenul meu privea figura îndărătnică a fetei, cu ochii pe jumătate închişi de somn... Îl simţeam că nu dorea s'o lase singură, însă se angajase că-i e somn şi trebuia să meargă la culcare.

— Felicia, vezi de nu sta mult! Cu cât pierdem mai mult din noapte, cu-atât vom fi mai obosiţi mâine dimineaţă.

— Fii fără teamă! Viu îndată.

Îi trimise un sărut din vârful degetelor şi când Armand părăsi clanţa uşii închise, se 'ntoarse către mine, liniştită, zâmbitoare:

— Te plictisesc?

Poate surâsul meu a spus mai mult, poate ea a înţeles ceeace eu n'aş fi vrut. Căci, îţi dau cuvântul, n'am vrut să se întâmple nimic. În momentul când Armand a deschis uşa mi-am dat seama că aveam faţă de el o obligaţie morală, că, în cel mai rău caz, nu trebuia să-i trădez încrederea. Aşa dar, în clipa aceia, mi-am jurat în gând să nu-l înşel.

... Şi-acum mă întreb, cum de-am alunecat? Nu Felicia m'a conrupt, nu ea a convertit intenţiile mele bune, ci cadrul, da, cadrul! Afară era o noapte cumplit de neagră... M'am reaşezat în geam spre a nu-i mai avea, în faţa ochilor, gâtul, uşorul decolteu, zâmbetul cu care a rămas dela plecarea lui Armand. Dar în întuneric, ca pe un ecran, umbrele catifelate apărură exact ca pe gâtul alb al fetei, ca o înşelătoare horă de lumini şi lunecuşuri. Patefonul urla din răsputeri şi-acele gropiţe dansau în şir, apoi câte două, în sfârşit patru, pentru ca la urmă întreaga armată de unduloase moliciuni. M'am smucit, cu un efort credincios încă lui Armand, din mrejele

acelui joc. Felicia nu dansa ci sta nemişcată, pe pat, cu braţele încrucişate şi mă privea. Mă privea cu nişte ochi trişti, încărcaţi de reproşuri. Şi nu mă 'nşel dacă afirm că şi-o dungă de dispreţ brăzda mâhnita ei figură. În acel timp eu gândeam astfel: afară e toamnă, plouă sau numai burniţează, e o singurătate şi-o noapte cumplită. În curând va veni iarna... Şi va fi bine... astfel era substratul gândului meu... Va fi bine ca acum, când stau singur, la miezul nopţii în cameră cu-o fată atât de frumoasă, care... Somnul, noaptea şi ploaia ne izolează şi mai mult, pe noi doi, numai pe noi doi care veghem...

Şi-atunci o ciudată, plăcută putreziciune s'a scurs în fibrele mele paralizându-mi toate intenţiile bune.

... Poate că totul s'ar fi terminat mai simplu, dacă n'aş fi stins lumina. De-aici s'au mai tras şi altele...

Cinci minute mai târziu odihneam unul lângă altul, cu zâmbetele stinse, poate cu conştiinţa că ceva s'a mai familiarizat în adâncurile noastre, ceva care privea intimitatea fiecăruia.

În fond, după ce s'a epuizat acea otravă ciudată, îmi era scârbă de fapta mea. Cât de uşor s'ar fi putut evita, cu puţin mai multă rezistenţă... Pe când, în întuneric, făceam asemenea reflecţii amare am auzit, amândoi în acelaş timp, uşa lui Armand deschizându-se cu precauţiune, apoi paşii lui pe culoar, un bun răstimp de tăcere, în care cu siguranţă c'a ascultat cu urechea lipită de uşă, după care a intrat la closet, deşertând cu sgomot, parcă ostentativ, apa din rezervor. Şi 'n timp ce o alta-i lua locul, ţiuind pe ţeavă, ceva s'a rupt în sufletul meu.

— Îmbracă-te ! ordonai înăsprit.

Felicia se ridică, palidă, suferind şi ea, cu siguranţă, de faptul că Armand a putut surprinde un asemenea secret, la care suferinţă se adăuga tratamentul aspru şi nedrept, din parte-mi. O mânie surdă şi pornind din inconştient mă îmboldea să fiu neîndurător şi crud cu cineva, dacă nu cu mine, deşi, pe de-altă parte îmi mai rămăsese destulă luciditate spre a fi conştient de răul ce-l fac, de degradarea mea morală, în care alunecam cu fiece clipă trecută. Felicia presimţise, instinctiv, aversiunea ridicată împotrivă-i şi sub presiunea ei acţiona cu docilitate, umilă. Mişcările, pe care i le contemplam, au reuşit să mă tragă la suprafaţă şi să mă înduioşeze, încât, când fu gata îmbrăcată, i-am luat palmele într'ale mele şi-am privit-o cu blândeţe, fără să pot spune vreun cuvânt, gândindu-mă că mai bine era aşa, ca ea să înţeleagă simpatia mea subită pentru răul nostru, din mişcarea spontană şi caldă. Pe când mă pregăteam să ies, s'o duc până la uşa lui Armand, îmi trecu prin minte că bine ar fi să intru şi eu la el şi să-i explic cinstit, fără ascunzişuri, banala întâmplare, aţâţarea trecătoare, care odată trecută n'a lăsat în noi decât suvenirul amar al greşelei ce săvârşisem faţă de el. Pe neaşteptate, eşind în culoar, am dat nas în nas cu domnişoara Ilse care, venită dela una din obişnuitele-i mese din familiile elevilor, îşi întindea umbrela să se usuce.

— Oh! făcu văzându-ne, strângându-şi pardesiul cu spaimă în jurul gâtului. Fără să se mai ocupe de umbrela rămasă pleoştită pe culoar şi fără să-şi mai scoată galoşii se repezi în cameră. Nu ştiu pentru ce întâlnirea cu fata bătrână mă enervă, mă plictisi, risipindu-mi gândul de a mai intra şi eu la Armand. Am rămas la uşa lui

hotărît să ascult numai începutul ostilităţilor, care-mi vor da o ideie vagă de ce s'ar mai putea întâmpla.

— Am crezut că nu te mai întorci, rosti Armand cu un glas desfigurat, strangulat... Ce s'a întâmplat, Felicia, de-ai stat atât?

— Nimic, răspundea fata cu oarecare întârziere. M'am plictisit de moarte.

— Felicia, ştiai doar..., şi 'n clipa aceia Armand fu invadat de plânset. Parcă în cele ce-au urmat, am recunoscut surpriza duioasă a fetei, care nu s'a aşteptat la o asemenea scenă.

— Tu crezi c'a fost ceva? l-a mai întrebat cu tonul ei cel mai tandru, desigur aşezată pe pat cu capul lui în palme.

— De ce-a fost stinsă lumina atunci? se auzi întrebarea lui Armand ciuntită de sughiţuri.

— Un capriciu al meu, Armand. Să ascult ploaia şi vântul... A fost o clipă plăcută, aceia... Dar pentrucă m'am gândit la tine...

Lângă uşa în dosul căreia se spărgea o durere mi-am amintit de vorbele lui Armand, dela reuniunea precedentă...

Cu o tristeţe de moarte în suflet mă pregăteam să plec, când am fost reţinut pe loc de-un sgomot din interioarele ocupate de domnul Carol şi domnişoara Ilse; parcă bătea cineva într'o uşă, într'un lemn. Acuma, în încăperea prietenului meu, sărutări disperate răsunau... M'am aplecat, cu o curiozitate indicibilă peste gaura cheii dela uşa domnului Carol. În penumbra odăii, ardea în vreun colţ o candelă cu lumina scăzută, l-am zărit pe domnul Carol ridicat pe jumătate din pat, cu-o faţă răvăşită de veghe şi groază... El privea cu ochii măriţi silueta domnişoarei Ilse, gheboşată, şovăitoare, oprită în prag. Din spate lumina camerii ei proecta o fâşie decupând propriul ei contur pe podelele din odaia domnului Carol.

Sgomotele, devenite caracteristice, din odaia lui Armand, atingeau desigur şi urechile celor doi fraţi ce se priveau unul pe altul cu un fel de jenă, incapabili să mai facă o mişcare. Sentimentul lor trebuia să fi fost oribil... Deodată domnişoara Ilse isbucni într'un plâns nervos, ascuţit, astupându-şi urechile cu mâinile şi înfundându-şi capul în braţele lipite de obraji.

— Carol, i se auzi un scâncet ciudat, desperat, aproape inuman. Carol...

Atunci, domnul Carol se ridică încetişor din pat,—era îmbrăcat—, astfel dormise sau bătu puternic de câteva ori cu pumnul, cu paşi rari, liniştiţi, dominaţi însă de o furioasă putere amară, ce-i pornea din interior...

Câteva minute mai târziu, după ce-am şters-o din faţa acelui spectacol şi măreţ şi tragic, la care-am asistat, mă pregăteam să notez în jurnal câteva din întâmplările cele mai caracteristice ale acestei nopţi, când o ultimă complicaţie se ivi în jocul sumbru la care-mi era dat să particip în erou...

Cineva bătu cu timiditate la mine în uşă. Nu fără emoţie şi surpriză am găsit în dosul uşii pe... Giovanna.

— Domnule, domnule, făcu ea cu precauţie intrând. Am crezut că te-ai culcat şi mă temeam să nu te deranjez din somn. Văd însă că te deranjez dela scris. Am ştiut că trebuie să fii şi scriitor. Totdeauna tăcut şi gânditor, totdeauna c'o carte în

mână. Ştii? Te admirăm foarte mult. Şi Enric îmi spunea câteodată: domnul de sus trebuie să fie tare învăţat...

Giovanna s'a aşezat pe un scaun în faţa mea. Purta capotul vişiniu care avea mânecile largi. Ele alunecaseră şi-i descoperiră braţele. În seara asta nu mai aveam dreptul să mă mire nimic. Totul era posibil... Parcă barierele vieţii aceştia căzuseră, barierele interzisului.

— Acum că Enric a plecat mă simt atât de singură! Din copilărie mi-a rămas teama să nu fiu singură. Frica asta o moştenesc dela mama şi tata. Domnule, dar eu palavragesc şi nici nu ţi-am spus la ce-am venit, nici nu ţi-am cerut iertare că te deranjez.

— Nu mă deranjezi, signora! Din contră! Am avut o noapte bună, interesantă. Aş fi vrut tocmai să am cu cine sta de vorbă; sunt atâtea lucruri de mărturisit!...

— Oh! Crezi? întrebă Giovanna cu un elan subit. Ştii, domnule, vroiam să-ţi spun de frică, dar asta numai în legătură cu o întâmplare. Dar s'o las, să vorbim de noaptea asta.

— Să vorbim, am râs încordat ca să surprind de unde venea acel accent curios al glasului Giovannei.

— Ştii dela ce oră aştept? întrebă Giovanna deodată, după câtva timp de tăcere, coborînd glasul şi aplecându-se peste masă. În sfârşit, bine că acum s'a terminat! A fost aici, nu-i aşa?

— A fost.

— Dumnezeule, cum nu m'am înşelat. Ştiam că asta se va întâmpla. Am prevestit-o pentru mine, încă de alaltăseară, când ne-am întâlnit în curte.

— Giovanna, ce este? aproape că am ţipat, tăcând apoi brusc cu inima golită de sânge. O scurtă ameţeală mă toropi, apoi când ea răspunse, cu ochii înlăcrimaţi, aceiaşi inimă se umplu cu un val de sânge fierbinte...

— Vai, domnule! Nu ştiu ce poţi să crezi despre o femeie ce vizitează noaptea un bărbat. O femeie măritată, cu doi copii. Îşi şterse lacrimile, îşi tamponă nasul cu batista. Apoi după o tăcere: nu poţi să crezi decât lucruri rele. Dar nu-i aşa!... Nu-i aşa, domnule! Am venit sus mai întâi pentrucă mi s'a părut c'aud paşi prin curte. Nu-i poveste că am rămas din copilărie cu spaime! Toată lumea ştie că Enric a plecat şi 'n mahalaua vecină avem o mulţime de duşmani. M'am gândit de cu seară că cine are ceva de răzbunat, acum poate să-şi îndeplinească gândul. Când mi-am mai adus aminte că am uitat şi uşa deafară descuiată m'a cuprins o adevărată teroare. Am venit până sus... Aici sus nu erai singur. Atunci mi-a trăsnit prin cap ceva, o ideie, o prostie... Dar m'am coborît înapoi. Am crezut că voi putea dormi. Mai târziu am auzit băeţii foşnindu-se la ei în cameră. Când m'am dus la ei, i-am surprins îmbrăcaţi, pregătindu-se s'o şteargă în podul casei, cu un sfredel în mână...

— Sfredel! am rostit surprins de un surâs ce urca în mine.

— Şi apoi, mai târziu... reluă Giovanna, dar se întrerupse.

— Apoi? am întrebat.

Tăcu puţine clipe, apoi cu o voce coborîtă, moleşită, neobişnuită.

— Nimic! Acum mă pot duce. Parcă s'a terminat ceva! S'a supt, s'a resorbit dorinţa de a sta de vorbă, dorinţa de-adineaori. Vino până jos să 'nchidem uşa. Mi-i teamă.

Am coborît să 'nchidem uşa. Dar uşa era încuiată. Giovanna s'a lăsat prinsă uşor, s'a lipit cu tandreţă de braţele ce-au cuprins-o. În întunericul de pe scări Giovanna mi-a făcut mărturisiri complecte. Şi-atât de umane, prietenule drag! Nu, Giovanna nu este de condamnat! Giovanna nu comite adulterul. Adulterul Giovannei este comis de toate generaţiile care-o alcătuesc. Refulate, opresate de mediu. Este singura dată când o face. Este cea dintâi noapte a ei şi ultima. Am crezut-o şi-atunci, o cred şi-acum. M'a rugat să mă mut, să plec. A plâns, şi-a frământat mâinele de disperare. Ah! ideia aceia de pe scări, tulburătoare, ideia aceia a sedus-o! Dar eu ştiu că ideia care i-a trecut atunci prin minte de a veni la mine „ca o oricare", „ca cealaltă", nu era decât rezultatul unui proces sufletesc îndelung, grăbit de apariţia bolidului!... Ea recunoaşte că într'însa a zăcut totdeauna un spirit de aventură, deşteptat din latenţe de apariţia Feliciei. Giovanna nu-şi iubeşte bărbatul („Iubirea", acel sentiment tulburător, nu mai este, domnule, eu nu-l mai iubesc; este altceva care, în cazul când m'ar înşela nu m'ar lăsa să sufăr, să mă revolt). Îşi iubeşte în schimb copiii. Şi se mai adaugă ceva: n'ar fi îndrăsnit acest lucru extraordinar cu altcineva, cu Armand de pildă. Omul, aşa cum se arată, mai ales când e blând şi înţelegător, uşurează pe jumătate conştiinţa păcatului. Unde poate duce ideia asta a Giovannei, care mi se pare seducătoare? Prietenia dezinteresată ce i-am arătat, felul meu de a fi cu dânsa au împins-o într'o măsură nelimitată la păcat, ştiindu-se oarecum absolvită, prin concepţiile mele largi. Observă deci, că amiciţia, intimitatea, uşurează drumul aventurii.

Iată, Giovanna mă îndeamnă să las scrisoarea, mă cheamă. Iarăşi îţi scriu de două ceasuri fără întrerupere!... Ea nu s'a supărat că am lăsat-o în pat ca să-ţi scriu, nerăbdător de veştile acestea prea puţin naturale. De când stau la masă, mă aşteaptă cu o răbdare deosebită, vârîtă sub plapomă. Ea nu mai are nici o grijă, nici o panică n'o mai tulbură. Îi spun: Giovanna, lasă-mă să termin această frază şi după ce „voi închide plicul voi veni la tine, Giovanna, să alungăm de pe noi toate paienjenişurile!...

POEME

DE

ARTHUR RIMBAUD

Traduse de Ion Frunzetti

CĂSNICIE TÂNĂRA.

Odaia își deschide spre cerul vânăt, uși;
E plină: cufărașe și lădițe!
Afară cresc pe zid curcubetițe
În care tremură gingii de spiriduși.

Sunt uneltirile șăgalnicelor iele.
Risipele acestea zădarnice de jaf!
Tot zâna africană aruncă mure 'n praf!
Și tot, prin colțuri, zâna, paianjenii 'n rețele.

Mai multe intră: nașe arțăgoase
Pe pante de lumină, în dulap.
Ș'apoi rămân. Nu-s tinerii acasă,
Neserioși cum sunt, și-și fac de cap,

Bărbatul are vântul să-l înșele
Aci întotdeauna în lipsă, după plac.
Chiar duhurile iazurilor rele
Vin să plutească 'n sfere de iatac.

Prietenoasă, noaptea, oh! luna lor de miere,
Le va culege zâmbetul și-l va
Turnà pe cer în bronzuri de diademe grele.
Pe urmă doar cu șoarecii cum s'ar mai descurcà.

— De nu le va veni cumvà, de zestre
Un licurici, ca din pistol, după vecernii.
— O, sfintelor din Bethleem vedenii,
Vrăjiți-le albastrul din ferestre!

MIHAI ȘI CHRISTINA.

Pașol de-acum, când țărmul rămâne fără soare!
Piei, limpede potop. Vin umbre de poteci.
Prin sălcii, prin castele, în curtea de onoare
Și-asvârle de pe-acuma furtuna, stropii reci.

O, zeci de miei, soldații idilelor bălane,
Feriți-vă de șanțuri și lăncezi bălării;
Fugiți! Câmpii, deșerturi și zări și bărăgane
Au purpura gătelei acestor vijelii.

Câini negri, păstori oacheși cu zeghea fluturând
Păziți-vă de ora cu fulgerele joase;
Și când plutesc în preajmă penumbre și pucioasă
Găsiți, cu alba turmă, un adăpost mai blând.

Dar mie, Doamne! iată cum sufletu-mi s'avântă
Pe urma sângerie a cerurilor ce
Nori înghețați roșiatic și-alungă și-și frământă
Pe sute de Solognii lungi cât un railway.

Și mii de lupi, și mii de sămânțe pădureț
Ce, totuși milostivă de volbură, le mână
Cucernică 'nserarea aceasta de furtună,
De-asupra Europei, în hoarde îndrăsnețe.

— Apoi, poleiu de lună! Pe larg cuprins de lande,
Înfierbântați, cu frunțile pe ceruri vesperale
Strunindu-și caii albi, războinici trec agale.
Și zornăie pietrișul sub pașii mândrei bande!

Iar eu vedeà-voiu codrul pălind, și valea clară.
Bărbatul ars și ochii cerești lui Neveste,
O, Galie! și Mielul Pascal, blând, la picioare,
— Mihai și Christina, — și Christ! — sfârșit de poveste.

CARACTERUL SPECIFIC AL SPIRITUALITĂŢII ROMÂNEŞTI

DE

CONSTANTIN MICU

Un popor nu intră pe calea culturii gol de orice predispoziţii originare. El vine cu anumite dispoziţii latente, cu anumite virtualităţi proprii, cari fac ca manifestările lui de viaţă să se prezinte, încă dela cele dintâi licăriri ale existenţii sale, sub o înfăţişare şi o lumină dintre cele mai specifice.

Sufletul omenesc, fie că e vorba de sufletul individual, fie că e vorba de acel colectiv al popoarelor, nu este o „tabula rasa". Această idee fundamentală a empirismului istoric ori filosofic este nejustificată.

Acolo unde popoarele au desfăşurat o viaţă istorică şi culturală proprie, au dat la iveală atitudini şi moduri specifice de a fi, un simţ cu totul aparte al lucrurilor şi al destinului, o conştiinţă întoarsă spre anumite orizonturi şi vorbind o limbă misterioasă a sentimentului cosmic, care nu poate fi înţeleasă în întregime decât de sufletul aparţinând acelui popor.

Există o necesitate inexorabilă a destinului culturilor, potrivit căreia fiecare organism cultural în parte, ceeace înseamnă fiecare popor, să tindă, să obiectiveze un conţinut sufletesc individual, care privit din afară să prezinte imaginea unui tot unic de structură unică, din care nimic să nu poată fi modificat, fără ca prin aceasta să se producă o tulburare a echilibrului său vital.

Voind să iasă din indeterminaţiunea lui, din liniştea lui cosmică, spiritul tinde să dea o formă materiei informe, să se realizeze pe sine în forme vii şi concrete. Organul acestei voinţe formative, creatoare a spiritului, sunt popoarele, cari reprezintă tot atâtea trepte ale realizării lui succesive, tot atâtea etape ale desfăşurării lui dialectice. Este astfel clar că toate popoarele au o misiune de împlinit pe această lume, că toate tind ca, prin cultura lor, să fixeze un moment din infinita dialectică a spiritului. Fiecare popor este depozitarul unei spiritualităţi specifice, pe care are misiunea să o exteriorizeze în toată originalitatea şi prospeţimea ei iniţială, manifestându-se în aşa fel ca şi cum misiunea lui ar fi cea mai înaltă dintre toate, ca şi cum sensul acestei lumi ar fi ca el să se realizeze cu maximum de splendoare şi de glorie. Nu toate popoarele reuşesc însă să conserve intactă zestrea lor spirituală şi să facă să străbată în activitatea lor o semnificaţie mai înaltă, care să depăşească limitele simplei activităţi materiale.

Aici stă motivul pentru care între diferitele tipuri de culturi, cari au ilustrat desvoltarea istorică a omenirii, există o erarhie naturală, rezultată din inegala lor înzestrare spirituală.

Aşa se explică pentru ce unele culturi ajung să atingă un nivel înalt de existenţă în timp ce altele rămân fixate în forme de existenţă embrionare.

Moduri inegale de realizare a spiritului, dar egal rezultate dintr'o aspiraţie nestăvilită a spiritului spre formă, culturile istorice şi contemporane ale omenirii au această trăsătură comună de a realiza valori cari îşi rămân eterogene şi exterioare unele faţă de altele, chiar şi atunci când, prin hazard, ele ajung să se influenţeze reciproc. Deşi principiile vitale, cari însufleţesc viaţa culturală a popoarelor, sunt esenţial aceleaşi, derivând din substanţa unică a spiritului, totuşi, modul în care ele sunt dozate în fiecare organism cultural în parte, diferă într'o formă şi o măsură care, chiar dacă nu face orice comunicaţie spirituală între ele imposibilă, o face cel puţin inutilă din punct de vedere al eficacităţii şi, am putea spune, primejdioasă.

Orice popor creator de cultură este astfel dator să-şi cunoască bine caracterul specific al spiritualităţii sale şi să se fixeze în armatura acestei spiritualităţi, servindu-se de ea, întru apărarea şi conservarea intactă a fiinţei sale etnice, ca de o pavăză pe care natura i-a dat-o pentru a-şi îndeplini mai cu succes menirea lui istorică.

Vai de popoarele, vai de culturile cari renunţă la spiritualitatea lor originară, căutând să imite în mod servil elemente venite din afară sau să-şi creeze în mod artificial, cu ajutorul raţiunii, sentimente contrare acelora ce le-au fost sădite dela natură în sufletul lor. Ele vor pieri în mod ruşinos şi numele li se va şterge din cartea neamurilor.

Astăzi, mai mult ca oricând, aceste mari adevăruri formează crezul de viaţă a popoarelor. Pretutindeni ele tind să devină piatra unghiulară a renaşterii lor politice şi spirituale. Pentru noi Românii, problema aceasta a întoarcerii la isvoarele spiritualităţii noastre originare trebue să pătrundă întreaga conştiinţă naţională şi să devină unica axă a culturii neamului. A regăsi fiinţa ascunsă şi misterioasă a spiritualităţii proprii, a înţelege marile norme cari se degajează din ea, a căuta să fim cât mai aproape de ceeace constitue geniul nostru naţional şi esenţa noastră morală, iată aspectele multiple ale acestei întoarceri spre sine, pe care neamul nostru trebue să o săvârşească.

Această întoarcere spre propriile noastre isvoare de viaţă naţională este cu atât mai îndreptăţită cu cât valorile realizate de cultura noastră sunt dintre cele mai superioare. În erarhia naturală a culturilor, de care vorbeam mai înainte, cultura românească ocupă un loc de frunte. Rar popor, care să fie mai bine înzestrat sub raportul sufletesc ca acel român şi care să fi obiectivat prin cultura lui moduri şi sensuri mai înalte.

În concepţiile lui asupra lumii şi vieţii, în realizările lui artistice, în atitudinea lui religioasă, în tot ceeace face şi gândeşte, poporul român lasă să se întrevadă un suflet armonios, care pare că îşi trage resursele lui vitale şi geniul lui creator din cele mai pure isvoare ale spiritului.

Dacă, aşa cum spunea Oswald Spengler, este adevărat că „religia este esenţa oricărei culturi" şi că în ea trebue căutat ceeace e mai nobil şi mai personal într'o cultură, atunci spiritualitatea românească trece cu succes acest examen, căci rar

domeniu în care poporul român să fi excelat mai mult şi în care să fi adus, încă din cele mai vechi timpuri, o contribuţie mai personală la patrimoniul universal al omenirii, ca în acel religios.

Atât era de pătrunsă de o înaltă spiritualitate religia vechilor Daci şi atât era de puternică credinţa lor în esenţa spirituală a sufletului, încât Herodot, vorbind despre strămoşii noştri, îi numeşte „Geţii cei nemuritori". Se află în aceste cuvinte, pline de un tainic înţeles, expresia uimirii şi admiraţiei vechilor eleni pentru religia unui popor, care prin înalta ei spiritualitate, prezenta un aspect atât de singular în mijlocul lumii păgâne.

Echilibrul sufletesc al vechilor Daci, care făcea ca religia lor să strălucească într'o lumină atât de deosebită, este acelaş care, mai târziu, explică desvoltarea atât de armonioasă şi atât de fericită a creştinismului la Români.

În desvoltarea istorică a creştinismului ortodox român nu se întâlnesc nici inchiziţiile, nici excesele sectelor şi ale luptelor religioase, nici delirul furibund al ascezelor colective, nici flagelaţiile şi mortificările de tot felul, cari au străbătut ca un fir roşu de sânge şi de contradicţii violente întreaga istorie a creştinismului catolic.

Poporul român este singurul popor care poate da un exemplu de adevărată viaţă creştină. Creştinismul ortodox român nu suferă comparaţie nici cu creştinismul popoarelor catolice, nici cu creştinismul ortodox al popoarelor slave, care, ca şi acel catolic, e un creştinism al exceselor şi al schizmelor. La aceste popoare creştinismul le-a fost impus din afară şi cu sila, într'o perioadă târzie a desvoltării lor istorice, ceeace face ca, unele din ele, să fie creştine de cel mult zece veacuri. Cu totul alta e situaţia poporului român. Inceputul erei creştine îl găseşte creştinat, în felul că mai înainte chiar ca religia creştină să fi triumfat oficial în Occident, ea e intrată de mult în sufletul locuitorilor din Dacia, prin intermediul coloniştilor romani aduşi din diferitele părţi ale imperiului, tocmai în momentul în care marile masse populare ale lumii romane începuseră să fie pătrunse de cuvântul nouei Evanghelii. Prin această împrejurare excepţională, poporul român ajunge să fie creştin nu printr'o creştinare oficială, nu printr'o convertire silită, ci prin însăşi începutul fiinţării sale etnice, ceeace e de o mare importanţă în înţelegerea fenomenului religios românesc, căci dacă poporul nostru nu a cunoscut nici excese, nici schizme, nici lupte religioase, cari, acolo unde s'au produs, au viciat, în mod fatal, adevăratul spirit al creştinismului, aceasta nu se datoreşte unei lipse de interes sau de curiozitate faţă de problemele religioase, ci faptului că la noi creştinismul, nefiind impus cu sila din afară, nu s'a simţit niciodată nevoia de a-l susţine şi consacra prin forţa raţiunii sau prin aceea a autorităţii.

Poporul român s'a *născut* iar nu s'a *făcut* creştin. Aici stă secretul puterii şi valorii credinţei sale creştine, consubstanţială cu începuturile sale ca popor, împrejurare unică în istoria creştinismului, rezultată, pe deoparte, din acea colonizare târzie a Daciei, în epoca creştinismului începător şi, pe de altă parte, din acea dispoziţie specială a sufletului poporului dac, care, prin atitudinea şi concepţia lui religioasă, anticipa într'un mod atât de fericit apropiata înflorire a creştinismului.

La noi creştinismul poartă întru totul pecetea cerului. In arta şi poezia noastră populară se poate citi litera de aur a spiritului creştin, care a înobilat şi înălţat viaţa istorică şi manifestările de cultură ale poporului nostru.

Un alt domeniu de manifestare caracteristică a spiritualităţii româneşti este, fără îndoială, acel artistic şi, cu deosebire, acel al artei populare, care este tot atât de veche ca şi poporul nostru. Prin realizările de artă ale poporului nostru străbate un spirit saturat de cele mai înalte valori artistice şi pentru care arta este însăşi domeniul lui propriu de fiinţare. Nevoia de frumos a poporului nostru este atât de puternică încât însăşi concepţia de viaţă a românului este reprezentativă pentru această dispoziţie specială a sufletului său. *Românul pune mai puţin accentul pe util cât pe frumos, sau, cel puţin, caută să facă frumoase lucrările utile, transformând astfel însăşi lucrurile practice în purtătoare de valori estetice.* Casele româneşti, de pildă, au această particularitate isbitoare, că se recomandă atenţiei cercetătorului mai mult prin graţia şi distincţia liniilor lor, prin acea notă de armonie şi eleganţă a ansamblului, decât prin valoarea lor utilitară, sau, în orice caz, aceasta din urmă este subordonată valorii lor estetice.

Spre deosebire de toate popoarele vecine sau de acele conlocuitoare din Vechiul Regat sau din Ardeal, Ungurii şi Saşii de exemplu, ale căror case sunt o zidărie monotonă, ursuză şi mohorită, vopsite în culori vinete şi întunecoase, o cutie dreptunghiulară întoarsă în general cu spatele la drum — ca pentru a dovedi spiritul egoist şi chivernisit al proprietarului —, casele româneşti, mai ales acele de deal din Oltenia, Muntenia şi Moldova, acele de munte din Năsăud, din Ţara Moţilor şi Ţara Oaşului, au o notă de inegalabilă frumuseţe, un aer de seninătate şi voioşie, care dovedeşte un suflet deschis şi primitor, un simţ deosebit al proporţiilor şi al măsurii, o armonie interioară generos revărsată în afară. Prezenţa pridvorului tradiţional, care corespunde mai puţin unui rost utilitar, cât unei nevoi sufleteşti de întregire şi împodobire a locuinţei, scoate şi mai mult în relief o dispoziţie cu totul specială a sufletului poporului nostru. Nu există casă românească din care pridvorul, sprijinit pe frumoase coloane de zid sau de lemn, să fie absent. Atât este de caracteristic pentru sufletul Românului pridvorul, prin care el parcă vrea să îmbrăţişeze spaţiul înconjurător, de care se simte organic şi indestructibil legat, încât prezenţa sau absenţa lui este de ajuns pentru a ne spune dacă ne aflăm în faţa unei case româneşti sau streine. O casă de sas sau de ungur se desprinde în mod brutal de spaţiul înconjurător, ca şi cum acesta din urmă le-ar fi indiferent sau strein, ca şi cum nici o aderenţă n'ar fi între sufletul acestor popoare şi peisajul românesc.

Românul, dimpotrivă, se simte legat de viaţa peisajului şi aruncă această punte de legătură între el şi natură care e pridvorul. Casa românească nu închide un spaţiu uman complet opus spaţiului natural, ci se leagă şi se interpătrunde cu acesta din urmă prin mijlocirea pridvorului. În felul acesta interiorul nu exclude exteriorul, între om şi natură păstrându-se o comuniune, pe care acele tipuri de case pur practice, făcute din spirit de economie şi de chiverniseală, o exclud cu desăvârşire.

Se afirmă aici o trăsătură fundamentală a spiritualităţii româneşti, care, căutând să-şi găsească o expresie ideală, s'a întruchipat în acele minunate biserici bucovinene cu fresce murale exterioare, fără pereche în lume. Monumente arhitectonice profund reprezentative, bisericile bucovinene sunt expresia sublimă a acestui sentiment pur românesc de comuniune spirituală între om şi natură, care nu se putea figura mai

bine decât prin această împodobire a zidurilor din afară ale bisericei cu pictură sfântă, ca pentru a arăta că spaţiul divin cuprins între zidurile ei nu se sfârşeşte acolo ci se prelungeşte mai departe în spaţiul natural.

Dumnezeu proectat în lume, natura ca imagine a icoanei divine, iată cum îşi reprezintă şi cum simte Românul spaţiul. Sentimentul acestei participări, a acestei tainice şi sacre comuniuni între natură, om şi Dumnezeu, este atât de puternic simţit de sufletul poporului nostru încât el constitue nota dominantă a folclorului românesc. Sunt poesii, ca Miorița, în care acest sentiment capătă o formă absolută, atingând o treaptă înaltă de spiritualitate, care nu-şi găseşte corespondent în nicio literatură din lume.

Reprezentativă pentru sensibilitatea românească este, într'o egală măsură, doina. În nicio altă limbă acest cuvânt nu este traductibil şi conţinutul sufletesc exteriorizat prin doină nu-şi află asemănare în modul de simţire al niciunui alt popor.

Doina este expresia unei stări sufleteşti greu de definit şi de fixat în tipare verbale. Ea aparţine domeniului imponderabilului şi este o imagine atât de personală şi atât de spontană a sufletului poporului nostru încât în ea se rezumă întregul mister al acestui suflet. *Românească este doina prin nota ei de distincţie şi de delicateţă, prin duioşia şi discreţia ei, dar mai cu seamă este românească prin acea dozare miraculoasă de seninătate şi de tristeţe, prin acel timbru de tulburătoare dar potolită pasiune, prin măreaţa ei avântare şi modulaţia ei plină de graţie, prin infinitele ei accente melodice, cari sunt ca o chemare a unei alte lumi şi ca o imagine a unei apuse perfecţiuni.*

Regăsim în muzica populară românească toate trăsăturile fundamentale ale sufletului românesc, dela delicateţa şi distincţiunea sentimentelor, până la acea notă sublimă de discreţie şi de rezervă care îi este atât de personală. *Românul are pudoarea sentimentelor şi, chiar atunci când le desvălue, are grijă să evite patetismul şi retorica, tonurile emfatice şi stridente, dând efuziunilor lui sufleteşti o măsură şi un echilibru, care, în general, lipseşte din manifestările similare ale celorlalte popoare.* Când e vorba de dragoste, românul o subtilizează şi o transfigurează, sublimând-o în *dor*, care echivalează cu o radicală schimbare de perspectivă a iubirii, căci dorul, spre deosebire de nostalgia naturală şi biologică a plenitudinii fizice, este expresia unei nostalgii a plenitudinii spirituale. Muzica, fiind limbajul cel mai adecvat al sentimentelor, e firesc ca în ea să se oglindească imaginea cea mai credincioasă a sufletului unui popor. Din acest punct de vedere, o analiză sistematică şi metodică a muzicii populare româneşti ar conduce cercetătorul prevenit la cele mai originale concluzii.

Dansul popular românesc oferă, deasemeni, un teren minunat de investigare. *Echilibrul sufletesc al ţăranului nostru, oroarea lui de exces şi de salturi violente, acelaş echilibru, care, pe alt plan, explică pentruce toate marile noastre reforme politice şi sociale s'au săvârşit în linişte, în timp ce la alte popoare au cerut sânge şi revoluţii, îl regăsim în acele forme pline de graţie şi de măsură ale dansului popular românesc, forme de o noblețe şi de o distincţie fără pereche, faţă de care dansurile delirante şi telurice ale popoarelor slave, de pildă, jucate aproape de pământ, ca pentru a exprima tendinţa primitivă a sufletului acestor popoare de a îmbrăţişa pământul ca pe o Alma Mater, contrastează atât de violent.*

Orizontul spiritual al românului e senin, limpede, curat. El are o aversiune instinctivă faţă de tot ceeace intră în contradicţie cu idealul lui de perfecţiune şi frumos, ceeace revine la a spune, de tot ce depăşeşte măsura şi aduce o atingere simţului său înnăscut al proporţiilor. Dansul popular românesc, subtil şi variat ca expresie, este lipsit de agitaţia şi frenezia ritmică a slavilor, pentru acelaş motiv pentru care, în concepţiile lui asupra lumii şi vieţii, românul nu populează cerul cu acele forţe vindicative şi neguroase ale misticei nordice, după cum viaţa nu e pentru el o vale a plângerii ca pentru sudici şi asiatici. Românul nu se dedă plăcerilor, dar nu are cultul suferinţei. In toate el ştie să păstreze măsura, dovedind o admirabilă tărie sufletească şi o puternică disciplină interioară. Disciplină interioară, simţul estetic şi simţul măsurii, iată notele deosebitoare ale sufletului românesc. In mijlocul celor mai cumplite evenimente, românul îşi păstrează o liniște şi o seninătate care impresionează. Poporul român are o tărie de caracter, care, în general lipseşte celorlalte popoare latine. Această însuşire dominantă a sufletului său se datoreşte, poate, în mare parte, simţului său artistic atât de desvoltat şi concepţiei sale estetice asupra vieţii. Căci arta este aceea care ţine mijlocul între natură şi ideal. Ferice de poporul care are o concepţie estetică asupra vieţii. El nu va fi niciodată robul simţurilor şi nici nu va aluneca în abstracţiuni goale. El va fi un exemplu de echilibru moral!

Din orişice latură am privi sufletul poporului nostru, fie că e vorba de religie, muzică, de arhitectură, de dans, de poesie, de atitudinea lui etică şi socială, observăm în toate cazurile o desăvârşită unitate de simţire, atât de bine exteriorizată prin unitatea de grai a poporului nostru, un fond comun de inspiraţie şi de gândire, o identitate de sensuri şi de moduri, într'un cuvânt, o unitate de stil, care ne face să spunem că spiritualitatea românească prezintă exemplul aproape unic al unei individualităţi culturale dintre cele mai bine definite.

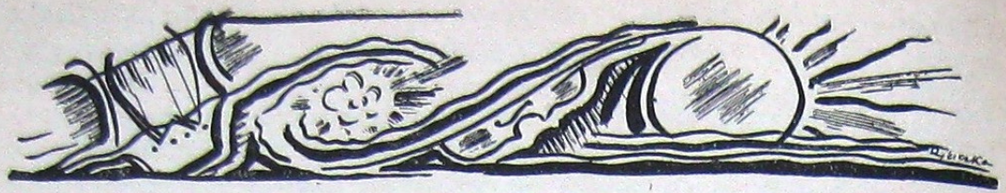

ORIZONTURI

SCANDALUL LUI ERNEST PSICHARI

DE

CORIOLAN GHEŢIE

După un trist episod de diletantism, de muzică uşoară deasupra puternicelor acorduri de orgă, diletantism care a supt devoţiunea, a *încântat* uşor, a gustat din toate pentru a-şi pierde gustul; după acest amar episod urmează în Franţa epopeea dramatică a căutătorilor de drumuri spre culmi şi spre adâncuri, prin furtunile sufletului pe malul veşniciei. Nu toţi cuprind aceeaşi experienţă internă, dar se sbat să încerce o dramă, să se acopere măcar cu o aburealâ de har, de sfinţenie. *Charles Maurras* sublinia în discursul său de recepţie la Academie, că, în plină epocă modernă, Franţa e binecuvântată de «ploaia de trandafiri» a *Sfintei Tereza*. Mai dramatice decât experienţele lui *Coppée* şi *Huysmans* decât ale lui *Brunétière* şi *Barbey d'Aurevilly* ori *Villiers de l'Isle Adam*, noile întoarceri sunt grele de cer, sunt parcă încărcate de îngeri.

Inceputurile sunt neclare. *Maurice Barrès* găseşte renaşterea eroismului în «pământul divin al cimitirelor» din Lorena, în *cer-*

titudinea rădăcinelor. *André Gide*, dimpotrivă, refuză să se încorporeze. Rădăcinele invită la repaos, la adaptare, la linişte în mediul prielnic la comoditate. Ori, el nu vrea asta. Vrea eroism, vrea să nu se opreasca acolo unde e firesc. Despatriere, desrădăcinare! Nici lui *Romain Rolland* nu-i e destulă naţiunea: lui Jean Christophe îi e sete de universal, de tot, de peste tot. *Georges Sorel* se îndreaptă către eroismul proletar, eroismul «violenţei organizate». Şi sunt alţii cari îndrăsnesc să fie ei, să fie sinceri, să nu-şi mintă misiunea. Câţi nu au conversat violent cu ei înşişi! Augustinienii moderni! E captivantă literatura acestor vârtejuri, aceste catedrale de suflete: cum e convertirea lui *Claudel, Péguy, Psichari sau:* «Le témoignage d'un converti» a lui *Henri Ghéon;* «Extraits d'un Journal» a lui *Charles Du Bos;* «Le Journal» şi «Correspondance avec Paul Claudel» de *Jacques Rivière;* «Le Journal Métaphysique» a lui *Gabriel Marcel* ori de *Jacques Maritain:* «Quleques pages sur Léon Bloy»;

apoi convertirea lui *Emile Clermont, Jammes, Verlaine, Massis, Lotte*, etc... Un tânăr care vine spre noi, care aduce steaguri în flăcări luminându-ne tinereţea a încercat cel mai ciudat scandal din ultima vreme. E parcă mai aproape de noi decât toată cealaltă superbă galerie. Nepot al lui *Renan* tânărul *Ernest Psichari* pleacă în dramă să repare ofensa lui Renan. După mamă era de sânge breton, din partea lui Renan, şi de sânge olandez din partea lui Scheffer; iar după tată, Jean Psichari, era grec. Celt şi Elen. Se află în mine, spunea el, soare şi ceaţă. Douăzeci şi nouă de ani se sbate în ceaţa spirituală. La optsprezece ani e cuprins de vârtejul sentimentelor. La nouăsprezece ani, scrie Jacques Maritain, era «închis într'un cerc de durere, boală şi discordie interioară, încât sufletul său risca un naufragiu definitiv». Atunci se decide să plece voluntar în armată. Era întâiul pas spre conversiune: «Conversion, cum remarcă tot Maritain în Antimoderne, de l'antimilitarisme dreyfusien, de l'anarchisme intellectuel, du dilettantisme sorbonique, à la doctrine de l'action ordonnée et disciplinée». In 1904 se reangajează. Trece apoi în artileria colonială. Pleacă în misiune în Congo. Se întoarce în 1908; intră în şcoala dela Versailles şi iese sublocotenent în Septemvrie 1909. Curând se duce în Mauritania şi se întoarce abia în 1912, după ce străbate o vijelioasă etapă spre conversiune...

Il cheamă acolo departe sfânta nebunie a drumurilor. A prins aripi sufletul şi nu se mai opreşte. Se duce sub arşiţa Africei să-şi desgroape sufletul, să desgroape sufletul unei întregi generaţii.

In prima lui carte: «Terres de soleil et de sommeil» (1908), e încă numai pe pragul experienţii. Se adună impresiile. In «Appel des Armes» e deja prizonierul dramei, începe desbaterea sufletului, încă cenuşiu, dar sub semnul umilinţii, a fraternizării, lângă credinţă. Deocamdată «l'armée est un article de foi». Il doare neseriozitatea secolului. Simplitatea miraculoasă a soldatului îl emoţionează. Când se desparte de Clairette, tânărul Maurice, îi spune că «meseria» e mai tare decât iubirea. Şi liberalul *Psichari* va scrie că nu sunt mai liberi decât sclavii, ca servitutea militară şi servitutea preotului. Iar Maurice din «*Appel des Armes*» se simte mic, josnic lângă rugăciunea Maurilor. Suferă că a rămas în picioare singur alături de Mauri care s'au prosternat să laude pe Allah. Acolo în deşert freamătă rugăciunile Islamului, se aude cum circulă dela Vest spre Est freamătul acesta. Psichari nu putea să nu-l audă. In «*Le Voyage du Centurion*», ascultă mai atent cum străbate sufletul prin silenţiul deşertului. «Malheur, scrie el, à ceux qui n'ont pas connu le silence! Le silence est un peu de ciel qui descend vers l'homme». In silenţiu el va descoperi cerul. In tot pustiul umbrele sunt departe, numai umbra omului e aproape şi omul nu se poate răcori în umbra lui. Şi atunci omul cheamă să se coboare umbrele. Să se îndure îndurările... Singur în silenţiu... Şi în exilul acesta te cheamă exilul sufletului. Işi vede sufletul exilat şi se duce la el: E întâlnirea fugarilor... Educaţia deşertului se desăvârşeşte în: «*La Voix qui crient dans le désert*». S'au mai scris în ultimul timp cărţi despre Africa cu minunate peisagii, cu acţiuni ciudate. Sunt interesante şi romaneşti cărţile lui *André Gide:* Voyage au Congo şi Retour du Tchad; sau De Paris á Tombouctu, Magie Noire de *Paul Morand;* ori reportagiile despre Africa de Nord şi Palestina de *Fraţii Tharaud*, dar nicăieri nu se avântă sufletul cu atâta putere. La *Ernest Psichari* Africa a îngenunchiat în el, s'a prosternat în sufletul său, ca să se înalţe el. Aventura cu toate riscurile se petrece în el, în umbletul lui printre tristele valuri de nisip. In el arde Africa, în el se consumă drama şi el se întoarce în fiecare zi tot mai luminat ca în 4 Februarie 1913 să fie primit în Biserică de Păr. Clérissac şi apoi să moară ca maestrul său, *Charles Péguy*, în războiul mondial, «hilarem datorem», cum scrie prietenul său *J. Maritain*, lăsând unei generaţii întregi o răsvrătire nobilă spre ceruri, pasiunea fără asfinţit pentru suflet, pentru eroismul nemaculat, scandalizând un secol care a refuzat să stea de vorbă cu îngerii...

CRONICA LITERARĂ

DE

VINTILĂ HORIA

Reiau *cronica literară* după aproape un an de întrerupere, pricinuit de circumstanțe pe cari le va lămuri cândva clepsidra tăcută a timpului. A fost un an greu de încercări, încărcat de piedici neprevăzute, așa încât trecerea lui îmi apare acum ca o ciudată aventură, dureroasă uneori, însă plină de rănile acelea utile cari, după ce se usucă, îți lasă în suflet cunoașterea adevărată a oamenilor din jur. Nu știu dacă fiecare tinerețe e asemeni, nu știu dacă fiecare om tânăr a avut ca și mine pasiunea idolilor și nu știu mai ales dacă pasiunea aceasta a adus cuiva atâtea amare deziluzii. Și nu știu toate acestea pentrucă am trăit o singură tinerețe, în largul căreea mi-am putut închipui, ca și Adam, că trec prin experiențe inedite. Imi dau seama, acum când atâtea credințe s'au sfârșit, că nimic *original* nu se mai poate întâmpla în viața cuiva. Experiențele nu aparțin individului, ci speciei. Iar singura șansă de a le desprinde din această fatalitate, care e umană după cum fatalitatea mâncătorului de iarbă e bovină sau cavalină, este de a încerca să-ți clădești alături o viață a ta, pe care să o construești și să o veghezi *singur*, o viață a poemului, a pânzei pictate, a portativului sonor, a romanului sau a marmorei, pe care să o guvernezi după legile propriei tale imaginații. Se poate vorbi, cred, de libertate numai în acest *sacrum dominium* al creației artistice.

Poate că nu e decent să inaugurezi o cronică literară prin asemenea gânduri cari pot întemeia cel mult un esseu sau un volum de confidențe. O fac totuș pentru a nu surprinde pe nimeni atitudinea însăș a acestei cronici, în care mă voi strădui să aleg puterea scriitorului de a construi, în cărțile cari-mi vor trece pe subt ochi, lumea aceea independentă despre care scriam mai sus. Și aceasta ca o condiție esențială a perfecțiunii literare, care rezultă, după expresia esteticianului Adriano Tilgher, din «experiența unei auto-suficiențe absolute», în sensul de trăire completă dincolo de orice experiență realistă.

Privită prin această prismă arta așa zisă naturalistă își pierde orice rațiune de a fi din moment ce arta nu e o copie a vieții, ci o altă viață, cu destinul și cu rosturile ei. Acel străvechiu *imitatio naturae* rămâne simpla dovadă a lipsei de Estetică, în înțeles științific, într'o vreme în care era atâta nevoe de ea. Dacă Marte va fi clement și-și va aduce în sfârșit aminte că a îmbătrânit, voi expune într'un esseu pe proporții mai largi, poziția aceasta anti-realistă, care dă un sens nou și conștient creației artistice a actualității și a tinereții noastre.

E adevărat că anul care s'a scurs mi-a dăruit prietenii atât de sincere încât mă îndoesc uneori dacă le merit. Lângă focul sacru al acestor suflete crește «Meșterul Manole», care nu e o revistă propriu zisă, ci o oglindă a sincerității noastre și dacă vreți, a prieteniei care ne unește și ne fortifică. Imi aduc aminte cu destulă tristețe, de un fost romancier, astăzi critic literar al unei reviste a-literare, care e poate prototipul omului în care am crezut și de care sper să nu mă mai împiedec toată viața. Până acum câteva luni criticul acesta (hai să-i zicem critic ca să nu ne înduioșeze lipsa unui calificativ), făcea critică prin citate. Astăzi face critică prin împrumuturi ideologice. Mărturisesc că-i aștept, cu o nerăbdare amestecată cu sadism, volumul în care-și va aduna producția, pentru a-l cresta în văzul lumii, ca pe un cadavru la lecția de disecție. Fiecare organ, vreau să spun fiecare pasagiu, va corespunde unui nume și unei cărți străine din care simpaticul și bucălatul nostru acrobat și-a extras seva creatoare.

Am citat acest caz de hipertrofie batraciană pentru a-i simți cu mai multă voluptate pocnetul final și pentru a face mai vizibilă, prin contrast, imaginea virilă a prieteniei, a acestei iubiri mai tari decât iubirea, pentrucă nu pune față în față antagonismul necesar și fatal dintre două sexe, ci înlănțue pentru totdeauna structuri cari se regăsesc asemenea. Dincolo de cuprinsul prieteniei «Meșterul Manole» ar fi tot una cu o revistă literară.

MIRCEA STREINUL: „VIAȚA ÎN PĂDURE"

Cer iertare d-lui Mircea Streinul pentru o introducere care e cu totul întâmplătoare în fața cărții domniei sale, cât și a personalității care a creat-o.

D. Mircea Streinul e unul din scriitorii cei mai interesanți ai generației tinere, căci e frământat de o diversitate de probleme pe cari le rezolvă în poesia sau în proza domniei sale, la fel de sbuciumate și de căutătoare. Mișcarea arboroseană pe care a întemeiat-o în jurul revistei «Iconar», Antologia poeților tineri bucovineni, pe care a publicat-o anul trecut și însăși subiectele literaturii sale, denotă o pasiune unitară pentru oamenii și peisajul Bucovinei. Această sete de Nord prin care încercam altădată să definesc tânăra literatură bucovineană, trăiește mai limpede în scrisul d-lui Mircea Streinul care a imprimat camarazilor săi de condei și de ținut, această fervoare regionalistă. Trăit sub zodia vizibilă a literaturilor germanice (vezi de pildă «Aventura domnișoarei Zenobia Magheru» și subtilele otrăvuri din poesia lui Georg Trakl), și anglo-saxone (frumoasa realizare din «Corbul de aur» nu te împiedecă totuș să recunoști printre rânduri umbra uriașă a lui Edgar Poe), autorul «Vieții în pădure» are ceva din neliniștea fantastică a țării fagilor. Bucovina încetează astfel de a mai fi un peisaj, devenind o obsesie care nu numai că are toate avantagiile noutății, dar poate justifica parțial o operă literară.

In cursul lecturii romanului «Viața în pădure» am asociat de câteva ori numele autorului cu acela al lui Alain Fournier, cu care d. Mircea Streinul are unele puncte de contact. Firește «Le grand Meaulnes» e o carte mai completă, vreau să spun mai isprăvită în timp. Adolescența pe care o zugrăvește e un motiv al tragediei ce va veni, pe când adolescența din romanul tânărului scriitor bucovinean își are un început și un sfârșit în sine, lăsându-ne să construim, dacă suferim cumva de imaginație excesivă, desfășurarea ulterioară a acțiunii. Sunt două cărți de structură deosebită, însă cari se apropie uneori prin dureroasa curgere a acțiunii.

Tema romanului o constitue conflictul dintre sufletele celor doi copii, Luca și Stan, chinuiți de incertitudinile din pragul adolescenței și uciși amândoi, unul de moarte și altul de viață. In fond *viața în pădure* pe care Luca o duce câtăva vreme e un refugiu imposibil, o insulă de fericire nepământeană care accentuează conflictul dintre adolescent și societate și-i dă dorința de a căpăta această despărțire definitivă în moarte. Sinuciderea lui e continuarea pe alt plan a vieții în pădure.

Tema e deosebit de interesantă și tratată pe un plan ireal mai complet ar fi dat cărții un aer de originalitate și de precizie. D. Mircea Streinul e însă târît de pasiunea sa pentru peisajul bucovinean și pentru oamenii și obiceiurile adăpostite acolo. Așa încât cade adesea în păcatul de a îmbina tema fantastică a romanului cu fragmente realiste, aș putea spune cu elemente folclorice, cari contribue la crearea unei atmosfere de incertitudine. Că talentul d-lui Streinul își extrage seva din domeniul fantasticului și al irealului, o dovedesc fragmentele de acest gen cari sunt mult mai realizate decât cele în cari se oglindește viața obișnuită. Așa de pildă existența lui Luca alături de lupoaică, în pădurea încărcată de necunoscut, sau scena, extrem de bogată în nuanțe sufletești, a ritualului copilăresc din jurul foculuí de bălării, au, față de alte fragmente în cari autorul evocă fără putere de reconstituire atmosfera din timpul războiului, calități indiscutabile. Cred că d. Mircea Streinul face greșala de a nu se statornici definitiv între hotarele unui gen care-i convine temperamental și care în poesie l-a dus la înfăptuiri elocvente.

LUCIAN BLAGA: „ARTĂ ȘI VALOARE"

Intr'un articol publicat în numărul 2 al revistei noastre și intitulat «O nouă înțelegere a fantasticului», afirmam că «arta

este descoperirea unuí simbol» și căutam să demonstrez că *a crea artistic* înseamnă cu totul altceva decât a reproduce realitatea care ne înconjoară. Era în rândurile acelea formularea unui crez estetic și a unei concepții despre arta scrisului în special, sub lumina cărora înțeleg să-mi aplec condeiul. Nu căutam în ele o justificare a artei mele, ci pur și simplu limpezirea unui efort intim care aștepta o auto-definire.

Volumul «Artă și valoare», care inaugurează primul sistem de estetică românească, se înscria pe aceeaș linie pe care pornisem eu însumi, acordându-mi o serioasă pârghie de susținere și făcând din d. Lucian Blaga membrul de onoare al unui Panteon personal și, recunosc, foarte subiectiv.

Sistemul de estetică al profesorului Blaga e o rimă la sistemul său de metafizică, adică o perfectă continuare a acestuia pe planul frumosului artistic. Schematic, filosofia lui Lucian Blaga, ca și aceea a lui Kant sau Hegel, se poate asemăna cu o sferă. Din orice punct ai pleca, vreau să spun din orice punct estetic, psihologic, istoric sau logic, ajungi întotdeauna la un punct de plecare metafizic care confundă toate începuturile și justifică toate concluziile. Acesta spre deosebire de sistemul filosofiilor piramidale din al căror vârf originar fiecare direcție înseamnă o îndepărtare de cealaltă, fiecare adâncire o cale către concluzii neașteptate și adesea în contradicție cu celelalte linii ale sistemului. Mă gândesc în special la Nietzsche și la câțiva dintre *filosofii* noștri oficiali.

D. Blaga, după ce afirmă că lucrarea d-sale e un studiu și nu un tratat, se integrează astfel în definiția pe care am schițat-o mai sus: «Studiul e totuș mai mult decât un tratat, întru cât arată problemele esențiale ale esteticei *în perspectiva sintetică a unei viziuni metafizice* și întru cât *se integrează ca o aripă într'o vastă construcție arhitectonică*». (Sublinierile îmi aparțin).

Iată acum în câteva trăsături elementare cuprinsul acestui studiu. Imprumut citate din textul însuș pentru a prezenta conținutul cărții cât mai limpede și mai sumar și pentru a putea trece apoi la discuția unei probleme care a fost mai puțin observată atunci când s'a scris despre estetica lui Lucian Blaga.

«Orizontul misterului e orizontul specific al existenței umane».

«Existența în orizontul misterului, ca mod specific uman, aduce după sine, ca o consecință și ca un corolar, năzuința congenitală a omului de a-și „revela" misterul».

«Produsul permanent, corolar al modului ontologic specific uman și al structurilor sale abisale, este *cultura*».

«...arta este încercarea de a converti misterul pe un plan de intuiție».

Și în sfârșit, această situare a operei de artă pe un plan original care va forma obiectul rândurilor ce vor urma: «opera de artă are structuri fără corespondențe simetrice în lumea dată, fiind clădită pe o serie de coordonate categoriale, de proveniență abisală, *altfel structurate* decât categoriile lumii date».

Distincția sau apropierea dintre frumosul natural și frumosul artistic constitue de altfel fundamentul oricărei estetice. D. Lucian Blaga face o distincție esențială între frumosul artistic și cel natural, în acord cu concepția sa generală despre artă care, după cum am văzut, disprețuește coordonatele *lumii date*. A revela *misterul* înseamnă a renega conceptul de imitație în sensul vechilor esteticieni. Sub imperiul acestei distincții fundamentale d. Blaga formulează legea non-transponibilității în termenii următori, lege care stă la temelia esteticei blagiene:

«...structurile obiective ale esteticului natural nu pot fi transpuse întocmai în artă fără de a-și pierde aci calitatea lor inițială, și nici invers: structurile obiective ale esteticului artistic nu pot fi transpuse aidoma în natură, fără de a-și pierde aci calitatea inițială».

Tot ceea ce se opune acestei legi, adică operele cari încalcă hotarul celeilalte categorii estetice, este condamnat celui mai firesc ridicul pe care d. Blaga îl numește *para-estetic*, cu un termen care-i aparține, ca și delimitarea aceasta precisă care apare, pentru prima dată serios argumentată, într'un sistem de estetică. Firește ne gândim la Volkelt, la Tilgher și la Tudor Vianu care în estetica sa face dela început aceeaș distincție; însă legea non-transponibilității face din d. Lucian Blaga ceea ce face culoarea dintr'un tablou. Contribuția domniei sale nu amănunțește opera predecesorilor, ci aduce dintr'odată în discuție un element nou.

Mă rezum la aceste rânduri cari cuprind, cred, aportul inedit al cărții, căci despre un Lucian Blaga în întregime s'a mai scris de atâtea ori. Rămâne ca după apariția întregului ciclu de estetică pe care ni-l anunță autorul «Spațiului mioritic», să privim pe estetician în întregime. Va fi pentru noi un mare moment de *liniște românească*.

ȘTEFAN BACIU: „CĂUTĂTORUL DE COMORI"

Privită prin prisma teoriei care inaugurează această cronică literară, poesia lui Ștefan Baciu are un mare defect: e prea aproape de viață, prea strâns legată de anumite intimități sentimentale cari sunt ale tuturor oamenilor și prea puțin ale poeților. Aș spune, cu un cuvânt destul de greu, că poesia lui Ștefan Baciu, e o viață rimată cu excepționale calități poetice. Viața din versurile tânărului poet devine poesie prin vehiculul miraculos al talentului care împinge pe hârtie dalta subțire a condeiului. Temele se disting foarte lesne în acest eșafodaj vital din care lipsesc marile tragedii cari nu sunt, desigur, ale vieții, ci numai ale artei. *Dragostea, timpul, Dumnezeu*, iată fondul cărții ultime a lui Ștefan Baciu. Ascultați dragostea:

«Pasul pe drumuri nu ți-l mai sunt,
Pe tâmple mâna de mult nu adie:
Un cântec de frunză grea, ruginie,
Un vânt prin livada de pruni.

In palme o bolnavă pleoapă ascund,
Tu nici nu mai știi să desmierzi.
Incetul cu 'ncetul începi să te pierzi
In aer și 'n timpul afund».
(«Și-așa te duci...»).

Sau:

«Poate mai știi o seară tristă, fată brună,
Un ceas în care-alături am stat,
Când prin perdele se cernea polen de lună
Și-un clopot despărțirea a sunat».
(«Seara ultimă»).

In fond dragostea și timpul se întâlnesc deseori în poesia lui Ștefan Baciu, lăsând să sune o coardă tristă care e a tuturor sentimentalilor cu gândul în urmă, copleșiți mai mult de amintire decât de prezent.

Cu fulgi ce trec prea iute și niciodat' nu
[*ninge*
Cu fulgi ce trec prea iute și niciodată nu
[*vin.*
La urmă ne va bate o ploae de funinge —
Iubirea ce noi singuri ne-am preschimbat-o
['*n chin*».
(«Nu simți cum urcă visul»).

In cel mai izbutit poem al volumului, care e fără 'ndoială «Panta Rhei», timpul trăiește mai mult decât o tristeță comună. Muzicalitatea cizelată a versurilor îi dă ceva de înfiorător fâlfâit de aripi, aș spune de tragedie dacă poesia lui Ștefan Baciu ar putea fi tragică. E însă în ea un fior de glumă veșnică, de zâmbet printre lăcrămi, care transfigurează subiectul ei, adică viața însăș, dându-i tonul acesta alunecător ca un isvor care oglindește cerul deși e adânc numai de-o palmă. Iată această strofă din «Panta Rhei» în care glăsuește apogeul poetic al lui Ștefan Baciu:

«Inima tot mai bolnavă
Sună ora ca un ornic.
Noaptea vine ca o lavă
Peste timpul nestatornic.
Fruntea care-a fost înaltă
Astăzi tot mai jos coboară,
Moartea bate ca o daltă,
Somnul rece mă 'nfășoară».

O bibliotecă plină de obiecte de artă, cu un foc muribund în căminul înserat, cu sufletul plin de amintiri triste și cu o carte de versuri de Ștefan Baciu, cadențând în amurg poemele melodioase ca pe o muzică abia auzită, rimând cu veșnic omenești le noastre dureri: o dorință pentru mine. Prietenului Ștefan îi doresc însă o mare suferință care să-i picure între poeme alcoolul sublim al tragicului, — și un înțelept dispreț pentru satisfacțiile mărunte și vaggloriоase ale cotidianului.

POESIA TÂNĂRĂ

DE

ION ŞIUGARIU

Poesia nu e nici tânără, nici bătrână. Vom susţine totuşi, începând cu numărul de faţă, regulat această rubrică. Programul scumpei noastre reviste ne-o cere. Dealtfel, este pentru întâia dată că se acordă o atenţie specială acestei poesii într'o publicaţie serioasă. Atribuţiunea ne este dragă, deşi ne dăm seama că va trebui să citim multe pagini inutile, fiind atât de răspândită lenea spirituală printre tinerii noştri scriitori. Ne mângâie însă încrederea că servim un gând frumos: *literatura română de mâine.*

Atitudinea noastră a putut fi bănuită din cele câteva numere anterioare. Severă, sinceră, definitivă. Excludem hotărît orice obligaţii de altă natură de cât cele de conştiinţă artistică. Datoria asta nu o cunosc celelalte reviste tinere.

Credem din tot sufletul nostru într'o literatură românească mare, unică, universală. O literatură fără compromisuri, fără resemnări minore. Altfel rostul nostru ar fi mai inutil decât al publicaţiilor care ne critică neînţelegându-ne. Din puţinul pe care-l avem, din haosul metaforic în care ne sbatem, prin muncă şi răbdare de uriaşi, să ne făurim un drum unic spre victorie.

ION MOLDOVEANU: „SBOR PESTE APE"

Mă gândesc la frământările între moarte şi nemurire din jurnalul Mariei Baschkirtseff. Dacă în cartea lui Ion Moldoveanu aş fi găsit atâta sbucium, atâta revoltă, atâta cruntă disperare, aş fi spus că este o carte unică. Intr'o oarecare măsură sunt două destine pe care certitudinea unei morţi apropiate şi arsura unei mari sete interioare, le aseamănă. O singură deosebire esenţială. Maria Baschkirtseff îl întâlneşte într'o zi pe maestrul Bastien Lepage. Şi i se pare că a găsit mântuirea. Ion Moldoveanu nu întâlneşte decât resemnarea. Şi i se pare că a găsit o consolare. In amândouă cazurile însă, tragicul isvoreşte din conştiinţa precisă a unei meniri deosebite şi a neputinţei de-a o realiza într'o viaţă crunt limitată. Aici intervine însă personalitatea lui Ion Moldoveanu. Maria Baschkirtseff se frământă, luptă disperat, caută toate posibilităţile, în dans, în muzică, în pictură, în dragoste, să-şi învingă destinul. Ion Moldoveanu se resemnează iniţial; foarte rar se revoltă minor. Ii lipseşte curajul (sau poate-l consideră inutil) de-a se lupta cu destinul. Cartea lui nu e decât o amară elegie. Tonul său este atât de potolit, atât de împăcat cu soarta, încât moartea pe care o aşteaptă, pe care o vede zilnic apropiindu-se, nu-l mai umple de groază, nu-l mai revoltă, ci cel mult îi produce o destul de agreabilă stare de melancolie. Dacă Maria Baschkirtseff luptă din toate puterile, violent, disperat, să-şi învingă destinul, Ion Moldoveanu se mulţumeşte cu o ironică invitaţie de-a se învinge pe el însuşi. Cruntă minciună umană! Maria Baschkirtseff e mult mai sinceră. Asta o ştie şi poetul nostru:

Uneori, se pare c'am vrea să murim,
Dar minţim, minţim.
Ancorăm doar pentru consolare
In tristeţe şi însingurare.

Soarta este însă implacabilă. Nu noi suntem acei care ne făurim drumul. Noi nu putem decât să ne supunem:

Suntem aşa de goi şi de
Iluminaţi ca freştile altarului,
In noi lucrează porumbeii harului
Cu faţa spre nepământene firide.

Dar semnul s'arată, mare şi drept,
Potrivit de busolă ca Nordul;
De mână ne duce stea vânătă, ca Orbul,
Cu soarele în spate şi luna în piept.

Privită astfel, tristeţea lui Ion Moldoveanu capătă o motivare mai adâncă, atitudinea lui în faţa destinului şi în faţa morţii nu este altceva decât o neclintită credinţă în subordonarea fiinţei noastre unei puteri superioare. Nu zeu nemuritor, cum a vrut Maria Baschkirtseff să fie, ci sclav în faţa cerului neînţeles, iată realitatea noastră umană.

Păşim pe un drum dinainte fixat, către un ţel dincolo de noi înşine, umilitoare şi tristă călătorie spre moarte.

Plutim fără vrere, pe-această triremă,
Spre ţara din basme cu mistică stemă.
Pe valuri vuinde vâslim peste ape,
Dar visul ne spune că suntem pe-aproa-
[pe.

Cu noi au purces din adâncuri atave
Tristeţile toate din stelele grave.
Le ducem cu moartea s'apună pe creste
Când viaţa se 'mbracă în somn şi po-
[veste.

O poesie de înaltă frecvenţă. Ion Moldoveanu, acest umil învăţător din Ardeal, a ştiut să scrie o carte unitară, isvorîtă dintr'o convingere puternică de viaţă, aşa cum atât de rar sunt cărţile noastre. Această revistă o apreciază şi o recomandă, meritat omagiu unui camarad de talent, prea de curând plecat din mijlocul nostru.

NICHITA TOMESCU: „GENUNI"

Cartea asta are o singură mare scădere: nu trebuia să apară. Vreo două-trei poesii îngrijite (una singură bună: *Sanatoriu*), câteva imagini drăguţe şi 15 poesii slabe nu pot mărturisi un poet. Dar, cine nu cunoaşte graba tinereţii de-a ieşi din ea însăşi şi care dintre noi nu poartă un astfel de păcat pe suflet? Multe din cărţile noastre ne sunt mărturie.

Cred că maniera care-l defineşte pe Nichita Tomescu e notaţia. Şi în acest sens lucrurile sale cele mai bune sunt însemnările pasteliste:

Toamna anină tristeţi de inimă. Frunzele
Flutură pe străzi. Noaptea cade grav
Peste oraş, peste poetul bolnav.
Din cer de-aramă picură lumină, stelele.

In sanatoriu, tăcerea e soră cu fiecare
Bolnav, cu fiecare pat de lângă fereastră.
Orele mor, cum florile din glastră,
In fugă spre lumină, de sete după soare.

A adormit luna pe-un pat gol. Afară
Vântul tuşeşte printre copacii de ceară
Şi-aduce neguri şi ploaie de departe!

Un bolnav, în camera albă, aude-aripile
Durerii cum bat în el. Tot strigă a moarte
Toamna şi ploaia... şi parcă nu mai trec
[clipele.
(Sanatoriu)

Poetul observă, observă şi notează. Peste însemnările lui se lasă un văl de melancolie uşoară, motivată destul de insuficient, care-l apropie când de Camil Baltazar, când de Virgil Carianopol, când de Adrian Maniu. O atmosferă poetică personală, o lume interioară proprie nu numai că lipseşte, dar nici măcar nu se poate prevedea din paginile acestei cărţi. Vreau să spun că nimic nu arată că această culegere de versuri este scrisă de Nichita Tomescu, în afară de numele pus pe copertă. Deşi toate bucăţile par a fi compuse pe acelaşi motiv, în sensul că aproape toate se aseamănă ca fond, mi-a fost imposibil să descopăr dacă autorul e trist fiindcă afară e toamnă, fiindcă l-a lăsat iubita, sau din cauza unei personale structuri sufleteşti organic aplecată spre tristeţe. Mai de grabă aceste poesii par a fi ecourile unor lecturi şi aprecieri fără nici-o selecţionare. Din aceste motive culegerea de faţă nu numai că mi se pare inutilă (inutilă şi pentru poet nu numai pentru literatură pe care n'a îmbogăţit-o deloc!) dar o consider de-a-dreptul păgubitoare autorului.

Acestea sunt observaţiile de ansamblu.

Nichita Tomescu se pretează însă şi la o mulţime de observaţii de detaliu, greşeli de compoziţie, non-sensuri, metafore deplasate, lipsă de bun simţ poetic. Intr'o poesie intitulată *«Eu»* compusă din trei strofe întâlnim toate timpurile elementare din gramatica noastră: prezent, trecut şi viitor. Nu însă grupate ordonat, în sensul unei evoluţii oarecare, ci pur şi simplu la întâmplare, pentru a salva un ritm şi un vers minor. In altă poesie: *«Nevermore (II)»*, un sonet insipid, întâlnim aceste două terţine:

Când luna sapă, cu hârleţ de aur,
In huma nopţilor, de toamnă, triste
Şi stele mici ca ţipătul de graur

Vor flutura din cerul mort, batiste
De topaz, de tâmpla gândurilor reci
De-amintiri te vei lovi. Cum ai să pleci?

Observați comparațiile, imaginile, metaforele, punctuația, tot ce vreți și spuneți dacă stelele mici se pot asemăna cu țipătul de graur, dacă pot să existe (în imaginație măcar) batiste de topaz, dacă poți săpa în huma nopților! In alt loc (poesia «*Rugăminte*») după ce ascultă cum *țipă vântul* și cum *cad stelele în pădure* poetul se adresează iubitei prin acest vers:

Prietenă, vreau să-ți sărut ochii și brațul [drept.

Iată o completă lipsă de motivare. De ce tocmai brațul drept? De ce nu umărul? A, da! Fiindcă trebuia o rimă pentru «*piept*». Din acest exemplu și din altele, unele semnalate, altele nu, mai deducem o scădere: poetul este sclavul versurilor sale, tehnica îl domină, nu stăpânește sensurile.

Asta ar putea avea o scuză: un vers perfect realizat ca formă. Dar de unde să-l iei? D-l Nichita Tomescu rimează: *drumul-salcâmul* (pag. 11), *lăute-cânte* (pag. 29) *culeagă-creangă* (pag. 31), *frunzele-stelele* (pag. 40), *adoarme pe-aproape* (pag. 42).

Ce să mai spunem apoi de asocieri ca: *apa întinată a tinereții* (pag. 51), *dorul lâncezește în ape de gând* (pag. 48), *apa bucuriei o chem* (pag. 47), *suferința-i înnecată în apele de strună* (pag. 29).

După cum vedeți peste tot *apă*. Iată nepotriviri: *Vocea ei de cristal, unduiri de ape* (pag. 27). Cristal și unduire, alături. Iată pleonasme: *Cântau atunci în mine, balalaici cu-accente triste și siberiene de nesfârșit pustiu* (pag. 29). Să nu mai discutăm punctuația, virgulă între subiect și predicat, între subiect și apoziție, etc.

Și acum câteva lucruri bune. Sunt drăguțe poesiile: *Atavism, Scrisoare tatii,* (prea mult Carianopol) *Intoarcere, Oboseală, Scriu* și mai ales *Sanatoriu*. O imagine frumoasă: *Noaptea adună oile luminii și trimite, pe-a cerului livadă, stelele la păscut.* O minunată mărturisire despre poesie:

E setea mea de primăvară și cer,
E rodul târziu din singura floare
Ce-și ridică încet fruntea spre soare.
Luceafăr ce pâlpâe 'n noapte stingher.
E fuga mea spre amurguri și dimineți,
Adăpost pentru bucurie și triști.

Cred că am spus totul despre această carte. Nichita Tomescu mi-e prieten. Am vrut să fiu sincer cu el, cu mine însumi și cu revista în care cred și pe care nu o pot deservi fiind altfel de cât așa cum dela început ne-am propus.

O ultimă întrebare: Prin ce se justifică existența celor trei cicluri din această carte: *Bărăganul anilor, S'au strunit viorile* și *Toamne?*

Asta pentru ca să fiu complet.

AUREL MARIN: „ÎNSEMNĂRI DE VACANȚĂ"

O plachetă ușoară. Adevărate *însemnări de vacanță*. Vreo 16 poesioare, aproape toate în versuri scurte de 6 sau 7 silabe, uneori simple jocuri de cuvinte sau de versificație.
Poesii ca:

Acele stele,
Clare inele,
Cerul le pune
Nopții cunune.

Cununi de platină,
Vântul le clatină,
Stârnind lumina,
Diamantina.

Luna, nebuna,
Svârle într'una
Peste lumi, cele
Mai limpezi stele.

deși mărturisesc un virtuos al meșteșugului, nu pot adăuga absolut nimic gloriei celui ce le semnează și nici cel puțin să scuze apariția acestei plachete inofensive. Că Aurel Marin este un poet format, definitiv impus în lirica noastră tânără, prin culegeri merituoase ca: *Yodler, Intrarea în pădure, Versuri,* etc., știe cel ce semnează această cronică. El nu poate înțelege însă de ce unii poeți cari posedă asemenea daruri se lasă furați de plăcerea minoră de-a publica mici plachete niciodată mai mult decât drăguțe. Căci, într'adevăr ce poate găsi el în câteva poesioare, chiar realizate, înșirate una după alta în câteva pagini, fără altă legătură decât faptul că au un autor comun și cum poate stabili în felul acesta adevărata evoluție și valoarea unui astfel de poet?

Din aceste considerațiuni socotim placheta prietenului nostru Aurel Marin absolut inutilă.

Totuși, ea conține câteva poesii reușite, unele dintre cele mai frumoase pe care le-a scris poetul. Astfel sunt: *Toamna, Frumoasa moarte, Pâcla serii* și mai ales *Singurătate,* unde întâlnim un Aurel Marin adânc și original, așa cum s'a dovedit a fi în toată opera lui lirică de până acum. Citâm în întregime poesia:

Ies din cabană ca din cetate,
Intru în vasta singurătate.
Calme ninsori cad în pădure.
Seara alungă umbrele sure.
Stele nu ard, pure ca 'n ceață,
Bate un vânt aspru de ghiață.
Lumina lor totuși nestinsă
In ochii uimiți este cuprinsă.

Prin ore pierdutele mărgăritare
Le caut zadarnic — și mă doare
Că ochii ce plâng nu pot să vadă
Trecerea Ta pe umeda zăpadă.

Observăm în poesia lui Aurel Marin o tot mai evidentă simplificare. Versul său din ce în ce mai restrâns, mai străin de cuvintele și înfloriturile inutile, capătă tot mai mult un aspect clasic. Este desigur în armonie cu sentimentul pur, de serafică elevație, pe care poetul îl trăește adânc în singurătatea culmilor și a pădurii, pe cari le cântă cu posibilitățile nebănuite. Și nu odată această simplificare matură, amintește pe marele nostru Eminescu, în strofe ca:

Lina timpului bătaie
Frunții veștede îi pune
Neuitatele cunune
De zăpadă și văpaie.

Apropierea aceasta arată un merit și nicidecum o scădere, pentru că ea nu înseamnă influență cum atât de des întâlnim în banala sforțare poetică a unor tineri, ci o maturizare și definitivare, de valoare.

Să nu uite însă Aurel Marin că tocmai pe această aleasă cale îl pândește o periculoasă deficiență: banalizarea. Găsim în această culegere și astfel de exemple. Cum ar fi:

Ați uitat, uitați în vreme,
Când ne reciteam poeme,
Sub al nopții baldachin
Plin de stele de rubin;

Făurind măreție planuri,
Darnici cheltuind elanuri,
Tinereții de argint,
Anilor care ne mint?

Comparați aceste versuri cu cele mai sus citate din poesia *Singurătate* și spuneți-mi dacă ele nu reprezintă exact exagerarea tendințelor de simplificare observate acolo?

Oricum însă, Aurel Marin este deja *un nume* în lirica noastră tânără pe care se poate conta cu foarte puține riscuri. Așa fiind, i se poate ierta chiar și această inexplicabilă grabă, de-a publica plachete inutile, cum este cea pe care am descifrat-o aici.

ÎNSEMNARI PE FILA CĂRŢILOR

DE

MIRON SURU'

In aceste pagini vom ţine la curent pe cetitori cu aproape toate cărţile cari sau aduc un aport preţios culturii româneşti, sau aşa cum sunt întocmite stârnesc discuţii şi controverse, sau nerealizând nimic valabil caută să strice ceeace au clădit alţii înaintea lor cu multă trudă. In notele noastre foarte scurte şi cu adevărat obiective ne vom osteni să fim cât se poate de clari, limitându-ne la o expunere a ideii conducătoare din carte şi la o trecere în revistă a cuprinsului fără a intra în amănunte, fără a analiza fiecare poziţie punct cu punct ca apoi să tragem concluzii. Dorinţa noastră de a începe publicarea acestei cronice care să prezinte în aşa fel mai toate cărţile apărute îşi are originea într'un gând mai vechi la baza căruia stă o mare dragoste pentru carte şi o dorinţă de a forma cetitorilor o viziune cât mai clară asupra producţiei literare de astăzi. Un alt rost care ne-a convins să pornim la înfăptuire cât mai neîntârziat l-am găsit în situaţia că la noi nu avem nici un periodic unde să fie publicate notiţe de acest gen dintr'un imbold asemănător celui care ne-a determinat pe noi, toate notiţele publicate de periodice fiind cu totul lipsite de obiectivitate şi desinteresare materială faţă de editor sau autor. Ar mai trebui notat şi faptul că din lectura unei asemenea cronice scurte cetitorul nu afla nimic despre cuprins, despre esenţialul cărţii ce îi era recomandată — în majoritatea cazurilor chiar atunci când nu o merita — sau înjurată — dacă se întâmpla să fie a unui duşman. Aceasta deoarece autorul notiţei nici odată, nu numai că nu citea volumul respectiv, dar nici nu îl răsfoia, nu îl tăia şi mai trist chiar, notiţa în sine nu era concepută de el ci de autorul sau editorul volumului în cauză. Dacă am mai adăoga şi împrejurarea că aşa petrecându-se lucrurile, aşa fiind moravurile literare ale vremurilor în care trăim, volume de o reală valoare scrise de autori modeşti, editate de ei înşişi sau de edituri fără posibilităţi de reclamă treceau neobservate cetitorului care dacă le-ar fi ştiut le-ar fi preţuit la justa valoare, nelăsându-le să ajungă de foarte multe ori hârtie de vândut cu kilogramul, oricine îşi va da seama că ceeace facem noi aici, obiectiv şi desinteresat, este o bună dovadă de dragostea noastră pentru carte şi cetitor. Şi dacă în primul rând ne-am pus în slujba cărţii şi autorului, în al doilea rând suntem în aceea a cetitorului. Pentrucă dându-ne seama de nevoile lui am constatat că foarte puţini sunt aceia care au răbdarea să parcurgă cronicele literare urmărind două sau mai multe reviste până să găsească recomandată cartea dorită sau care îi trebue. De aceea lucrul nostru, strădania de a ţine la curent această cronică cu destulă muncă şi sacrificii, credem că va fi în folosul şi pe placul tuturor, iar preţuirea ei bine chibzuită.

*

VICTOR BRĂTULESCU: *MINIATURI ŞI MANUSCRISE DIN MUSEUL DE ARTĂ RELIGIOASĂ*. Bucureşti 1939.

Autorul prezintă un studiu limpede, bine documentat despre un material cu totul inedit care se găseşte la Museul de artă religioasă. Manuscrisele studiate sunt: Evanghelia şi Faptele Apostolilor (1434); Evanghelia din 1521; Evangheliarul ferecat secolul al XVI-lea; Liturghier grecesc (1620); Liturghier grecesc (1631); Liturghierul grecesc al lui Brâncoveanu; Miniaturile dela Bistriţa-Vâlcea; Frontispiciul Evangheliei din 1521; Evangheliarul ferecat de Marcea la 1519; Evangheliarul slavon (1573); Evangheliarul slavon (1583); Faptele Apostolilor şi epistolele lor; Liturghier slavon dela Mânăstirea Slatina secolul al XVI-lea; Evanghelia slavonă (ferecată la 1642). Descriindu-le cu mare atenţie şi migală cercetătorul observă şi le împarte în două grupe: a manuscriselor slavone şi a

celor greceşti. La cele slavone observă unele şi altele de tip muntean împodobite din lujere împletite într'un cadru pe fond de aur sau culoare. In contrast cu acestea la manuscrisele greceşti diversitatea este nesfârşită şi nici o clasificare nu poate fi făcută. Pe cât sunt unele de simple pe atât altele sunt de împodobite în aşa măsură că pagina apare prea încărcată. Tocmai din această diversitate a lor manuscrisele greceşti sunt cu adevărat originale şi inedite atrăgând amatorul de artă veche cu mai mult interes.

Cine va răsfoi anexele acestui studiu care conţin planşele colorate după originale, va rămâne surprins de măestria care a stat la baza alcătuirii celui mai mic amănunt al miniaturei sau iniţialei. Va admira combinaţia aceea sănătoasă a culorilor mărturie de mult bun gust, pricepere artistică, descoperind tot odată câtă îngenuitate, nevinovăţie, era în sufletul desenatorului care chiar după terminarea unui chenar sau iniţiale mai găsea prilejul să adaoge înfloriturii mărginaşe, câteodată mai încântătoare decât tot restul.

Ceeace a făcut d-l Victor Brătulescu prin publicarea acestui volum nu se poate preţui, de altfel ca ori şi ce carte desvăluitoare a comorilor de artă ale trecutului nostru.

*

DUILIU ZAMFIRESCU: *NUVELE, COMENTATE DE MARIANA ZAMFIRESCU-RARINCESCU*, Craiova, 1939.

Republicarea acestor bucăţi de proză într'un singur volum nu numai că este un foarte frumos omagiu adus memoriei lui Duiliu Zamfirescu dar completează un gol întru cunoaşterea în întregime a celui ce a fost unul din cei mai reprezentativi dintre scriitorii dela Junimea. Sunt adunate aici volumele: «Fără titlu», «Nuvele romane», «Frica», «Varia», «Furfanţo», şi «O muză». Cu toate că acest gen nu a fost unul mult iubit de Duiliu Zamfirescu, nuvelele lui nu sunt lipsite de interes, autorul realizând în unele din ele un ideal de artă egal în calitate cu acela din romane sau poesii.

Nuvelele lui Duiliu Zamfirescu se pot situa în ansamblul operei ca un lucru care marchează cel mai bine evoluţia lui scriitoricească, păstrând totuşi în ele puternice acente romantice caracteristice tinereţii autorului. Inspirându-se într'unele din lumea de tip moldovenesc cu ornamentaţii lineare burgheză a provinciei româneşti, o vede ca o bază a vieţii naţionale. Ceeace face farmecul multora dintre aceste schiţe şi nuvele este umorul pe care l-a presărat cu deosebit gust. Umorul lui Duiliu Zamfirescu isvorăşte dintr'un fel de a fi, de a privi viaţa, de a lămuri unele lucruri marcând conţinutul lor de adevăr şi omenesc. Umorul este pornit dintr'o structură sufletească curată, sănătoasă, care luând atitudine în faţa vieţii se înfăţişează natural şi bine închegat. Privite din punct de vedere psihologic, în nuvele Duiliu Zamfirescu nu adânceşte problema, ci cu uşurinţă caută să o rezolve la suprafaţă. Conflictele se consumă în interiorul sufletesc al eroilor, cu isbucniri în afară lipsite de putere. In general stilul lui Duiliu Zamfirescu este elegant, aristocratic. Cuvântul este ales cu grijă, fraza compusă cu migală. Descrierile lui sunt adevărate poeme în proză, tablouri din cuvinte, totul parcă are culoare, viaţă şi cum am mai spus, ceeace încântă este acea eleganţă extraordinară rar întâlnită la alţi scriitori, ţinută care-l face să fie trecut în rândul clasicilor români.

*

TUDOR VIANU: *MIHAIL DRAGOMIRESCU*. Bucureşti, 1939.

Lucrarea aceasta este lecţia de deschidere a cursului de Estetică şi critică literară la Facultatea de Litere şi Filosofie din Bucureşti la 20 Ianuarie 1939, în care autorul se străduieşte să înfăţişeze sistemul critic al lui Mihail Dragomirescu, împreună cu împrejurările care l-au născut, ideile care i-au stat la temelie şi care l-au urmat toată vremea, precum şi foloasele ce le-a adus producţiei literare contimporane lui. Desvoltarea ideilor lui Mihail Dragomirescu se datoreşte temeliei solide construite de Titu Maiorescu care pentru prima oară arată că: «Deschiderea noilor noastre drumuri, pasul hotărîtor către maturitatea culturii se face în analiza critică a poeţilor şi prozatorilor şi în încercarea de a stabili principiile estetice fundamentale».

Desvoltându-se în cadrul autonomiei estetice care dă dreptul creaţiei estetice de a fi preţuită în ea însăşi la o valoare de un alt ordin, Mihail Dragomirescu are posibilitatea de a fixa un tip nou în cultura românească. Faţă de o artă autonomă devenind posibilă o critică autonomă, o critică guvernată de singurele principii estetice. D-l Tudor Vianu trece apoi la analizarea directivelor care triumfă în critică şi estetică literară pe la 1890 când se încheagă sistemul critic al lui Mihail Dragomirescu, căutând să găsească care dintre aceste directive i-a imprimat vre-o influenţă. Din această trecere în revistă a curentelor vom observa că Mihail Dragomirescu se opune esteticei psihologice curent pentru care emoţia estetică este o fulgerare, susţinând că este rezultatul unui proces destul de laborios. Precum istoricismului literar opune convingerea că opera literară este un organism închis şi imperturbabil faţă de mişcarea vieţii istorice. Arătând mai departe şi opoziţia lui Mihail Dragomirescu în faţa impresionismului, d-l Tudor Vianu ajunge să schiţeze caracterele esenţiale ale sistemului critic al celui care a scris «Integralismul», şi «Ştiinţa literaturii». Caractere ce se pot rezuma în: neatârnarea gândirii şi concepţia operii de artă ca un organism. Este această lucrare o foarte preţioasă frescă pentru istoria literară română lângă o vedere clară şi obiectivă a personalităţii lui Mihail Dragomirescu.

*

N. CARTOJAN: *CERCETARI LITERARE III*. Bucureşti 1939.

Acest volum, al treilea, scos de profesorul N. Cartojan în editura seminarului de istoria literaturii române vechi de la Facultatea de Litere şi Filosofie din Bucureşti adună în paginile lui câteva studii de mare valoare documentară şi interpretare ştiinţifică şi critică. După «Necroloagele» lui Ovid Densuşianu, D. Russo şi Ştefan Glixelli de N. Cartojan, desprindem contribuţia d-lor Dan Simonescu şi Emil Muracadée despre «Tipar românesc pentru Arabi în secolul al XVIII-lea» în care se aduc noi contribuţiuni la istoria tipăriturilor din vremea lui Constantin Brâncoveanu, patriarhului Atanasie Dabbas la Alep în Siria, scoţând în relief necunoscuta activitate literară a patriarhului arab Silivestru al Antiohiei la Iaşi şi Bucureşti între 1745-1747. D-ra Ariadna Camariano în «Poricologos şi Opsarologos grecesc» studiază poemele bizantine care povestesc certurile între fructe, păsări şi patrupede (Poricologos) şi cele între peşti (Opsarologos) urmărindu-le şi circulaţia în Sud-Estul Europei. In «Din vechile schimbări culturale dintre Români şi Iugoslavi» d-l Emil Turdeanu înfăţişează toate ctitoriile româneşti în ţinuturile iugoslave dela Radu I (1376-1382) până la sfârşitul ocupaţiei austriace în Oltenia. Studiul este întovărăşit de un catalog al manuscriselor slavoneşti scrise în ţările noastre şi al celor româneşti din Bibliotecile Naţională şi Academiei Regale din Belgrad. D-l Ion Chiţimia face analiza celei mai vechi cronice a lui Ştefan-cel-Mare scrisă în limba germană şi descoperită de Olgierd Górka, şi ajunge la concluzia că ea a fost scrisă întâi în limba slavă, tradusă în latină de un polon şi apoi în germană. «Kogălniceanu la Berlin» titlu sub care sunt prezentate câteva date noi din vremea studiilor acestui înaintaş, de către d-l D. C. Amzăr, relative la înscrierea la Universitate, precum şi fragmente de scrisori. Bibliografia publicaţiilor privitoare la cultura românească veche publicată sub îngrijirea d-lui N. Georgescu-Tistu se ocupă de anii 1935 şi 1936. Sunt aceste cercetări o sinteză clară a lucrului serios şi ştiinţific care se face pe lângă catedra d-lui profesor N. Cartojan. Totul este expus cu mare claritate, documentaţie bogată, dovedind o mare dragoste pentru subiectul ales.

*

OCTAVIAN C. TASLAUANU: *OCTAVIAN GOGA, AMINTIRI*. Bucureşti, 1939.

Cunoscând bine pe Octavian Goga cu care era prieten şi a scos, împreună cu alţii, «Luceafărul» la Budapesta, autorul a strâns în acest volum de amintiri lucruri foarte preţioase istoriei literare. D-l Octavian C. Tăslăuanu îşi alcătuieşte povestirea cronologic ajungând în acest volum să treacă în revistă toată activitatea pe care o desfăşurase Octavian Goga în acea epocă budapestană. Pentru Goga această epocă se caracterizează printr'o activitate numai în

domeniul poetic, aici la «Luceafărul» el publicând sub pseudonimul Othmar la 1 Iulie 1902 poesia «Rapsodie», şi continuând să publice până la 1906. Poesiile lui Goga din acea vreme aduceau un suflu nou de revoltă, cântând în chip măreţ suferinţele unui neam oropsit de veacuri. D-l Tăslăuanu arată, în acest volum, cum, stând lângă Goga a putut urmări geneza fiecăreia dintre poesiile publicate, lucru foarte folositor pentru înţelegerea adevărată a acestor bucăţi. Apoi sunt povestite împrejurările cum «Luceafărul» pornit şi susţinut de tinereţea entusiastă a acestor scriitori, reprezenta totul pentru ei; cum cu toate necazurile pe care le îndurau într'o viaţă plină de mizerii şi greutăţi, ceeace i-a salvat şi le-a adus fericirea, a fost credinţa într'un ideal, într'o misiune ce o avea de îndeplinit faţă de neamul care i-a născut. Deasemeni autorul arată şi rolul pe care l-a jucat pe lângă Goga îndemnându-l să scrie ceeace a publicat în revistă şi apoi în primul lui volum. Aceasta, deoarece Goga nu preţuia chiar atât cântecele lui naţionale, ci mai mult versurile din volumul, de mai târziu, «Din umbra zidurilor» care i-se păreau mult superioare.

O caracteristică a acestei cărţi, surprinzătoare prin faptul că se întâlneşte foarte rar în volumele de amintiri, memorii, este sinceritatea. O sinceritate senină care te cucereşte dela început şi care nu îţi mai dă voie să părăseşti cartea până la terminare. Viaţa lui Goga se oglindeşte clar şi întrevezi pe acela care şi-a făurit-o atât de măreţ mai târziu numai din suferinţele unei tinereţi sbuciumate pe care şi-ar fi dorit-o altfel decât cum i-a fost.

*

GEO BOGZA: *ŢARI DE PIATRA, DE FOC ŞI DE PAMANT*, Bucureşti, 1939.

Documentul viu, peisajul, oamenii unei ţări sunt nesfârşite isvoare de inspiraţie pentru scriitor şi au fost foarte des folosite în literatura noastră. Folosirea lor însă totdeauna a dus la o prezentare ideală a pitorescului regiunii şi niciodată aşa zisul reportaj nu a fost ridicat la rangul de gen literar şi nu a alcătuit cuprinsul unei cărţi de literatură serioasă. Acum asistăm şi avem şi în literatura noastră o asemenea lucrare, Editura Fundaţiei pentru literatură şi artă Regele Carol II prezentând o carte cu reportagii de d-l Geo Bogza. Acolo autorul prezintă: «Ţara Moţilor, ţară de piatră; Cadrilaterul, ţara de foc; Basarabia, ţară de pământ şi Dunărea, împărăţie a apelor. Autorul cunoaşte şi întrebuinţează toate artificiile ca să scoată din cadrul ziaristicei reportagiile sale şi să le dăruiască literaturii. Este acesta un lucru foarte îmbucurător pentrucă dovedeşte strădanie, un spirit viu, organizat şi o concepţie de artă liberă care îmfruptându-se din realităţi evidente, croieşte lucrări originale, uşor controlabile cu viaţa însăşi.

Reportagiile lui Geo Bogza sunt observate şi realizate dinamic. Ele sunt o oglindă vie a mişcărilor, a faptelor mărunte cari determină prin însăşi dinamismul lor viaţa mai departe şi lucrurile mai măreţe. Reportagiile stânse în acest volum au şi un cadru fix de asociere, de asemănare impus oare cum şi de vederile autorului. El prezintă omul în mijlocul capriciilor naturii, în plină luptă cu aceste capricii, luptă pe care ilustrând-o cu prisosinţă şi chiar lux de amănunte uită să o ducă până la capăt şi să prezinte un învingător. Iată un defect dar şi o calitate, dacă o notă de senzaţional ale cărui calităţi şi accente sunt înregistrate pe răbojul literaturii, se remarcă tocmai în descrierea acestei lupte dintre om şi natură. Şi într'adevăr asemenea note pot fi semnalate peste tot în cursul reportagiilor, ele îndemnând la lectură, şi aducând prin calitatea lor tocmai ceeace a transformat aici faptul divers plat în literatură. Pentrucă un reportaj literar este însăşi redarea faptului divers, verificat, observat cu atenţie, cizelat, reporterul fiind un abil observator, un clar văzător care ştie să gândească asupra lucrurilor, să le cântărească şi îmbrăcându-le în cuvânt să dea lucru frumos în limbă literară.

*

BARBU THEODORESCU: *MANUALUL BIBLIOTECARULUI*, Bucureşti, 1939.

In această materie a bibliologiei, bibliografia română este foarte săracă şi chiar din cele publicate greu se poate folosi ceva deoarece majoritatea lucrărilor sunt făcute fără temei, seriozitate şi adevărată cunoa-

ştere a problemei. Cartea d-lui Barbu Theodorescu vine acum să umple un gol de mult simţit să aducă ceeace este folositor şi adevărat, lămurind şi uniformizând toate chestiunile în care până acuma exista o oarecare bâjbâială. După ce face un scurt istoric al originei cărţii tipărite şi chiar al celei dinaintea tiparului, revede în linii la fel de largi întreaga activitate tipografică la noi în ţară dela începuturi până astăzi. Un istoric suscint al bibliotecilor publice urmează. Trecând după aceea la principiile de organizarea bibliotecilor dă pe rând toate noţiunile care le conţine această problemă, de mare importanţă, le analizează, defineşte, găsind cea mai simplă şi explicită idee de felul cum trebue procedat la lucru ca totul să meargă bine aşa cum cer legile internaţionale isvorâte dintr'o necesitate imperioasă. Legi de respectat cu multă atenţie şi voinţă, pentruca cititorul să poată avea o mai mare uşurinţă în cercetările pe care şi-le vrea rezolvate între rafturile bibliotecii. Despre bibliografie se ocupă într'un alt capitol unde de asemenea sunt înfăţişate toate metodele având ca scop alcătuirea de cataloage şi bibliografii. Ca anexă remarcăm reproducerea textelor de legi şi regulamente în legătură cu problema scrisă în mod clar şi organizată până în cele mai mici amănunte. O bogată bibliografie, închee lucrarea. Dar în legătură cu ea vom mărturisi că ne îndoim de obiectivitatea autorului care a fost puţin existentă atunci când a pornit la alcătuire.

Lucrarea d-lui Barbu Theodorescu nu este originală ar putea fi acuzaţia îndreptăţită a multora, părere căreia ne opunem pentru că nimeni nu poate să pretindă acest lucru în disciplina bibliologiei.

In bibliologie cercetătorului îi trebue o documentaţie completă a chestiunii, un spirit critic care să ştie să-şi organizeze lucrul şi o foarte desvoltată obiectivitate în expunerea problemelor cât mai clar, calităţi de care nu este tocmai lipsit d-l Barbu Theodorescu când îl urmărim în acest volum alcătuit de d-sa cu destulă pricepere ca să poată fi folositor vremurilor de astăzi.

•

TH. FECIORU: *POPORUL ROMÂN ŞI FENOMENUL RELIGIOS*, studiu pe marginea producţiunilor folklorice, Bucureşti, 1939.

Autorul caută să pună în lumină clară viaţa sufletească a poporului nostru care va rămâne parţial înţeleasă dacă nu se va cerceta şi factorul religios existent în ea. Pornind să cerceteze toată bibliografia în legătură cu acest subiect arată şi documentează în ciuda tuturor celor care au tăgăduit-o că viaţa acestui popor nu este lipsită de religiositate. Religiositatea trebue căutată cu atenţie în toate manifestările lui, pentru că nu este ceva ţipător, ci dincontră lucru discret, ascuns în fundul sufletului. Pentru Român religiositatea este o trăire intensă nu numai o raţionare de suprafaţă. Căutând să documenteze aceste lucruri autorul se ocupă de tot ceeace a găsit ecou puternic în sufletul poporului român, tot ceeace a asimilat şi a transformat în fond şi formă românească, isvorâtă fiind din realităţi puternice. Şi pentrucă în folklor, în poesie, producţia aceasta originală sinceră, curată şi definitivă a sufletului românesc se găsesc mult prea multe dovezi pentru a arăta religiositatea poporului românesc pe el l-a ales lângă credinţele orale — şi d-l Th. Fecioru în studiul d-sale atât de bogat şi bine alcătuit.

•

ISTORIA FILOSOFIEI MODERNE VOL. IV: *PERIOADA CONTEMPORANĂ*, Bucureşti, 1939.

Societatea română de filosofie prezintă acest nou volum «omagiu profesorului I. Petrovici» cu colaborarea d-lor: *N. Tatu* (Filosofia franceză: Hippolyte Taine; Ernest Renan; Jules Lachelier; Emile Boutroux; Antonie-Augustine Cournot; Henri Poincaré; William James; F. C. S. Schiller), *Mircea Mancaş* (Charles Renouvier; Felix Ravaison), *I. Zamfirescu* (Alfred Fouillée şi Jean Marie Guyau), *Tudor Vianu* (Henri Bergson), *I. Didilescu* (Emil Meyerson, Léon Brunschvicg, Edouard Le Roy, Neotomismul francez), *Thomas Greenwood* (Filosofi englezi), *Edgard Papu* (Benedetto Croce, Giovanni Gentile, Adriano Tilgher), *N. Façon* (Unamuno şi Ortega Y Gasset, Neotomismul italian), *Léon Brunschvicg, Jacques Chevalier, Henri Gouhier, René Hubert, André Lalande, Dr. Arthur Liebert, Dr. G. G. Marinescu, Gr. C. Moisil, Francesco Orestano, Abel Rey*. Nu căutăm în această scurtă notă decât să arătăm cuprinsul lor, aşa precum am făcut-o, lăsând altora căderea să discute dacă acest gen de colaborare este fericit ales pentru a da o istorie a filosofiei moderne.

•

N. MIHAESCU: *FRAGMENTE DE CRITICA LITERARĂ*, Bucureşti, [1939].

A apărut acest al doilea volum al d-lui N. Mihăescu, primul în acelaşi gen fiind intitulat: «Oameni şi idei». Numai dintr'o răsfoire a lui cetitorul îşi va putea da seama cât este de inutilă apariţia acestui volum. «Fragmente de critică literară» conţine o serie de articole şi cronice, referitoare la volume apărute în ultimii doi ani şi asta nu ar fi atâta, ceeace supără însă este lipsa totală de selecţionare de grupare a materialului publicat. Dar dacă aceasta ar fi fost prea mult dece oare nu s'a îngrijit autorul ca măcar la paginaţie să grupeze toate articolele la un loc şi recensiile la un altul. Cine va trece să facă lectura lui nu se va mai mira de nimic, deoarece alte perle de inconştienţă în materie de scris şi organizarea unei cărţi îi vor sta mărturie a nepregătirii şi nepriceperii d-lui N. Mihăescu. D-sa crede şi este ferm convins că poţi deveni critic întocmindu-ţi volumele cu foarfeca şi pensula de «Pelikanol» tăind şi lipind cum se nemereşte ceeace a-i publicat prin diverse ziare sau reviste.

Pentru a putea ilustra mai bine decât simţ critic este lipsită gândirea şi scrisul d-lui N. Mihăescu vom comenta aici prin citate ultimul d-sale articol cu care îşi încheie acest al doilea volum.

După ce face o comparaţie şi arată că lângă săptămâna copilului şi săptămâna cărţii este un lucru folositor gândeşte cam aşa autorul nostru: «Ba, am cuteza să spunem că publicul cetitor se achită onorabil faţă de îndatoririle ce-i incubă în legătură cu cartea. A fost odată când credeam că publicul nostru este de vină, dacă cele trei patru mii de exemplare ale unei ediţi abia de se pot epuiza în câţi-va ani, — şi nu luam seama la o altă explicaţie, care, de fapt, este cea veritabilă, şi anume aceea că scriitorii înşişi trebue să fie responsabili de regretabila stare a lucrurilor», observaţi cât sunt de «profund» cugetate aceste rânduri şi câtă ţinută au în stilul şi expresia lor aducătoare aminte mai mult a ghicitoare decât o frază dintr'un articol de critic literar. Şi dacă am mai sta să citâm şi locul ne-ar permite-o pentru a ilustra totala ignoranţă şi lipsă de talent scriitoricesc ar trebui reprodus tot articolul ca să se vadă cum în patru pagini de carte nu ajunge să ne spună decât un singur lucru valabil anume că: «altă dată de mult, scrisul era o adevărată mucenicie. Cărţile se scriu cu răbdare, cu migală, într'un cuvânt cu acea conştiinţă a artistului care, în clipa când aşterne pe hârtie gândurile şi simţimintele sale, vede cu ochii minţii, aplecaţi peste umerii săi, să-i urmărească fraza, miile de cetitori».

Am spus «valabil» dar nu pentru «autorul», «criticul», nostru ci pentru alţii cu mai mult respect, dragoste faţă de scris, de cugetare, de carte. Valabil pentru aceia pentru care într'adevăr scrisul nu este o batjocoră ci o «adevărată mucenicie», ale căror cărţi sunt scrise cu migală şi răbdare, nu în repezeală şi la voia întâmplării.

Stau şi mă întreb cum se poate ca cineva care scrie cum am văzut să ajungă acolo încât lipsit de cea mai mică conştiinţă de sine şi spirt critic să scrie ca în citatul de mai sus. Da! domnule N. Mihăescu aşa este pentrucă dacă erai mai conştient îţi puteai da seama că şi astăzi şi totdeauna scrisul este aceeaşi adevărată mucenicie dar numai la aceeia care sunt conştienţi de asta nu ca d-ta.

•

GRIGORE TAUŞANU: *FILOSOFI ROMANI ŞI STREINI*, Bucureşti, 1939.

Autorul este un foarte conştiincios lucrător şi popularizator, prin scris, al curentelor filosofice din timpurile moderne. In acest nou volum al d-sale se ocupă de ceeace au realizat un Titu Maiorescu şi Vasile Conta. Două personalităţi «care se ridică prin puteri proprii deasupra unui mediu social de

tânără formație,» și care sunt «exemplificări măgulitoare pentru orizontul optimist al evoluției gândirii românești, — figuri reprezentative ale puterilor de investigații pe plan abstracțional, ale spiritualității românești» Lângă acestea autorul notând în alte articole ceva despre teoria indeterminismului în filosofia românească; perspectivele culturii românești; o istorie a filosofiei moderne în românește; mișcarea filosofică în România în 1938, Noua Constituție în lumina unei filosofii sociale, vădește o informație precisă, o ușurință vie, clară în prezentare și o autoritate, putere de convingere uluitoare. In legătură cu filosofia străină se ocupă de: Edmund Husserl, Malebranche, Marc Aureliu, clasicismult greco-latin și adevărata civilizație, traiul spiritual în antichitate, sentimentul religios și cultura modernă, drepturile fanteziei, întâmplare sau plan divin?, noțiunea de progres în filosofia engleză. Din toate aceste tratări de subiecte reieșind preocuparea autorului mai ales pentru concepțiile științifice care deschid orizonturi noi în legătură cu fondul spiritual al lumii. Asupra lor d-l Grigore Tăușanu lucrează atent, meditează cu foarte multă personalitate și le prezintă formulate într'o gândire simplă care conține esența însăși a lucrului de la care a plecat. Luând poziție hotărâtoare autorul caută să-o echilibreze și statornicească tocmai la întretăierea dintre ceeace aduce sentimentul religios și ceeace opune lui concepțiile științifice moderne ale lumii de astăzi.

N. IORGA: *OAMENI CARI AU FOST VOL. IV*, București 1939.

Cetindu-i aceste portrete care alcătuesc volumul N. Iorga apare într'adevăr așa măreț, genial cum este. Nimic aici nu vine să știrbească ceva din personalitatea lui de mare scriitor, gânditor și istoric. Portretele scrise de Nicolae Iorga sunt un gen aparte de nimeni altul folosit înainte și nici după, nu va fi cineva care să-l egaleze. Ele sunt o gândire concentrată «in extremis» dar care în loc să piardă din valoare câștigă autorul alcătuind acele celebre fraze pe drept numite: Cugetări. Evocând oameni cari au trăit odată pe care i-a cunoscut, autorul cu o dibăcie impresionantă schițează extraordinar activitatea și trăsăturile generale ale aceluia despre care se ocupă. Fiecare portret este o piatră de temelie pentru păstrarea memoriei, amintirii aceluia plecat din viață. Stilul lui N. Iorga este de o claritate uimitoare, elegant curgător, în el clocotind un temperament viu de mare artist.

In această formă de ținută excepțională care fixează un loc bine precizat lui N. Iorga între scriitorii clasici români întemeietori de limbă și stil românesc, se ocupă într'o mare măsură de personalitatea lui Carol I și aceea a Reginei Maria.

Regele Carol I se oglindește din pana lui N. Iorga ca un erou al firii lui bune, al umanității care-l stăpânea într'o prea largă măsură, de o severitate și conștiinciozitate exemplară când era vorba de o datorie sau misiune. Pe Regina Maria, N. Iorga o caracterizează: «Iubirea ei pentru ideie, pentru faptă, pentru ce e frumos înainte de toate, — și moralitatea nu e decât ramura cea bună a frumuseții, — aceasta a dominat-o, aceasta a păstrat-o, cu o așa de nobilă înfățișare, mai presus de furtunile vieții.»

CUVINTELE VREMII

DUPĂ UN AN...

Va sosi în curând primăvara peste tranșeele însângerate ale Europei. O primăvară veselă și luminată ca deobiceiu, căci natura e mai înțeleaptă decât omul și refuză să-i urmeze destinul. Dacă totuș l-ar urma, ar însemna să asistăm din când în când la câte o iarnă nesfârșită, plină de geruri din Decemvrie până în August și care ar fi de sigur o imitație corectă a războiului dintre oameni. Natura seamănă însă cu acei puțini dintre oameni cari își crează timpul lor, refuzând să participe la ritmul de imbecilitate al celorlalți. Printre acești puțini se află «Meșterul Manole» care a trecut viu prin războiul Europei și a ieșit azi din nou la lumină, îmbogățit de experiență și de pagini. Cunosc un om care a prezis acestei reviste o existență de două luni. Iată un an trecut peste noi, iată în urmă atâtea numere cari au însemnat tot atâtea isbânzi. Dacă profețiile sinistre nu s'au împlinit, desigur că simțul de profet al unora e astăzi destul de șifonat. «Meșterul Manole» va continua să apară cu regularitate de acum înainte la fiecare început de lună, căci steaua tânără care-l veghează i-a scăldat aripile în aur, adică în viață fără de moarte.

„M. M."

⊠⊠⊠

PROFESORUL ȘI CRITICUL NOSTRU. Catedra de literatură franceză a lui Charles Drouhet a fost dăruită unui mare Român, unuia din Românii aceia cari a tăcut aproape un deceniu pentru a ciopli în umbră chipul literar al țării sale. «Panorama de la littérature roumaine» apărută acum doi ani la Paris, nu a constituit numai o așteptată prezentare a literaturii noastre moderne, dar și revelarea criticului care ne lipsea. De la Maiorescu până azi, nimeni nu s'a mai temut de critică și nimeni nu a mai ascultat-o. Mărunții epigoni, cari compilează prin biblioteci utile ediții definitive, au reprezentat fie cenacluri literare, fie interesele unor reviste sau edituri, fie efortul propriei lor platitudini. Critica noastră de azi e de două ori inutilă, căci nici marele public nu o urmărește, citind fără nici un criteriu selectiv, nici scriitorii cari-și asigură dinainte protecția fragilă a câte unui maestru cu fulgere de mucava și cu cununi de frunze uscate, iar alții, ca de pildă d. Ionel Teodoreanu, disprețuesc olimpic spasmurile sterile ale acestei caste inutile și înfumurate.

Cred că d. Bazil Munteanu, ancorat în sfârșit printre noi, după o miraculoasă călătorie, e criticul care ne lipsea și care va reda criticei în sine valoarea imensă pe care au risipit-o scribii decadenți și mărunții cronicaștri. Bogat de o cultură universală pe care puțini dintre scriitorii noștri o posedă și dotat cu un simț al poeziei și al bunului gust care întemeiază critica literară, d. Bazil Munteanu e chemat să sprijine și să îndrumeze efortul către culmi al generației noastre. Cunoscător al Europei culturale, cârma sa sigură ne va îndrepta spre ea. Iată de ce «Meșterul Manole» salută în Bazil Munteanu pe *criticul și pe profesorul nostru.*

⊠⊠⊠

PETRE IORGULESCU-YOR. — In splendida revistă a Imprimeriilor Statului, *«Artă și tehnică grafică»*, am dat peste câteva reproduceri din opera pictorului Iorgulescu-Yor. In straniі cadențe de roșu și verde, adâncite parcă în nuanțele culorii ca niște vieți transfigurate, peisagiile acestea m'au apropiat de artist și m'au îndemnat să-i citesc viața despre care scrie, în aceeaș revistă, d. Ionel Jianu. Un prototip artistic, s'ar putea spune la capătul lecturii, în orice caz una din traectoriile acelea luminoase și pure cari te fac să iubești, prin opera de azi, chipul omului de ieri. Așa te îndrăgostești de Rilke și de Alain Fournier, de Eminescu și de Andreescu, în marginea unei cărți sau a unui tablou, pe paginile unui fragment de viață răposată în care trăiește încă ceva din sufletul celui care nu mai este. Pe Andreescu l-am căutat cândva, însetat, prin toate muzeele Bucureștilor, în mână cu volumul perfect pe care d. Al. Busuioceanu l-a închinat vieții și operei lui.

Sunt, în biografiile marilor înaintași, crâmpee de cari te atașezi personal, prefe- de poeme înveți pe din afară una singură, aceea care îți seamănă. Iată acest fragment din articolul d-lui Ionel Jianu, care e o tragică deviză pentru aceia dintre noi cari cred în artă mai mult și mai adânc decât în viață:

«Arta devenise pentru el singurul rost al vieții. Și atunci când, bolnav, și-a dat seama că nu mai putea lucra, a avut supremul curaj de a pune singur capăt unei vieți care devenise pentru el zadarnică. Sfârșitul tragic al pictorului Iorgulescu-Yor e încă o dovadă a acestei concordanțe intime care exista între om și artist: omul nu a vrut să supraviețuiască artistului!»

Vă amintiți de Luchian care picta flori, înlănțuit într'un fotoliu, numai cu jumătate de viață în el? Aceștia sunt, prieteni, sfinții noștri!

ULTIMUL RAZBOIU. — Poate că războiul din 1914 n'a fost destul de tare, destul de modern și de perfecționat pentru a face pe oameni să se îngrozească de propria lor inventivitate. Sau poate că ființele acestea cari umblă pe două picioare și gândesc deseori cu unul singur, au atâta curaj încât nu se tem nici de ei înșiși! In sfârșit justificarea etică și psihologică a unui nou măcel își poate găsi în adâncul omului sensuri nenumărate.

S'a încercat și o justificare culturală a războiului, strâns legată de cea psihologică și care pretindea că numai în luptă suntem capabili de creații, că numai epocile frământate au produs genii, nu numai militare dar și artistice și că deci o lungă epocă de pace ar echivala cu o stagnare a omenirii, dacă nu chiar cu o degringoladă.

Admit că judecata aceasta a fost cândva valabilă, mai ales pe vremea în care războiul era întâlnirea a două armate. Așa a fost de pildă Renașterea italiană, în cadrul căreea Italia a fost invadată de Carol al VIII-lea, regele Franței și sbuciumată de nenumărate intrigi și răfueli interne. Totuș nimic nu a fost distrus, ci dimpotrivă artiștii au putut crea în liniște capodoperile lor, departe de câmpurile de bătae. Războiul era atunci o încercare a materialului uman, un mijloc de selecționare a speciei, căci învingea cel mai viteaz și mai inteligent în dauna celui slab și prost.

Astăzi războiul e o încercare a materialului mecanic. O mitralieră mânuită de un imbecil șchiop poate ucide *dela distanță*, o sută de eroi geniali. Iar o bombă poate incendia Galeria Oficiilor, Muzeul Prado, manuscrisele Academiei franceze, un spital de copii sau catedrala Notre-Dame din Paris. Războiul nu mai e deci un mijloc de selecționare a speciei ci unul de distrugere. Mi se va putea răspunde: Bine, recunoaștem că e așa, însă o pace îndelungată nu e decât acelaș lucru tradus într'o agonie prelungită, conform teoriei filosofilor din veacul trecut.

E destul să privim mai adânc viața vremii noastre pentru a arunca la coș teoriile acestea valabile, ca și amorul funerar și impotent din Werther sau Adolphe, pentru vremea în care au fost concepute. Să ne gândim la lupta de fiecare clipă a vieții noastre, la sbuciumul frenetic al zilelor și al nopților noastre, la obstacolele imense pe cari ni le scoate înainte un zeu ironic și crud, la dușmăniile pe cari trebue să le înfrângem, la aliațele nedesfăcute ale prieteniilor și vom ajunge să constatăm că viața din vremea noastră e mult mai aprigă și mai selectivă decât o luptă din quatrocento și imens mai rodnic decât un război cu gaze, torpile și bombe incendiare.

Am avut impresia în toamna trecută, că oamenii politici sunt pe punctul de a prinde această elementară filosofie vitalistă. Imi dau seama acum că m'am înșelat și am început să regret că popoarele lumii nu consimt să se conducă după principiile «Republicii» lui Platon în care înțelepții gândeau și guvernau. Poate că, totuș, tristețea mea poate fi învinsă de sentimentul magnific că trăim ultimul război al istoriei. Vom putea spune, poate, peste cincizeci de ani: Ți-aduci aminte?... Și lângă fumul albastru al unei pipe vom încerca să reconstituim în amintire silueta unui tun, ori a unui tanc și, necăjiți pe bătrânețe, vom deschide un album militar și vom privi acești monștri ai trecutului cu sensația de duioșie și de spaimă comodă cu care priveam în adolescență animalele preistorice din cărțile de zoologie.

⊠⊠⊠

NOTA LA GIOVANNI PAPINI. — Giovanni Papini reprezintă, mai mult decât oricare din scriitorii și artiștii contemporani, tipul uman al veacului nostru, al acestui veac în care conceputul de tinerețe domină toate manifestările vieții. Goana sa după adevăr, incertitudinea cu care-l întâmpină vechile formule, graba cu care renunță la unii idoli pentru a îngenunchia în fața altora, sau în fața lui însuș, în sfârșit refugiul disperat pe culmile bisericii creștine, sunt tot atâtea semne ale unei tinereți în căutarea de stabilitate, adică de maturitate. Ca și Goethe, ca și Michelangelo, ca și Dante, Papini concentrează și prezice esențele definitive ale vremii lui. Din înfriguratele sale căutări s'au născut câteva cărți în largul cărora atâția dintre noi s'au recunoscut și s'au regăsit. In fața acestui conflict dintre eu și tiparele lumii, se poate vorbi de titanism, de acel prometeic impuls care duce la re-crearea intimă a temeliilor societății. Pe bună dreptate se poate spune că secolul nostru reeditează câteva din ideile fundamentale ale romantismului, sau că fiecare secol e romantic la început... Scrisul lui Papini readuce în actualitate unele din aceste principii cari se pot grupa sub câteva firme capitale: individualism, frenetică adeziune la creștinism, titanism, viziune fantastică a lumii, singularizare voită a scriitorului de-asupra curgerii mediocre a vieții. Sub imperiul acestor stindarde orgolioase lucrează Papini «Istoria literaturii italiene», pe care o privește ca pe o galerie de personalități în luptă cu mediul, învingătoare prin marea forță a creației pe care fiecare a deținut-o. Bine înțeles criteriul de selecție e destul de subiectiv căci victoria fiecăruia e în funcție de aprecierea pe care i-o acordă cercetătorul nemilos care e Giovanni Papini. Nu e aici însă, dovada tinereții prin care am încercat să-l definesc?

PACATUL DOMNULUI MAURICE BETZ. — Rainer Maria Rilke nu e încă o valoare estetică selecționată. Vreau să spun că se mai abuzează încă de numele lui pentru a se tipări cărți cari-i aparțin într'adevăr, însă numai cu numele. Geniul din ele lipsește sau se presimte ca un nor vag din care bănuești că va să plouă.

Domnul Maurice Betz e unul din bunii traducători în franțuzește ai operei lui Rilke și unul din cei cari au putut scrie despre viața poetului deoarece l-au însoțit câtva timp de-a-lungul ei. Prietenia lor s'a transformat, după moartea lui Rilke, în cult și apoi într'o adorație care uneori cade în penibile exagerări. Ca în cazul de față. D. Betz a tradus, și a făcut să apară în editura Emil-Paul o culegere de nuvele și schițe de tinerețe, intitulate «Contes de Bohême». O carte plină de incertitudini, născută într'o epocă în care poetul își căuta încă un mijloc propriu de expresie și care-ți lasă în suflet regretul de a fi cunoscut și un Rilke imperfect.

Autorul «Elegiilor din Duino» purta în el o puternică ascendență cehă. Faptul acesta, ca și lungul său popas în capitala Boemiei, i-au impresionat îndeajuns adolescența pentru a încerca să prindă pe hârtie imagini și oameni din Praga, însă cu o lipsă de abilitate și de forță, cu un lirism delicios pe alocuri și cu un abuz de poesie, cari pot mulțumi oarecum pasiunea unui rilkeolog. Pentru cei cari încearcă să cunoască pe Rilke prin această carte, sau pentru tinerii cari în sfârșit dau în librărie peste volumul unui mare scriitor despre care au auzit ori au citit, «Contes de Bohême» e o proastă introducere la cunoașterea celui mai mare poet al veacului nostru. Păcatul d-lui Maurice Betz este de a privi pe Rilke prin prisma unei duioșii personale care e cel mai viclean dușman al spiritului critic.

⊠⊠⊠

«TERMINI». — Sub conducerea d-lui Giuseppe Gerini apare la Fiume o foarte îngrijită revistă lunară de cultură care își închină ultimul număr României. Intr'un format voluminos, purtând pe copertă chipul lui Traian, «Termini» adună colaborările cele mai reprezentative ale României și Italiei, literare și artistice, prezentând în graiul celor două limbi surori frumușeți, destul de necunoscute din nefericire unora pentru ceilalți. Reținem din sumarul extrem de bogat articolele d-lor Giuseppe Gerini, care scrie despre eterna amiciție italo-română, și Marcello Camilucci care prezintă într'un larg esseu esențele poesiei românești. Fapta prietenilor italieni e demnă de toată lauda și în special pentru noi cei dela această revistă un omagiu adus culturii noastre ne este cu deosebire prețios. Mi se pare însă că raporturile culturale dintre România și Italia nu au reușit încă să iasă dintr'o fază neclară, pe care aș numi-o semi-oficială. Căci nu e deajuns să închini României admirabile sumare de revistă. Mai trebue să o și cunoști. Spun aceasta pentrucă prietenii dela «Termini» au îndrăgit literatura noastră fără să o cunoască destul. Am întâlnit sub aproape fiecare traducere numele unui oarecare Pimen Constantinescu a cărui lipsă de înțelegere pentru poesie e atât de evidentă încât diformează tot ce-i cade sub condeiu. Ascultați această *trădare* a lui Aldo Palazzeschi:

«Trei case mici
cu vârfuri ascuțite,
o pajiște verde,
un mic riușor: *Rio Bo,*
un chiparos stând de veghe.
Microscopică țară, ce-i drept,
o țară fără valoare dar totuși...»

Poemul se chiamă «Rio Bo», și e plin de perle poetice ca «un mic râușor» (cum va fi oare *un râușor mare* în imaginația aquatică a prea sfântului Pimen Constantinescu?), «ce-i drept» și «dar totuși» cari transformă versurile lui Palazzeschi în stupide fragmente de proză. Probabil că tot d. Pimen a inspirat conducătorilor revistei și lista autorilor români *reprezentativi*, căci întâlnim printre ei următoarele nume ilustre: Ilie Preda Moșic, I. Minius Tărălă, Pia Alimănișteanu, Mia Frollo, George Nimigeanu, etc. Recunosc plin de modestie că de poeții Moșic, Tărălă și Nimigeanu nu am auzit niciodată și că nici Italienii sărmanii, nu erau siliți să audă. Iar d-nele Pia și Mia sunt departe de a fi reprezentative din punct de vedere literar. Prea cuviosul Pimen l-a tradus în limba lui Dante pe poetul Minius Tărălă, însă a făcut și un gest de apreciere personală netraducând nimic din Eminescu. In sumarul antologic al revistei «Termini» Eminescu nu apare cu nimic, deoarece domnul Chimen Ponstantinescu l-a găsit, probabil, nu tocmai reprezentativ. Rog pe prietenii dela «Termini» să scuze, dacă vor putea, prezența fatală a acestui domn între turnurile grandioase ale celor două literaturi surori. Și în palatul dela Versailles erau pe vremuri șobolani și ploșnițe.

VINTILĂ HORIA

⊠⊠⊠

DUMITRU ISAC. Nu te supăra, nobile camarad, dacă te tulbur în singurătatea și comoditatea dumitale prin aceste sincere rânduri de prietenie. Ți-am citit însă cu atâta entuziasm observațiile și mărturisirile din frumoasa revistă *«Symposion»*, în destinele căreia paro-se crezi cu tot sufletul, încât nu pot să nu te înștiințez pe această cale că dragii mei colegi din București, cari sunt pătrunși de aceleași convingeri, îți apreciază just inteligența și cred în talen-

tul dumitale. E o solidaritate care şade bine entuziasmului şi încrederii noastre. Şi apoi, de mult «*Meşterul Manole*» intenţiona să-şi exprime cuvintele cele mai bune pentru râvna pe care o depun confraţii dela «*Symposion*» să scoată o revistă bună. Nu te supăra dacă eu te-am ales tocmai pe dumneata, pe care te apreciez în mod special, să primeşti şi să transmiţi camarazilor dumitale, aceste gânduri. Mă roade însă uneori un blestemat vierme în suflet şi nu mă lasă până nu-i dau drumul la lumină.

⊠ ⊠ ⊠

SILUETE CREŞTINE. — O interesantă broşură apărută în colecţia *Decalogul*. Cuprinde zece articole, despre zece mari scriitori creştini, în majoritate convertiţi: *Armand Godoy* de Sandu Tzigara-Samurcaş, *Paul Claudel* de Alice Voinescu, *Lacordaire* de D. Karnabatt, *Francis Jammes* de Ion Pillat, *O. W. de Milosz* de Armand Godoy, *Louis le Cardonnel* de Ion Gârleanu, *Iulia Haşdeu* de L. Barral, *Charles Péguy* de Coriolan Gheţie, *V. Voiculescu* de Vasile Flueraş şi *Ernest Psihari* de P. Merloz. Dacă unii dintre aceşti scriitori ai Franţei catolice, cum este Francis Jammes, sunt cunoscuţi relativ bine la noi, alţii ca: Louis le Cardonnel, O. W. Milosz, poate şi Armand Godoy sunt complet necunoscuţi. O experienţă sufletească absolut străină scriitorilor noştri celor mai mulţi, o mare tensiune spirituală cu totul superioară celor mai multe dintre cărţile noastre, pledează pentru utilitatea acestei binevenite broşuri apărute prin grija d-lui Coriolan Gheţie. In afară de interesul pur religios şi confesional care-i stă la bază, ea poate servi ca o admirabilă invitaţie la o mai profundă şi mai amănunţită pătrundere a acestor superioare spirite creştine. Tinerii noştri scriitori pot găsi aici modele sigure de frământare şi luptă interioară, de experienţe şi convertiri cu totul hotărîtoare pentru o anumită caracteristică a creaţiei lor. Trăind în umbra unor: Papini, Jacques Maritain, François Mauriac, Paul Claudel, este cu totul nedemn de tinereţea lor să ignoreze aceste admirabile exemple de experienţă interioară. Broşura apărută în colecţia *Decalogul* merită aşadar întreg interesul nostru.

⊠ ⊠ ⊠

POESIE, VOCE, MERS, DANS. — Cronicarul unei absolut inutile reviste literare, în plin proces al poesiei noastre tinere, după o serie de consideraţii încărcate de pedantism şi pline de contraziceri (vom avea ocazia să desbatem pe larg acest enorm galimatias numai după ce savantul cronicar va binevoi să sfârşească!) stabileşte într'un articol recent deosebirea dintre *poesie* şi *voce*. Cam aşa: «Pshiologia modernă» constată că aparatele fonografice nu reproduc niciodată exact vocea înregistrată, ceea ce exclude recunoaşterea ei de către subiect. In poesie însă, situaţia este contrară, pentrucă enigma aceasta a înstrăinării propriilor noastre cuvinte nu se poate admite. Asta ar echivala analogic cu acceptarea *mersului*, mişcări libere, necontrolate, faţă de *dans*, mişcări conştiente, dirijate.

Odată deosebirea dintre voce şi poesie făcută, d-l cronicar se ocupă, citându-l până la obsesie pe Lucian Blaga, de cuvintele purtătoare de sarcini mitice, cu care ocazie constată cu regret că neologismele sunt preferate, spunându-se *orizont* în loc de *zare*. Şi toată această vorbărie încurcată numai şi numai pentru a face deosebirea dintre Mircea Streinul şi Lucian Blaga, în poesia căruia «*legătura* magică cu invizibilul se face, prin faptul pozitiv al existenţei intrauterine». Dacă Mircea Streinul, prin urmare, şi-ar aduce aminte mai bine de această existenţă intrauterină, opera lui lirică, pe care d-l cronicar de inutil savantlâc o găseşte fără «legătură magică cu invizibilul», ar avea tocmai valoarea pe care nu o poate avea astăzi.

Nu e numai o înşirare de ironii aici, ci o absolut justă relatare. Care poate fi scopul unor astfel de cronici şi care este punctul de vedere al celui care le face, este o enigmă tot atât de mare, pe cât aceea a vocii nereprodusă exact de aparatele fonografice.

ION ŞIUGARIU

CĂRŢI ŞI REVISTE PRIMITE LA REDACŢIE

PETRE PAULESCU, Luceferi de rouă, psalmi. Editura Cugetarea. 16,5×22. 84 p. [1939]. 30 lei.

AUREL COSMA, Reminiscenţe italo-bănăţene. Editura Institutului de cultură italiană din România, Timişoara. 12,5×19,5. 48 p. 1939. 20 lei.

A. I. IVANOV, Gânduri cu un cuvânt de prezentare de N. F. Costenco. Editura Itinerar. Chişinău. 20×13. 64 p. 1939.

TEOFIL SCUTARU, Elegii uitate, versuri. Tipografia Arta. 13×20. 36 p. 25 lei.

DIMITRIE DANCIU, Solitudini, versuri. Editura «Lanuri», Mediaş, 15×20. 52 p. 40 lei.

DUMITRU OLARIU, Crângurile cerului, poesii. Gravuri de C. Grossu. Colecţia «Litoral», Constanţa, 15×23. 1939. 72 p. 50 lei.

V. IFTODE, Freamătul serilor, poeme. Tipografia Concordia, Arad. 1939. 32 p. 15×23. 30 lei.

AUREL MARIN, Insemnări de vacanţă, versuri. Tipografia Şoimii Carpaţilor, Braşov. 1939. 15×23. 40 p.

I. O. SUCEVEANU, Fântâni pentru popas, versuri. Tipografia W. Recker, Mediaş. 1939. 48 p. 15×23. 30 lei.

SAŞA PANA, Munţii, noaptea, neliniştea, poeme, desen de Man Ray. Editura Unu. 1940. 48 p. 15×23.

VIRGIL CARAIVAN, Când a fost întemeiată Societatea Scriitorilor Români. Tipografia N. Peiu, Bârlad. 1939. 16×24. 24 p., 15 lei.

MIRCEA STREINUL, Opera lirică. 1929-1939. Cernăuţi. Desene de Rudd. Rybiczka. 1939. 16×24. XVI+200 p. 250 lei.

PRINOS amintirii doctorului Aristotel Banciu 1886-1938. Tipografia Bucovina 1939. 17×25. 112 p. cu clişee afară din text.

— REVISTE —

Tribuna Tineretului, an. III, nr. 32-33 August, 34 Decemvrie, 35 Decemvrie 1939. Nr. 36 Ianuarie, 37 Februarie 1940 cu colaborarea: V. Oprescu-Spineni, Al. Raicu, Sergiu Cristian, Virgil Carianopol, Pompiliu Preca, Eugen Victor-Popa, Petre Paulescu.

Inoirea, an. II, nr. 23 Septemvrie, 24 Septemvrie 1939, nr. 1 Noemvrie 1939, cu colaborarea: Tiberiu Vuia, Gh. Moţiu, Petre Paulescu, Aurel Marin, Ion Th. Ilea.

Prepoem, an. V, nr. 3 Septemvrie 1939 cu colaborarea: Mihail Chirnoagă, V. Spiridonică, Ion Aurel Manolescu, Alex. Busuioceanu.

Decalogul, an. IV, nr. 105-106 Decemvrie 1939, nr. 107 Ianuarie 1940, cu colaborarea: Coriolan Gheţie, Ion Mateiu, Aristiţa Xankovski, Ion Şiugariu.

Dobrogea Jună, an. XXXV, nr. 91 Octomvrie, 95 Noemvrie, 103 Decemvrie, 107-108 Decemvrie 1939, cu colaborarea: Radu Gyr, Viorica Petru, Coca Farago, Teodor Scarlat, Mircea Streinul, Eug. V. Haralambie, Pericle Martinescu, Ionel Teodoreanu.

Gazeta Cărţilor, an. IX, nr. 3-4 Septemvrie, 5-6 Octomvrie, 7-8 Noemvrie, 9-10 Decemvrie 1939, cu colaborarea: D. Munteanu-Râmnic, Ştefan Alexiu, Mihail Galiţă, I. A. Bassarabescu, Paul I. Papadopol, Şt. Manciulea, N. Iorga.

Cadran, an. I, nr. 1 Steptemvrie, 2 Octomvrie 1939. cu colaborarea: Miron Constantinescu, Dumitru Niţă, George Meniuc, Mihai Beniuc, Ştefan Popescu, Adrian Scântee, Nicolae Marcu.

Timocul, an. VI, nr. 9-12 Septemvrie-Decemvrie 1939 cu colaborarea: S. Mehedinţi, Th. Capidan, George Aria, Florea Florescu.

Pontice, an. I, nr. 8-9 Noemvrie 1939, cu colaborarea: Em. Bucuţă, Al. Lascarov-Moldovanu, Radu D. Rosetti, George Acsinteanu, N. I. Herescu.

Ev nou, an. II, nr. 5-8 Octomvrie-Noemvrie 1939, cu colaborarea: Ileana Busuioceanu, Roman Boca, Vasile Cărăbaş.

Gânduri dela Mare, an. III, nr. 7-8 Septemvrie-Octomvrie 1939, cu colaborarea: D. Stoicescu, V. Cocoş, Titus Cergău, Aurel Dumitrescu.

Litoral, an. I, nr. 4 August, 5 Septemvrie, 6 Octomvrie 1939, cu colaborarea: Horia Stamatu, Ion Micu, Dumitru Olariu, Aurel Dumitrescu, Anişoara Odeanu.

Lanuri, an. VI, nr. 5-7, 1939 cu colaborarea: Ion Moldoveanu, George Popa, Mihail Axente, I. O. Suceveanu.

Fond şi Formă, an. I, nr. 1 1938, cu colaborarea: Leca Morariu. Petru Iroaie.

Făt-Frumos, an. XIV, nr. 1-2 Ianuarie-Aprilie, nr. 3 Mai-Iunie 1939 cu colaborarea: Leca Morariu, Petru Iroaie, Adelina Cârdei, A. V. Sânger, Olimpia Lupu.

Revista scriitoarelor şi scriitorilor Români, an. XII, nr. 9-10 Septemvrie-Octomvrie, 11-12 Noemvrie-Decemvrie 1939, cu colaborarea: Aida Vrioni, Ion Pillat, Teodor Scarlat, Silviu Cernea, Virgil Carianopol, I. D. Pietrari.

Plaiuri Săcelene, an. VI, nr. 6-7 Iunie-Iulie, 8-9 August-Septemvrie, 10 Octomvrie, 11-12 Noemvrie-Decemvrie 1939 cu colaborarea: Victor Tudoran, E. Ar. Zaharia, Dimitrie Danciu, Cezar Petrescu.

Viaţa Basarabiei, an. VIII, nr. 7-8 Iulie-August, 9-10 Septemvrie-Octomvrie, 11-12 Noemvrie-Decemvrie 1939, cu colaborarea: George Meniuc, Vladimir Cavarnali, N. F. Costenco, T. Nencev, Pan Halippa, Al. Boldur, G. Ursu, P. Ştefănucă.

M. S.

CUPRINSUL
Anului I (1939)

VERSURI

Madeleine Andronescu: Fereastra, 7-10, p. 19; Năduf, p. 21; Gemăt, p. 23.
Ştefan Baciu: Vates, 1, p. 15; Mâini albe, p. 15; Dansul din iarbă, p. 16.
Mihai Beniuc: Pe aceste uliţi, 3, p. 5; Scrisoare netrimisă, p. 5; Lacrimi, p. 6.
Ovid Caledoniu: Călătoria din urmă, 2, p. 7; Obrajii ei ca floarea reginei, p. 7; Noaptea cea mare, p. 8; Cântece de miazăzi: Poemul miezului de noapte, 7-10, p. 12; Început, p. 13; Ies zorile, să tragem zăvoarele grele, p. 13; Lângă arbori tristeţea, p. 14.
Virgil Carianopol: Ciclul „Răvaşe": Scrisoare lui Dumnezeu, 1, p. 5; Sufletului, p. 6.
Coca Farago: Popas, 3, p. 4; Cântec, 5-6, p. 14.
Ion Frunzetti: Imn de pe munte, 5-6, p. 22; Poveste, p. 22; Moarte, p. 23; Arthur Rimbaud: Căsnicie tânără, 7-10, p. 44; Mihai şi Christina, p. 45 (traduceri).
Vintilă Horia: Cartea omului singur: Scrisoare de dincolo, 5-6, p. 11; Ceas de taină, p. 12; Cântec de sfârşit cartea, p. 13.
Aurel Marin: Poem, 2, p. 17; Versuri, p. 17.
George Meniuc: Acestui April, 7-10, p. 30; Unde eşti, p. 31; Şerpii, p. 31.
Horia Niţulescu: Spre dincolo, 5-6, p. 24; Auzi tu melodia?, p. 25; Amintire, p. 25.
Ion Şiugariu: Cetatea peregrinară: Ars poetica, 4, p. 16; Marele împărat, p. 17; Pădurea povesteşte zărilor, p. 17; Arc, p. 18.
Ştefan Stănescu: Iluzie, 4, p. 5.
Simion Stolnicu: Ospitalitate, 3, p. 14; Amiciţii de iarnă, p. 15.

PROZĂ

V. Beneş: Teodot Nebunul, nuvelă, 2, p. 9.
Ovid Caledoniu: În umbra Boltei Reci, dialog închipuit, 5-6, p. 26.
Mihail Chirnoagă: Întâlniri, nuvelă, 3, p. 7; Bolidul, nuvelă, 7-10, p. 32.
Vintilă Horia: Reverie citadină, 3, p. 16; Zâmbetul lui Enzo Terga, nuvelă, 4, p. 8.
Mihail Şerban: Vedenia, nuvelă, 1, p. 7.
Octav Şuluţiu: Un om caută mântuire, fragment de roman, 7-10, p. 15.

ARTICOLE

Ovid Caledoniu: Notă despre furtunosul secol al XIX-lea, 3, p. 19.
Marcello Camilucci: Nevoia de poesie, 1, p. 22; Fragmente de estetică, 3, p. 20; Poesia românească în Italia, 4, p. 1.
Paul Constantinescu: Pentru muzica românească, 1, p. 23; Specificul naţional în muzică, 3, p. 22.
Mircea Eliade: Piatra Şerpilor, studiu de folklor comparat, 5-6, p. 15.
Ion Frunzetti: Silviu Roda şi George Petcu, 4, p. 32.
Coriolan Gheţie: Scandalul lui Ernest Psichari, 7-10, p. 52.
Vintilă Horia: Note pentru călătoria noastră, 1, p. 1; O nouă înţelegere a fantasticului, 2, p. 20; Giovanni Papini şi sensul unei generaţii, (5 clişee), 7-10, p. 1.
Ion Aurel Manolescu: Iulia Haşdeu, destinul unei păpuşi bolnave, 2, p. 18; Panait Istrati, patru ani de pământ, 4, p. 30.
Pericle Martinescu: Pentru cultură, 1, p. 17; Grecia clasică văzută de câţiva Europeni moderni, 4, p. 19; Portretele lui Eminescu, (5 clişee), 5-6, p. 1.
Constantin Micu: Caracterul specific al spiritualităţii româneşti, 7-10, p. 46.
Ioan I. Mirea: Ştefan Luchian (5 reproduceri), 3, p. 1; Claudia Cobizeva, 4, p. 33.
Horia Niţulescu: Scriitori şi destine, 4, p. 28.
Grigore Popa: Pentru o filosofie românească, 2, p. 1; Puterile cuvântului, 7-10, p. 25.
Axente Sever Popovici: Mângâierea umbrelor, 5-6, p. 39.
Simion Stolnicu: Despre un început de mitologie, 5-6, p. 38.
Miron Suru: Proza românească tânără, 1, p. 24.
Eminescu văzut de „Meşterul Manole": Ovid Caledoniu, 5-6, p. 29; Marcello Camilucci, p. 30; Mihail Chirnoagă, p. 30; Ion Frunzetti, p. 31; Vintilă Horia, p. 32; Aurel Marin, p. 33; Constantin Micu, p. 33; Horia Niţulescu, p. 34; Teodor Scarlat, p. 36; Ion Şiugariu, p. 36.

DESPRE CĂRŢI

Mihail Chirnoagă: Pavel Dan: Urcan Bătrânul, 1, p. 25; *George Vaida:* Calm exterior, p. 27; *Ştefan Baciu:* Drumeţ în anotimpuri, 2, p. 24; *Gh. Tuleş:* Urcioare de rouă, 4, p. 36; *Traian Lalescu:* Lumină tristă, 5-6, p. 41; *Aurel Chirescu:* Finister, p. 42.
Vintilă Horia: Mircea Streinul: Viaţa în pădure, 7-10, p. 54; *Lucian Blaga:* Artă şi valoare, p. 55; *Ştefan Baciu:* Căutătorul de comori, p. 57.
Ion Şiugariu: Emil Giurgiuca: Anotimpuri, 1, p. 28; *Virgil Carianopol:* Frunzişul toamnei mele, 2, p. 26; *Octavian Goga:* În larg, 3, p. 25; *Vintilă Horia:* Cetatea cu duhuri, p. 26; *Tudor Arghezi:* Hore, 4, p. 37; *Constantin Salcia:* Logodna apelor, p. 38; *Grigore Popa:* Cartea anilor tineri, 5-6, p. 44; *George Meniuc:* Interior cosmic, p. 46; *Ion Moldoveanu:* Sbor peste ape, 7-10, p. 58; *Nichita Tomescu:* Genuni, p. 59; *Aurel Marin:* Însemnări de vacanţă, p. 60.
Miron Suru: Victor Ion Popa: Ghiceşte-mi în cafea, 2, p. 22; *Anton Holban:* Halucinaţii, p. 23; *Paul I. Daniel:* Republica Barbă-Roşă, 3, p. 23; *Lucia Demetrius:* Destine, p. 24; *Mircea Eliade:* Nuntă în cer, 4, p. 35 Însemnări pe fila cărţilor, 7-10, p. 62-68.

VERIFICAT 2007

CUVINTELE VREMII

Ovid Caledoniu: Rainer Maria Rilke; Virgil Carianopol; Robert Pitrou, 1, p. 31-32; Paul Constantinescu, 2, p, 30; Literatura bucovineană, 3, p. 30; Sărbătorirea unui semi-centenar (Mihai Eminescu); Povestirile către bunul Dumnezeu; Emil Muracadé, 5-6, p. 50-51.

Vintilă Horia: Regele şi generaţia noastră; Generaţia din subsol; Despre moldovenism şi alte „isme" regionaliste; Marcello Camilucci, 1, p. 30-31; Delimitări; Plastica românească tânără; Ionel Teodoreanu şi G. Călinescu; Revista „Lanuri", 2, p. 28-30; V. Beneş, 3, p. 28; Ofensiva fosilelor, p. 30-31.; Poetul V. Voiculescu, Moştenirea lui Al. Macedonski, Optimismul şi pesimismul în cultură, Julie von Narwitz, 4, p. 40-43; „Universul literar" sau „caducitatea idealurilor artei"; „Artă şi tehnică grafică", p. 45-46; Elogiul lui Axente Sever Popovici; Pledoarie pentru Bucureşti; Femeea în Renaşterea italiană, 5-6, p. 47-48; După un an; Profesorul şi criticul nostru; Ultimul războiu; Păcatul domnului Maurice Betz; Notă la Giovanni Papini; Petre Iorgulescu-Yor; „Termini", 7-10, p. 69-71.

Pericle Martinescu: Pentru o mitologie românească, 4, p. 43; Clemenceau, 5-6, p. 50.

Ioan I. Mirea: Miliţa Pătraşcu, 3, p. 30; Tinerimea artistică; Salonul oficial, 4, p. 44-45.

Horia Niţulescu: Solidaritate literară; Pietate culturală; „Convorbiri literare", 4, p. 43-45.

Grigore Popa: Emil Giurgiuca, 3, p. 29.

Axente Sever Popovici: Emil Botta, 3, p. 28-29.

Ion Şiugariu: Poesie!, 3, p. 30; A murit Ion Moldoveanu; Ştefan Popescu; Poeme cu vin şi haiduci, 5-6, p. 48-50; Poesie, voce, mers, dans; Dumitru Isac; Siluete creştine, 7-10, p. 71-72.

Miron Suru: România la New-York; Ovid Densuşianu; Lipsa criticii la zi, 2, p. 30-31; Expoziţia cărţii; Bob Bulgaru; Expoziţia Neagu; Spectacolul, 4, p. 40-45.

Cărţi şi reviste primite la redacţie, 2, p. 31-32. 3, p. 31-32. 4, p. 46-48. 5-6, p. 51-52. 7-10, p. 72-73.

DESENE

FUNDAŢIA REGELE CAROL I

Claudia Cobizeva: Coperta nr. 1; nr. 7-10.

Coca Farago: 7-10, p. 18.

Emil Mereanu: Coperta nr. 4.

Ioan I. Mirea: Coperta nr. 3.

Aurel Rădulescu: 1, p. 32.

Rudd. Rybiczka: Coperta nr. 2; p. 20; 5-6, p. 28 şi o planşă în 2 culori afară din text; 7-10, p. 14; p. 29.

Silvan: 7-10, p. 51.

Un facsimil manuscris de Mihai Eminescu pe coperta nr. 5-6.